

România literară

Săptăminal editat de
Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă România

36

ANIVERSAREA
LUI L. N. TOLSTOI

(Paginile 20-21)

POEZIA — '78

CU ACEST număr, revista noastră inaugurează o nouă dezbateră — aceasta consacrată Poeziei. După cea asupra Criticii, apoi a Dramaturgiei, dezbateră actuală e menită a veni în întâmpinarea Colocviului național de Poezie organizat de Uniunea Scriitorilor la Iași, în octombrie.

Asemenea inițiative ale scriitorimii noastre marchează, odată în plus, noua dimensiune acordată confruntării de opinii, discuției colegiale dar exigente, într-un larg forum — dimensiune generată de climatul general, în sensul democratic, ce caracterizează pe fiecare zi tot mai mult starea de spirit, ca atare efervescența de idei, disponibilitatea de atitudine și de afirmare a ei într-un demers dialectic, de asumare responsabilă și, prin consecință, eficientă.

Desigur, o dezbateră multilaterală asupra poeziei noastre — privită „la cota 1978” — este prin ea însăși mai complexă, dacă ținem seama atât de evoluția condițiilor specifice de afirmare și de promovare, cât și de ceea ce numim, și nu întâmplător, însuși inefabilul intrinsec celui mai gingaș domeniu al creației din perimetrul artei cuvintului. A-i cuprinde teritoriile, tot mai vaste, ale universului actual, a-i defini punctele cardinale și a-i proiecta imaginile, tot mai vii și mai colorate, ale devenirii ei din acest deceniu — iată un plan-cadru al dezbaterii. Altfel spus, am fi fericiți dacă poeții — ei, în primul rând, criticii, esteticieni, esești și — de ce nu? — prozatori și dramaturgi și-ar spune cuvântul în acest impact cu Poezia, acum cu cea mai largă audiență: nu numai prin producția editorială, nu numai prin sutele de cenacluri de pe întreg cuprinsul țării ca și de tot mai frecvențele întâlniri ale poezilor cu cititorii, stimulate în cadrul Festivalului „Cintarea României”, dar cotidian, la Radio, prin Momentul poetic, cărui a se adăuga emisiuni speciale de poezie pe calea undelor atât auditive cât și vizuale. Prezentările de poezie la TV, au devenit un „mic spectacol” inobilind fiecare săptămână, în care cei inzebrați de muze fac cunoștință în direct cu receptorii lor, tot mai generoși prin chiar potențialul obișnuinței cu actul de cultură poetică. Evident, nu toate aceste „momente” sau „emisiuni” de poezie sînt de un bun nivel, după cum nici rebuturile editoriale nu sînt puține, înecate în maculatura mediocrității, dar fapt e că astăzi poezia — și ne referim la poezia bună — a intrat în circuitul unanim. De aici, și dificultatea crescîndă a valorificării ei critice, cantitatea învăluind calitatea în meandrele cotidianului și reminiscenței. Dar, totodată, și efortul — acesta pe textul tipărit (în reviste și cu atât mai propice în volum) — al criticului descoperitor de esențe noi și valorificator de personalități poetice în originalitatea lor autentică, adică nu circumstanțială sau circumstanțiată.

Știm din însăși practica noastră de slujitori ai culturii poeziei printr-o revistă precum „România literară” cât de complexă este în genere, și cât de dificiluoasă devine în speță selectarea și decizia pentru un text sau altul poetic din cele ce le receptăm sau le solicităm. Niciodată, de aceea, nu vom fi cu conștiința deplin împăcată că în succesiunea — adeseori vertiginosă — a fluxului de poezie spre noi ne-am orientat după o busolă într-adevăr fără greș și că am dat, în numărul respectiv, Poetului ce-l al Poetului... Dar însuși faptul că în acest univers, deloc finit, care este o revistă de literatură, acul acestei busole, atât de mobil, devine mai degrabă un test în plus că poezia românească actuală se caracterizează prin acea nerăbdare a limitelor, adică de depășire continuă: în și prin structură, în și prin limbaj, în și prin semnificație. Nerăbdare creatoare, deci, opusă acelei propensiuni, pe care istoricii literari mai vîrstnici au cunoscut-o îndestul — de a se cantona în anume modalitate, dacă nu, „serie estetică” (implicit ideologică), după canoane numai aparent mobile, altfel, cele mai multe, subsumate unui dogmatism lucitor.

Nu, poezia română actuală și-a cucerit — în climatul general al acestui timp înalt pe care-l respirăm cu toții — nu numai un loc în ierarhia „polivalentei necesare”, dar și o dinamică proprie a exprimării — firești — a talentului într-adevăr original, într-adevăr creator de noi trepte și semne pe traseul ascensiunii ei intrinsece, nu mediate conjuctural. O dovadă, între altele, este însăși poezia patriotică, a cărei coardă de vibrație autentică marchează un început promițător de selecție și, prin urmare, de reală progresie estetică, respingîndu-se, acum aproape de la sine, ceea ce e calp și sub semnul efemerului.

Căci condiția poeziei bune, autentice, adevărate aceasta este: a fi poetul timpului tău, al idealurilor celor mai înalte dar îmbrățișate cu cea mai incandescentă sinceritate, al dăruirii de sine în cea mai deplină dintre comuniuni, a fi tu însuși și, tocmai prin aceasta, a fi al tuturor. Cu o asemenea inimă de poet, cu o asemenea vibrație a relevării proprii spiritualității, a trăirii prin forța comunicării versului tău la indicele cel mai adevărat al harului propriu — iată nu doar o perspectivă, ci treptele unei realități.

Încă odată, această realitate multiplă, în profunzimea ei de tainice izvoare ale infinitului poetic, e mereu mai diversă în nuanțele peisajului uman pe undele acestui infinit, e continuu tensionată de viziunea artistului creator și re-creator de tot atâtea lumi posibile câte — în niciodată străvilita-i ascensiune — le poate proiecta genul cuvintului.

În acest sens, „România literară” își așteaptă oaspeții la festivalul dezbaterii ce o inaugurează, oaspeți în rîndurile cărora, sintem siguri, cititorii, ascultătorii de poezie din arile cele mai largi ale publicului ne vor fi, prin propriile contribuții, cu atât mai generoși tovarăși de drum.

George Ivașcu

N. TONITZA : Fata pădurarului (Colecția Dona — Muzeul colecțiilor de artă)

Secrete și mistere

Portice lungi prin care spun anticii
Că noaptea se plimba cu molcom pas
Caligula nebun visînd suplicii,
Din voi nici o fărîmă n-a rămas.

Cine-a cioplit acele chipuri stranii
Pe insula pierdută și pustie
Din fundu-ndepărtatei Oceanii
Și le-a adus în brațe, cine știe?

Tu, monstru al fierbintelui Egipt,
Sfinx cu sprinceana încrunțată,

În ce papyrus, în ce manuscript,
Se află taina ta nedeslegată?

Dar ce să deslegăm? Doar totul pierde
În timpul fără sens, fără-ncheiere.
Ajunși în lună n-am găsit decît
Un plat pustiu, sărac, steril, urit.
O să ajungem oare și la stele,
Cu gîndul să descoperim în ele
Secretul universului și-al vieții?

Da'n stele nu ajung decît poeții.

Alexandru Philipvide

România literară

DIRECTOR: George Ivașcu. Redactor șef adjunct: G. Dimisianu. Secretar responsabil de redacție: Roger Câmpeanu.

DIN 7 ÎN 7 ZILE

UN IMPORTANT INTERVIU AL TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

ZIARELE de miercuri au redat importantul interviu acordat, în ziua de 31 august, de către tovarășul Nicolae Ceaușescu delegației de ziariști mexicani, condusă de Victor Manuel Garcia Solis, președintele Clubului de presă „Primeria Plana”. În interviu sunt abordate o serie de aspecte atât interne cât și de ordin internațional, relevând o dată în plus deosebitul interes pe plan mondial suscitată de politica generală a României socialiste, de activitatea și personalitatea președintelui său.

Astfel, în ce privește dezvoltarea economică, îndeosebi în domeniul energiei și al energiei, tovarășul Nicolae Ceaușescu a arătat că în ultimii 10 ani a fost alocată o treime din venitul național în scopul dezvoltării și, pe această bază, s-a asigurat un ritm de creștere a industriei de circa 12 la sută. — eforturi ce vor fi continuate și în viitor. Se acordă o atenție deosebită problemelor eficienței economice, creșterii rentabilității în toate domeniile, perfecționării mecanismului economic, prin întărirea autoconducerii și autogestunii fiecărei unități economice. O asemenea dezvoltare intensă a forțelor de producție a schimbat radical și structura socială a țării, a determinat dezvoltarea puternică a învățământului, științei, culturii, ridicarea nivelului de trai material și spiritual al poporului. Acționăm — a subliniat secretarul general al Partidului — ca tot ceea ce se realizează să ducă la îmbunătățirea condițiilor de muncă, de viață și de cultură ale întregului popor — aceasta constituind, de altfel, țelul suprem al politicii noastre.

ÎN CE PRIVEȘTE modul în care a fost soluționată problema naționalităților conlocuitoare, răspunsul constituie o veritabilă sinteză, relevând însăși pregnanța principiilor și metodelor caracteristice construcției socialiste în România.

Odată cu trecerea la construcția socialistă, am asigurat — a relevat tovarășul Nicolae Ceaușescu — deplina egalitate în drepturi pentru toți cetățenii, în toate domeniile, inclusiv al folosirii limbii materne în învățământ, în presă, în întreaga viață socială. În mod deosebit am asigurat dezvoltarea forțelor de producție în toate zonele țării, pornind de la faptul că numai creșterea condițiilor de muncă, de viață și de cultură corespunzătoare putem de posibilitatea manifestării deplinei egalități în drepturi.

Noi considerăm că una din euceririle importante ale socialismului în România o reprezintă tocmai soluționarea justă a problemei naționale, asigurarea deplinei egalități între toți cetățenii patriei. Pe această bază s-a întărit unitatea între toți cetățenii patriei, a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, care înfruntă neabătut politica partidului de construcție socialistă, politică internă și externă a țării.

RELĂȚIILE ROMÂNIEI de largă colaborare cu foarte multe state ale lumii și, în acest context, relațiile țării noastre cu vecinii săi au constituit o altă întrebare a delegației de ziariști mexicani.

Răspunsul: La temelia tuturor relațiilor internaționale așezăm ferm principiile deplinei egalități în drepturi, respectul independentenței și suveranității naționale, neamestecul în treburile interne și avantajul reciproc, renunțarea la forță și la amenințarea cu forța în raporturile dintre state.

Relațiile cu vecinii noștri, în primul rând cu Uniunea Sovietică, sunt bune. De altfel, toți vecinii noștri direcți — mă refer, în afară de Uniunea Sovietică, la Bulgaria, Iugoslavia, Ungaria — sunt state socialiste. Extindem colaborarea cu vecinii în toate domeniile, dezvoltând în același timp relațiile cu toate țările socialiste. Avem raporturi bune și cu Turcia, care, prin Marea Neagră, ne este de asemenea vecină. În general, pot spune că relațiile României cu toate statele europene sunt bune. Facem totul pentru a contribui la instaurarea fermă a principiilor egalității în viața internațională care să permită o cooperare largă, în interesul fiecărei națiuni.

LARGIND sfera problematicii internaționale abordate, ziariștii mexicani au solicitat aprecieri asupra semnificației recente vizite a premierului Consiliului de Stat al R.P. Chineze, Hua Kuo-fen. Tovarășul Nicolae Ceaușescu a relevat, în răspunsul său:

Această vizită se înscrie în cadrul politicii generale a României de dezvoltare a relațiilor cu toate țările socialiste, de a face totul pentru depășirea divergențelor și neînțelegerilor dintre aceste state, pentru întărirea colaborării dintre ele. Avem convingerea că aceasta ar avea o influență deosebit de pozitivă asupra vieții internaționale.

În același timp, vizita președintelui Hua Kuo-fen în România exprimă o participare mai activă a Republicii Populare Chineze la viața internațională, hotărârea ei de a lua parte la soluționarea diferitelor probleme care preocupă astăzi omenirea, de a acționa pentru preîntâmpinarea războiului și asigurarea păcii, pentru respectarea independenței și suveranității fiecărei națiuni.

Pornind de la toate acestea, considerăm că vizita a reprezentat un moment de deosebită importanță pentru relațiile dintre țările noastre, cit și pentru cauza păcii și colaborării internaționale.

ABORDIND în final relațiile dintre România și Mexic, președintele Nicolae Ceaușescu a subliniat însemnătatea ce li se acordă, exprimând dorința ca aceste relații să constituie un exemplu de felul în care pot conlucra două state animate de principiile egalității în drepturi între popoare, de dorința de a colabora pentru dezvoltarea lor economico-socială independentă, pentru asigurarea păcii.

Tur de orizont

MARTI, a sosit la Phenian delegația de partid și guvernamentală română condusă de tovarășul Manea Mănescu pentru a participa la festivitățile prilejuate de cea de a XXX-a aniversare a creării Republicii Populare Democratice Coreene. LA NAȚIUNILE UNITE continuă dezbaterile asupra viitoarei convenții privind dreptul mării. LA LONDRA, au continuat lucrările Conferinței anuale a sindicatelor britanice. ÎN NICARAGUA, situația continuă a fi încordată. LA BONN s-au deschis, marți, lucrările Conferinței Uniunii Interparlamentare. ÎN AJUNUL reuniunii la nivel înalt de la Camp David, președintele Jimmy Carter a declarat: „Vom începe aceste convorbiri fără prejudecăți, într-un spirit de bunăvoință și pe deplin conștienți de marile răspunderi ce ne revin”.

Cronicar

Seară omagială

Tolstoi

● Asociația Scriitorilor din București organizează mâine, vineri 8 septembrie, orele 18, în Sala Muzeului Literaturii Române din strada Fundației nr. 4, o seară omagială consacrată împlinirii a 150 de ani de la nașterea marelui clasic rus și universal Lev Nicolaevici Tolstoi.

Cu acest prilej, vor lua cuvânt scriitorii Alexandru Balaci, Nicolae Balotă și Edgar Papu.

Actorii Yarodara Nigrim, Dinu Ianculescu și Paul Ioachim vor citi din opera lui L.N. Tolstoi.

„Cintec pentru anii noștri de lumină”

● Comitetul pentru cultură și educație socialistă al județului Ilfov a organizat, în cadrul Festivalului Național „Cintec pentru anii noștri de lumină”, o seară literară la căminul cultural din comuna Gogoșari, sub genericul „Cintec pentru anii noștri de lumină”. După conferința susținută de Viorel Cosma cu subiectul „Literatură și viață” a urmat un recital de poezie patriotică la care au participat Virgil Cărianopol, Viorel Cosma, Petre Marinescu, Ion Popotop, Al. Raicu, Ion C. Ștefan. Brigada artistică a căminului cultural a prezentat montajul literar „Partid iubit”. Scriitorii prezenți au răspuns la întrebările participanților, cu privire la șantierele lor literare.

În spiritul colaborării

● A plecat la Moscova pentru a participa la Jubileul „L.N. Tolstoi”, prozatorul Nicolae Velca. La această manifestare este, de asemenea, prezent criticul Ion Ianoși.

● În cadrul intelecțiilor de colaborare dintre Uniunea Scriitorilor din țara noastră și Uniunea Scriitorilor din Cehoslovacia, au plecat la Praga pentru a participa la Seminarul de slavistică-bohemică. Corneliu Barborică și Sanda Apostolescu. La această manifestare participă, de asemenea, Jean Grosu.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază

Adevăratul text al lui Lucian Blaga

Primitiv, cu titlul de mai sus, următoarele:

■ CITITORUL va înțelege îndată de ce răspund cu întârziere la articolul O ultimă precizare publicat de Al. Oprea în nr. 20 din 18 mai a.c. al acestei reviste. Polemica iscată de apariția articolului meu Citeva probleme, legat de unele manipulări ale unor texte inedite de Lucian Blaga (în cauză fiind mai ales memoriul său, prezentat în chip abuziv și trunchiat drept „fragmente dintr-un jurnal autobiografic” în nr. 3/1977 al revistei Manuscriptum) părea că s-a încheiat... în coadă de pește. Eludind esența chestiunii, proipinental meu abateam atenția asupra unor aspecte secundare și inlocuia argumentul cu ironii mai mult sau mai puțin deplasate. Însumând că m-aș baza pe simple „impresii”, Al. Oprea mă somează în două rânduri (nr. 18 și nr. 20. România literară) să produc proba materială a afirmațiilor mele. Satisfăcându-i dorința de a avea încă o dată sub ochi adevăratul text al lui Blaga, l-am publicat în revista Echinox nr. 6-7 (iunie-iulie 1978) unde specialiștii și cititorul dornic să se lămurească în această polemică îl pot găsi spre edificare. Istoricului literar Al. Oprea îmi răspundem deci că... ultima precizare o fac totuși documentele netrucate, nu jocul cu foarfeca și nici cel cu vorbele.

„Cartea românească”

● Cea mai frumoasă dintre lumile posibile — eseuri de Ana Blandiana; Inceputul verii astronomice — roman de Apolonia Gurău; Permanența românească — studii de Al. Piru; Soliloquiul, poeme de Paul Emanuel; Biblioteca Babel — studii de Laurențiu Ulici; Indreptările doctorului Faustus — versuri de Vasile Vlad; Epifania — versuri de Daniel Turcea. De asemenea, în seria „Mari scriitori români” se află în curs de apariție romanul Frații Jderi de M. Sadoveanu.

„Albatros”

● Tinăr jucăuș, caut prieteni sobri — schițe umoristice de Petre Băcor; Dicționar de lingviști și filologi români — de J. Balaciu și R. Chiriacescu; Nunțile cîntecului — versuri de Puiu Bobelică-Cislău; Paradoxala întoarcere de Const. Culesan (în colecția „Fantastice-Club”); Sub constelația ultimei șanse de Jack London; de asemenea în colecția „Lycium” urmează să apară o nouă ediție din Encicla de Virgiliu.

„M. Eminescu”

● Răul răspoițiilor — roman de Ion Brad; Ceașca de la miezul nopții — roman de O. Goga și M. Stan (colecția „Clepsidra”); Alte lecturi și alte zile — eseuri de Mircea Zăciu; Paralaxe la Miorița — reportaje literare de Ilie Purcaru; Creație și viață — eseuri de Adrian Anghel; Jurnal de atelier de Aurel Băringa; Acte și antracete de Traian Selmaru; Jocul situațiilor dramatice de V. Mândra (Colecția „Masca”); Din patru

Sub tipar, la edituri:

inimi — poezii de Nikolaus Berwanger, traduce-re Anton Palfi; de asemenea, urmează să apară pentru brigăzile artistice ce participă la cea de a doua ediție a Festivalului Național „Cintecarea României” culegerea de teatru 20 de piese într-un act.

„Junimea”

● Epica Magna — poezii de Nichita Stănescu; Răceala de Marin Sorescu — ediție bibliofilă română-engleză (colecția „Arlechin”); Eminescu după Eminescu — ediție bilingvă română-franceză (colecția „Eminesciana” nr. 14); Mihai Eminescu și problema romantismului în literatura română de Iuri Kojevnikov (colecția „Eminesciana” nr. 15); Eminescu la Ipotești de I. D. Marin (colecția „Eminesciana” nr. 16); Stemă de țară — poeme de Adrian Mușoiu; Argumente de istorie literară — studii de Dan Mănușă; Școala pedepselor, roman de Petre Anghel; Intimplări în limbajul unei fotografii — reportaje literare de Cornel Nistorescu; Cu grimoni pe oglindă — pagini de confesiuni de Anny Brădescu; Nimeni n-a murit de ris — schițe satirice de Nicolae Tăutu; Săhuru de Antioh Cantemir — traducere de Virgil Teodorescu; Tărâmură străvechi — povestiri de Boris Vișinski; Un caz special — roman de Ion Negrea; Scrieri de Sofia Nădejde; Întoarcerea la literatură — eseuri de Alexandru Husar; Elegie pentru Floarea de lotus — versuri de Viola Vancea; Dulcissima — versuri de Vasile Mihăescu; Am inventat o planetă — versuri de Vasile Constantinescu; De neatin, de neatin — versuri de N. Prelpeanu; Șapte pași spre viață — reportaje literare de N. Stoicescu și Andrei Lenard.

Dezbateri cu privire la romanul contemporan

● Asociația Scriitorilor din Timișoara a inițiat o dezbateri cu titlul „Contemporanii noștri, eroi ai romanului de azi”, ce s-a desfășurat în cadrul studioului de radio Timișoara. La această masă rotundă au participat Al. Jebeleanu, Anton Palfi, Ștefan Ludwig Schwartz, Ion Jurcă-Rovina și Ion Neață.

Dialog cu micii creatori

● La tabăra națională de creație literară organizată de Ministerul Educației și Învățământului și C.C. al U.T.C. în satul Cîrc de lângă Iași, scriitorul Mircea Radu Iacoban a purtat un amplu și fructuos dialog cu cei peste 100 de reprezentanți ai ceneclurilor literare din întreaga țară.

● Azi, joi, 7 septembrie a.c., orele 18,30, la Biblioteca Eminescu din Capitală are loc lansarea cărții Lumina de la Pektusan (note de călătorie din Coreea) de Victor Birlădeanu. Prezintă poetul Al. Andrișoiu.

Calendar

● 12.IX.1912 — s-a născut Szabo Lajos
● 13.IX.1852 — s-a născut Petelei István (m. 1910)
● 13.IX.1874 — s-a născut Eugen Heroveanu (m. 1956)
● 13.IX.1904 — s-a născut Elvira Bogdan
● 13.IX.1908 — s-a născut Edgar Papu
● 13.IX.1911 — s-a născut Aurel Leon
● 13.IX.1912 — s-a născut Kiss Erno
● 13.IX.1915 — s-a născut Silviu Georgescu
● 13.IX.1923 — s-a născut Ioanichie Olteanu
● 13.IX.1970 — a murit Sanda Movilă (n. 15.XII.1900)
● 13.IX.1973 — a murit Vasile Văduva (n. 24.IV.1938)
● 14.IX.1778 — s-a născut Costache Conachi (m. 1849)
● 14.IX.1853 — s-a născut Radu Rosetti (m. 1926)
● 14.IX.1856 — s-a născut Sofia Nădejde (m. 1946)
● 14.IX.1906 — s-a născut Emil Vora
● 14.IX.1923 — s-a născut Igor Grinevič
● 14.IX.1976 — a murit George Buznea (n. 23.IV.1903)
● 15.IX.1895 — s-a născut folcloristul Gh. Dumbrăvescu-Bistrița
● RECTIFICARE: A.D. Xenopol s-a născut la 24 martie 1847, decedând în 27 februarie 1920. Cerem scuze cititorilor pentru flagrantă inadvertență din Calendarul precedent.

● Vasile Nicolescu — ÎNȚĂLNIRE ÎN OGLINDĂ. Noul volum de versuri al poetului cuprinde următoarele cicluri: Seizme, Quasi una fantasia, Patria lăuntrică, Pasăre, Interpretări, ultimul conținut transpunerii în românește din Stepen Spender, Jules Supervielle, S. M. Hopkins, Apollinaire, Vallejo, Lorca, Conrad Aiken, Desnos. Reluăm poemul Întâlnire în oglindă care dă și titlul cărții: „De cînd nu te-am mai văzut, / doamne, cit de mult te-ai schimbat, / ai pașii mărunți ca nisipul, ochii — / virteje de ierburi uscate de mare, / ai ceacăne de corb spinurat de umbra muntelui, / părul tău e-o bucată alburie de nor / în care dorm visele îngîndurate / cu minile deasupra capului”. (Editura Eminescu, 135 p., 15 lei, 1250 ex.).

● Mihai Șora — SA-REA PĂMÎNULUI. Subintitulată „Cantată pe două voci” cartea este un amplu eseu dialogat despre „rostul poetic”. (Editura Cartea Românească, 226 p., 7,25 lei, 4180 ex.).

● Anghel Dumbrăveanu — DILIGENȚA DE SEARĂ. Apărut într-o elegantă înfățișare grafică, noul volum al poetului timișorean este definitiv pentru lirismul său de factură ceremonios elegiacă. (Editura Cartea Românească, 80 p., 7,25 lei, tiraj neprecizat).

● Mihai Sin — BATE ȘI ÎN SE VA DESCHIDE. Un roman concentrat și dramatic, amintind prin austeritatea stilului de Viața la o margine de șosea (1975), carte care a atras atenția asupra înzestrării deosebite a autorului pentru o densă proză de actualitate cu implicații morale. (Editura Cartea Românească, 244 p., 8,25 lei, 13100 ex.).

● Dan Horia Mazilu — CRONICARII MUNTENI. Volumul cuprinde o suită unitară de studii și analize despre cronicile muntene, realizate dintr-o perspectivă critică modernă: „am născut — scrie autorul — să surprindem cu precădere efectul retorice prestat de autori, sinonim (după opinia noastră), în termenii epocii, cu cel artistic”, unghi de vedere ce justifică, de altfel, subtitlul lucrării — Citeva modele de retorică a povestirii. (Editura Minerva, 352 p., 12 lei, 6110 ex.).

● Dumitru Matală — ROSTOGOLIREA. Insistent analitic, noul roman al scriitorului confirmă aprecierile favorabile de care s-au bucurat cărțile sale anterioare, în special culegerile de nuvele Locul (1973) și Locul al doilea (1976). (Editura Albatros, 224 p., 6 lei, 10000 ex.).

● Dan Rotaru — SUNETUL VISĂRII. A patra carte de versuri a poetului, al cărui lirism, scrie Ștefan Aug. Doinaș într-o exactă prezentare, „vădește o natură delicată și șovăitoare, surprinsă în vulturile unei calme legănări”. (Editura Servisul Românesc, 202 p., 9 lei, 2250+90 ex.).

● Maria Carpev — INTRODUCERE LA SEMIOLOGIA LITERATURII. „Propunem această lucrare, scrie autoarea în prefață, ca o serie de lecturi — dacă nu întârziată și nu întârziată de critice — cel puțin orientative, prin organizarea lor tematică, într-un domeniu a cărui complexitate poate oferi surprize chiar și celor care cred că au depășit faza inițierii”. (Editura Univers, 257 p., 8,50 lei, 4140 ex.).

LECTOR

Universul poeziei actuale

EXISTĂ, deși rareori direct și împede exprimată, părerea că poezia din ultimii ani s-ar găsi într-un fel de „s'avă stătătoare”, de nu chiar într-un impas; dovada cea mai bună, indiciul cel mai grăitor ar fi răsunetul evident mai mare al cărților de proză și de critică, ese și istorie literară.

Observație incontestabilă, argument fals: îndreptarea atenției către alte genuri literare decât poezia nu înseamnă, reflex, o scădere sau o staționare a creației poetice. Oricând și fără dificultate este posibilă alcătuirea unor „tablouri” critice deplin oneste ce pot revela cuprinsul deloc sărac în sine și comparativ cu alte momente al poeziei contemporane. Realitatea literară s-ar dovedi constrângătoare chiar într-un caz extrem. Pornindu-se, sub impulsul unei ipotetice insatisfacții, o acțiune asemănătoare celei întreprinse în urmă cu peste un veac de Maiorescu, dar vizându-se în scopuri pedagogice o „critică de poezii rele” s-ar ajunge inevitabil, sub presiunea faptelor literare, la o bogată „colecțiune de poezii frumoase”.

Am folosit cu premeditare termenii lui Maiorescu din cea dintâi prefață la **O cercetare critică asupra poeziei române la 1867**: fiindcă există, raportată mai ales la poezia contemporană, o vădită și puternică nostalgie a „maiorescianismului”, în înțelesul de fermă atitudine critică, de severitate intransigentă față de mediocritate, impostură, nulitate. Față de producțiile actuale ce nu îndeplinesc minimala condiție formulată în celebrul text, aceea de a fi „dacă nu mai presus de orice critică, cel puțin insuflată de un simțămînt poetic și ferite de înjosire în concepțiune și în expresiuni”.

Această nostalgie privește însă mai puțin creația poetică de azi în realitatea ei, fiind determinată în primul rînd de modalitatea receptării poeziei contemporane. Sentimentul — sau conștiința — nevoii de acțiune critică provine din existența unei nepotriviri, dacă nu chiar a unei opoziții între totalitatea manifestărilor poetice actuale și imaginea constituită prin ansamblul valorificării acestei realități. Nu este vorba numai de activitatea critică propriuzisă, ci de întregul complex organism al punerii creației poetice în valoare. O valorificare incompletă, unilaterală, restrictivă pentru că șovăitoare în criteriul (osificarea înțelegerii traduce o reacție de apărare, o „frică” de o realitate schimbată ori în curs de schimbare) sfîrșește prin a prejudicia obiectul valorificării. Apariția unor neconcordanțe între evoluția unei activități umane și înțelegerea ei nu este un fenomen nou, reprezentă, dimpotrivă, o constanță a oricărui progres. Existența unui cadru instituționalizat, caracteristică esențială a culturii socialiste, asigură însă principală posibilitatea rapidei adaptări a modalităților de valorificare la specificul realității creației; mobilitatea și adecvarea permanentă sînt puse în serviciul stimulării efortului creator, preocuparea de nou și sprijinirea va'orilor capătă o investitură socială. Care nu facilitează actul valorificator: îl face, dimpotrivă, mai dificil, mai responsabil, mai grav. Semnificația și ponderea socială a actului valorificării creației în socialism impun eliminarea superficialității, a incompetenței, a rutinei, a formalismului.

OPERCEPTIE formală a fenomenului poetic din ultimii ani este însă detectabilă într-o bună parte a imaginii sale curent constituite. Interesul „valorificator” este dirijat către **elementele** poeziei, mai puțin spre raporturile dintre ele. Lirica românească postbelică a obligat, prin evoluția sa, în special aceea de după 1964—1966, la o delimitare între noțiunile de „univers poe-

tic” și „univers al poeziei”, cel dintîi fiind alcătuit dintr-o recuzită variabilă, celălalt introducînd ideea de organizare. A stabili inventarul elementelor utilizate de un autor sau un grup de autori este o operație nu fără rost, dar neutră sub aspectul valorificării: prezența sau absența unor elemente (cuvinte, teme, motive) nu determină valoarea. Fetișizarea elementelor, substituirea universului poeziei cu universul poetic, a organizării cu recuzita, a creației cu declamația duce, inevitabil, la monotonie și sterilitate. O atitudine formalistă, fetișistă, manifestată în diferitele planuri ale valorificării creației a favorizat apariția unui număr relativ mare de producții lipsite de autenticitate și valorice nule. Mai mult, s-au născut false consacărări, mulți editori se plîng de slabul nivel calitativ al manuscriselor prezentate nu de începători ci de autori care au semnat șiruri uneori impresionante de volume. Critica literară curentă, restrînsă foarte adesea doar la consemnarea aparițiilor, ega...ează, nu o dată, prin tratament uniformizator pe simplii, dar harnicii, veletari cu adevărații creatori de poezie; spun „critica” și nu „criticii”, deoarece nu toate persoanele care fac astăzi critică sînt, realmente, critici literari (împrejurarea nu este izolată: într-un articol publicat în „Contemporanul” de săptămîna trecută se semna'ează fenomenul și în perimetrul criticii de artă). Este o chestiune de bun simț să accepți ca o culegere remarcabilă de versuri apărută în urmă cu, să zicem, un an să se afle multă vreme în atenția comentatorilor iar volumul unui autor fără vocație să fie ignorat îndată după publicare; totuși, în practica publicistică, se observă că și unul și altul „se scufundă” într-un fel de uitare genera'ă imediat ce s-au scris cronicile „de rigoare”. Același formalism face uneori ineficiente luările de poziție ale criticilor autorizați prin întreaga lor activitate: autori a căror mediocritate evidentă a fost și clar evidențiată sînt în continuare campioni ai tipăririi „generoase” de către edituri și reviste.

ÎN CIUDA acestor receptări deformate sau mai degrabă părălile cu ea, poezia contemporană n-a încetat să evolueze într-un sens organic adaptat solicitărilor atât de intense ale realului. Universul poeziei românești actuale, prin tensiunile, prin raporturile noi stabilite între elemente, prin continua mișcare spre sfîrșirea opreliștilor puse de „universul poetic”, de recuzită și inventare canonice, diferă fundamental de acela caracteristic liricii deceniului trecut. Nu voiam să citez nici un nume; cele pe care totuși le invoc au numai valoare de exemp'u: prezența unei alte, noi, conștiințe a poeziei l-a făcut pe Marin Sorescu să renunțe la o formulă lirică de succes asigurat și să dea profundele poeme din **La Lileci**, atât de apropiate ca mod de gîndire poetică de versurile, superficial foarte deosebite, ale lui Mihai Ursachi, o atitudine similară avînd-o un poet foarte tînăr ca Mircea Dînescu, care și-a reordonat, la al treilea volum, nu „modalitatea”, ci modul de a capta realul.

Universul poeziei contemporane, divers și bogat, are o unitate profundă tocmai prin respingerea iluziilor formale și a stereotipurilor, prin, cu formularea unui remarcabil poet, **insetarea de real**. Și în numele acestei „insetări”. Din perspectiva acestui criteriu valorificarea creației lirice de azi se poate dispensa de fa'sele, înșelătoare „principii” ale generației, ale recuzitel, ale cantităților de „elemente poetice”, situîndu-se într-o perspectivă mai proprie, capabilă să restituie, în deplină integritate, relieful poeziei românești din momentul actual.

Mircea Iorgulescu

EUGENIA GĂSCĂ: Rodul toamnei (Din expoziția retrospectivă deschisă marți, 5 septembrie, în Sala Dalles)

SOARELE

Implinită e ziua ca un trandafir purpuriu
la capătul miinii
unde orizontul poartă o cămașă subțire
pină la singe.

Orologiul dimineții se arăta grăbit
dar totul se orîndui după legea echilibrului
și după cîntarea păsării din amiază.

Suveica albinei traversă de la un capăt la
altul
cimpul mereu cu folos
mierla își spuse întregul imn ca o rugăciune
păgînă

iar acum e o lampă neagră în pin
greierii așteaptă primele picături ale ploii
și vor trage violoncelul la gura colibei
albastre.

La amiază aproape că nu există umbră
soarele trece prin arbori perpendicular
și adapă izvoarele
cu cel mai aprig vin
ce-l dau florile secerătorului.

O, dulcea mea gură,
pe cine vei săruta
cu cine vei rosti
întîiul cuvînt ce înflori pe cer
la ridicarea ochilor mei din holde ?

Cu toate ne luarăm la întrecere
dar numai soarele răzbi.
Cu mult înaintea noastră.

Victor Nistea

În întâmpinarea Colocviului de Poezie

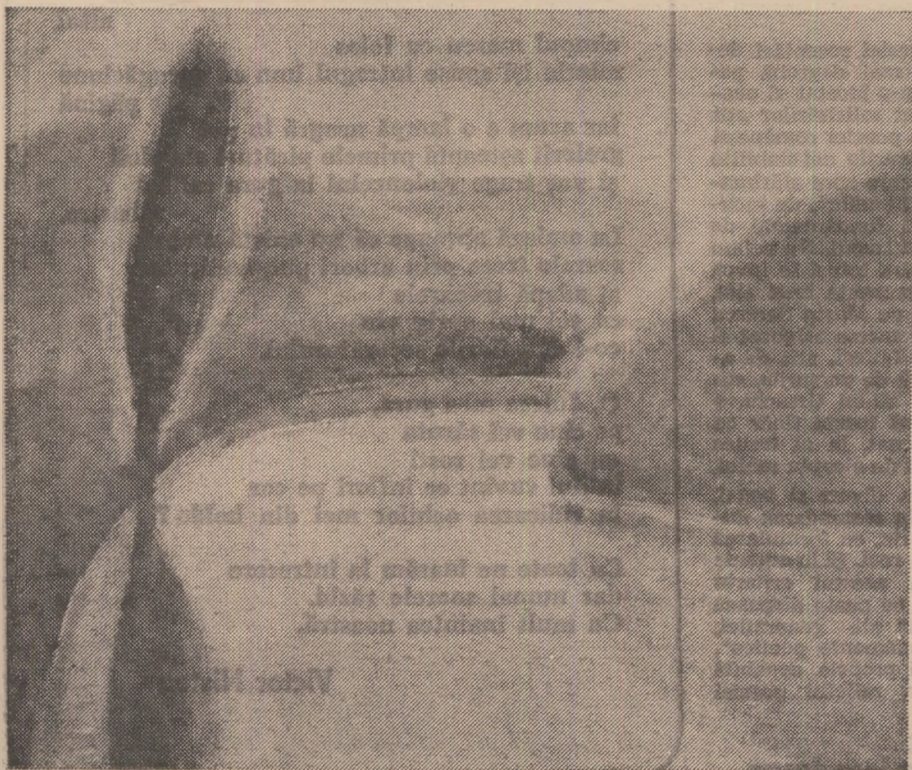
Setea de frumos

NU spun o noutate: traversăm un moment fast pentru literatura noastră contemporană. Problematika abordată, diversitatea unghiurilor de interpretare artistică, interesul acordat unor teme fundamentale, tentativa de a surprinde în chip personal fenomene sociale și psihologice, de a contura cât mai nuanțat universul spiritual, structura morală a omului de azi, din perspectiva devenirii lui, rețin firesc atenția cititorilor. Dovadă: tirajele neobișnuit de mari în care apar nu doar romane, ci și volume de versuri. Cifre care înregistrează zeci de mii, ba chiar peste o sută de mii de exemplare la o ediție, vorbesc de la sine. Referirea vizează, cum e de presupus, cartea de valoare. Efectiv reprezentativă. Semnată de nume cu statut de personalitate. Intrate în conștiința publicului. Colecții ca „Biblioteca pentru toți” sau „Cele mai frumoase poezii” stau dovadă. Eugen Jebeleanu, Geo Dumitrescu, Ion Caraion, Ștefan Aug. Doinaș, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ana Blandiana, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, structuri de incontestabilă originalitate, circumscriu, prin demersul lor liric, lumi și viziuni interrogative privind condiția umană, găsec, prin modalitățile utilizate, căile de acces la sensibilitatea cititorilor.

Cum se explică un atare succes? Evident, și prin calitatea discursului poetic. Cartea mediocră neîntrunind sufragii. Dar mai ales, cred, prin setea de frumos a românului, prin condițiile culturale în care se manifestă ea astăzi. Setea aceasta e străveche. O demonstrează folclorul. A fost și este întreținută de valorile clasice sau clasicizate, de diversitatea tipurilor de reprezentare estetică puse în lumină de poezia noastră. E de observat însă

că ea, setea, e și rezultatul orizontului intelectual al colectivității naționale. Al discernământului ei critic, al influenței pe care cartea o exercită asupra gândirii umane. Fenomen deosebit de important, civilizația industrială nu strângându-i apetitul omului pentru artă. Dimpotrivă, îl alimentează, conferindu-i noi rigori și noi valențe. Semnificativ e că cititorul se regăsește pe sine în lumea de vis a poeziei, că vrea să se recunoască în ea, ca adevăr și ca ipoteză, că își exprimă adeziunea pentru lirica majoră, cu implicații filosofice, sociale, politice, patriotice, etice, de substanță. Că știe să se orienteze în delicata și spinoasă problemă a opțiunilor, a ierarhiilor valorice. Interesant pentru criticul literar și pentru sociologul lecturii e faptul că numele selectate prioritar sînt realmente voci particulare, că partitura lor se desfășoară în game care le individualizează, că nici una nu e monocordă, că fiecare cultivă polifonia și politematismul. Voci diferențiale cărora li s-ar putea asocia și altele mai puțin preferate de marele public, pentru motive inexplicabile încă editorilor și comentatorilor. Revelatoare e, dincolo de statistici, starea poeziei ca dimensiune socială. Revelator e saltul fascinant, necunoscut vreodată, al tirajelor obținute de unii poeți contemporani. Care să fie cauza? Ea stă, probabil, sub semnul inefabilului. Poate și al publicității. Poate și al prestigiului unor colecții. Cert este că ea trebuie căutată atît în universul investigat de autori, în vocația acestora de a fi exponențiali, cît și în setea de dezalienare a omului de azi. A cititorului.

Aurel Martin

EUGEN GĂSCĂ: Mureș (Sala Dalles)

Permanența

DUPĂ generația de aur, a lui Nichita Stănescu, s-ar putea spune că Euterpe și Erato și Calliope și-au temperat bine ritmul, strunele, cedind pasul oarecum altor genuri (specii), fiindcă anii care au trecut de atunci n-au mai fost cu prioritate ai poeziei, ci ai romanului mai cu seamă, ai criticii literare. Ceea ce nu înseamnă că nu s-au produs totuși, între timp, afirmări remarcabile în cimpul liricii noastre, datorate însă mai ales unor nume bine statornicite în literatura română de după război, și poate mai puțin debutanților, autorilor tineri.

Să luăm, de pildă, „recolta” de pînă acum a anului acesta, 1978. Ne întâmpină cărți de poezie semnate de scriitori de prestigiu, de la Ion Caraion la Petre Stoica, de la Geo Dumitrescu la Nicolae Dragoș, de la Ion Bănuță la George Alboiu, de la Ștefan Aug. Doinaș la Ion Gheorghe și Adrian Păunescu, ori Corneliu Sturzu, și alții încă. Au apărut noi cărți de Vasile Nicolescu, Horia Zilieru, Anghel Dumbrăveanu. Fără să mai vorbim de capodopera mereu așteptată, pe care ne-o poate dăruî oricînd o stea deocamdată fără nume. Fiindcă, într-adevăr, de ce nu ar fi posibil să ne facă o astfel de surpriză Doina Stănescu, sau Grigore Georgiu — și ei prezenți editorial cu plachete de versuri. Sau alte nume, încă și mai puțin cunoscute, șansa capodoperei putînd fi, teoretic, a oricui.

Cu astfel de nume, și cu atîtea nume — chiar dacă nu neapărat noi (și încă sîntem în septembrie) — se poate vorbi de o permanență a poeziei în literatura noastră contemporană, deși, evident, 1978 nu e un an al poeziei. Nu e vorba de un an al poeziei, dar o retrospectivă Ion Caraion, cu *Lacrimi perpendiculare* înseamnă, fără nici o îndoială, un eveniment de zile mari pentru lirica noastră de azi, luată în ansamblul ei. Nervul, acuitatea acestui discurs se remarcă și se rețineau încă de la debutul autorului, din 1943 (*Panopticum*), inclus și el, selectiv, în antologia de acum: „...disprețuim cumînțenia reumatică / a înșilor bolnavi de centimetri pătrați. / Avem umbrelul suplu, dar pașii tulburați, / ne gîtuie măsura, ne pune cătușă / geografia unor molii cu belciugul la ușă. [...] Lăsăm perdelele, îndurăm frigul; pentru brumă — / nici înțelepciunea voastră, nici bucuria postumă / nu ne mai trebuie. Ci, numai, frumos / s-auzim cum umbra griul pe jos, / cum ingerii ne cheamă — în mină / cînd ținem trecutul (fîntînă) / din care bem cu miinile-amîndouă / apa rugăciunii mai tare, mai nouă” („Antreul poemului”). Protest și vehement și imperial-majestuos în fața obtuzității unor potențai ai vremii, vis-à-vis de artă, de nevoia de artă. Retro-

spectiviei Ion Caraion trebuie să-l alăturăm o altă, *Alfabet poetic*, selecție din eleganta — prin definiție parcă — poezie a lui Ștefan Aug. Doinaș, clasică și modernă totodată, de o clasicitate nouă, care nu exclude tensiunea intelectuală și emoțională, ce dimpotrivă — îi sînt intrinseci. Doinaș, prețuitor asiduu și al liricii altora, pentru care caută și găsește măsuri potrivite, în judicioase aprecieri de valoare, își ciocănește și își ascultă propriul vers, căruia îi îngemănează întotdeauna suplețea cu profunditatea gîndului, el înțelegînd poezia ca spectacol de frumusețe și comunicare umană: „El nu e această lumină, nu poate. / El nu e un lucru în sine, ci toate. / El are opintiri și reacții netoate. // Citiți-l încet. El e însuși discretul. / Primiți-l discret. El e însuși discretul. / El n-are a face nimic cu poetul. // Friviți-l de sus: e o simplă figură. / Rosțiți-l mereu: e o lipsă în gură. / El n-are o altă ființă mai dură. // El nu e prezent. Însă poate să fie. / El nu-i de cules, ca o tulpure vie / de litere coapte. Siliți-l să fie” („Poemul ca somatie de lectură”). Iar după *Lacrimi perpendiculare* și *Alfabet poetic*, volumul — tot selectiv, al lui Adrian Păunescu, *Poezii de pînă azi* este cea de a treia carte de autor contemporan, scoasă anul acesta de Editura Minerva, spre lauda ei, în populara colecție „Biblioteca pentru toți”, consacrată indeobște... consacrațiilor în literatură. Antologia Păunescu, ținută strîns între doi clești, — cuvîntul de foc (prefață) al lui Eugen Barbu și acela nu mai puțin acut, al lui Șerban Cioculescu (postfață) — nu este în mai mică măsură un eveniment în poezia noastră de azi. Adrian Păunescu nu se va „desăvîrși” niciodată estetic (poate chiar, intenționat, de aceea nici nu pare să-l preocupe această latură a creației sale). Nimeni nu-i va putea contesta însă substanța discursului său politic, amintînd ca vibrație și tensiune, de Mihail Peniu? (din *Cinzele de pierzanie*), de Aron Cotruș (din poemele lui sociale), de Labiș chiar, substanță ce pune oarecum în umbră — venind aluvionar, cotropitor — poezia lui reflexivă, cea erotică în special, deloc neglijabilă. Iar dacă destui îl contestă, — cu atît mai rău pentru ei, fiindcă acest fiu al lui Iuziel va trece mai departe, distant și fals nepăsător, și plin de sine ca întotdeauna, aruncîndu-le mînașca ca un veritabil cavalier de capă și spadă: „În schimbul gloriei din prima oră / poetul iată că primește, Doamne, / gustul mulțimii gata să-l condamnă / și gelozia ei care-l devoră...”

Dintre volumele de sine stătătoare îl vom aminti mai întîi pe acela datorat lui Ion Bănuță, *Panoramă-n dor de Domnișoara Pogany*, care sintetizează virtuțile poeziei autorului — cinstirea exemplarității

Datoria

VITORUL Colocviu de poezie va lua, cu siguranță, în dezbatere problemele importante ale momentului liric actual, așa cum au făcut-o și cele dedicate criticii și dramaturgiei — prilejuri de confruntare vie a opiniilor, mult mai vie decît o întreținere în general presa literară în paginile ei destinate analizei și observațiilor critice sau profesiunilor de credință. Printre ele se va afla, fără îndoială, și cea a raporturilor dintre critică și poezie. Îmi permit să fac unele considerații asupra acestui subiect pentru că activitatea de recenzent al cărților de poezie pe care am depus-o la „România literară”, timp de mai mulți ani, mi-a relevat unele aspecte ale lui mai puțin comentate. Lirica noastră actuală este deosebit de bogată, cunoaște o mare diversitate de atitudini și stiluri, oferă un peisaj variat și toate acestea pentru că numără printre cei care i s-au dăruit personalități remarcabile din toate generațiile, de la cei mai vîrstnici la cei foarte tineri. Din 1971 pînă azi urmăresc cărțile de poezie cu impresia că în acest domeniu se petrec interesante prefaceri în plan individual, nu îndeajuns descifrate de critică, ocupată prea mult cu fenomenele de ansamblu, generale și aparent teoretice, lăsînd deoparte pe cele care indică palpitul real al poeziei actuale. Ea nu se mai îngrijește de evoluția personalităților lirice, ci mai mult de constatarea unor direcții sau caracteristici care aduc aceste personalități la un numitor comun. Incontestabil, asemenea priviri de la înălțime sînt necesare, dar, prin abundență, reușesc să aplatizeze un relief liric complex.

Cu rare excepții și acelea discutabile (căci apar capricios, mai ales, sub presiunea unor momente festive), creația unui poet este analizată în marginile ultimei apariții editoriale în cadrul rubricilor

de recenzii sau cronici. Îndată ce volumul nu mai este o noutate dispare din atenția revistelor și criticilor și ființa poeziei lui. Sînt nedreptății astfel nu atît poezii de mult consacrate (care de la 40 de ani în sus încep să fie și aniversații făcîndu-li-se darul citorva articole omagiale), care au totuși șansa unor evaluări mai amănunțite și mai temerice în paginile unor cărți de critică, ci autorii tineri, care după ce au trecut prin examenul sumar al cronicilor — sumar prin forța împrejurărilor pentru că o cronică sau o recenzie are un spațiu tipografic limitat — sînt uitați sau cad în parantezele enumerative ale articolelor de sinteză, citați alături de alți cinci sau douăzeci, însumai unei direcții sau alta a liricii noastre „în ansamblul ei”.

Cred că este momentul să ne ocupăm mai mult de individualitățile poetice existente, să ne apropiem de materialul poetic concret și printr-o critică foarte aplicată să se ajungă cu adevărat la decantarea atît de necesară a valorilor. Fenomenul literar trăiește prin personalitățile care îl produc, prin existența lor nu rareori contradictorie. În ultimii ani poeți, care păreau închiși într-o anume formulă lirică, și-au modificat substanțial viziunea și limbajul, evoluînd spectaculos valoric, în timp ce alții și-au abandonat virtuțile autentice sub presiunea modei (face adevărate ravagii poezia declamatorie, pe subiecte mitico-istorice), au apărut poeți tineri de certă vocație a căror prezență e impusă de critică numai în spațiul cronicilor literare. Practic, activitatea de evaluare directă a poeziei de azi se desfășoară numai de către cronicari și recenzenti, care sînt totuși forțați de dimensiunile limitate ale rubricilor lor să părăsescă un autor în pauzele dintre cărți și să-l releve calitățile volumelor în cîteva paragrafe. Cel care apără cu adevărat valorile poetice

poeziei

ții spirituale și sociale românești, și comunicarea prin metaforă, o metaforă de extracție magic-folclorică, de mare expresivitate: „Mestere Manole / Mestere Manole / dintr-un cer de vis / din fantast abis / sus, peste Isus / te-ai întreg prea dus / să zidești iubiri / cînt de năluciri / Ană să zidești / în răscruci lumești. // Domnul, — domn trufaș / te-a rupt din sălaș / dindu-ți peste Dar / peste... in zadar / dindu-ți peste mină... / Te-ai făcut fintină“ („Panoramă-n cîtorie de Argeș“). Apoi — cartea lui Petre Stoica, **Un potop de simpatii**. A acestui arheolog delicat, suav, al sentimentelor intime, țîsnite dintr-un cotidian cînd ușor ceremonializat, cînd pigmentat ironic dulce. Care, dacă ar fi întrebate ce face și cum o duce, pe unde hălăduiește, excelentul traducător de poezie din atîtea literaturi, ar răspunde, bonom, prin vreo savuroasă „Scri-soare“, de bună seamă: „Mă întrebi ce fac aici / de toate / îngrijesc sănătatea lepurilor de casă / adnotez jurnalul cocosu-lui / mă adaptez știu doar că vin din vestul țării / iar aici în sud ceapa are alt gust / fac de toate / Țes covoaie de mărar și de pătrunjel / schimb purici de pat pe purici de varză / admir limuzinele satulu- / și serile îmi umplu pipa cu tutun / plecînd într-o călătorie în jurul lumii / că-lare pe o cămilă de fum / nu e destul?“ Nu, nu e destul, fiindcă poezia autentică nu ne ajunge niciodată, inșetați fiind de ea ca de un lucru nemaipomenit de rar — cum și este ea de fapt. George Alboiu, și el, ne reamintește că a creat cîndva un tărîm fascinant și coplesitor, al cîmpiei eterne, adunîndu-și acum, la Cartea Românească, într-un volum compact... **Poemele cîmpiei** — ale rigorii, ale prospețimii, ale metaforei, într-un cuvînt — ale substanței poeziei adevărate, pe care nu întotdeauna a servit-o la fel de exemplar, adesea subînțînindu-i ființa. Dar cine poate rămîne consecvent pe această atît de alunecătoare pîrtie, care este poezia? La aceeași editură, Nicolae Dragoș semnează niște **Ritualuri** (era să spun „notații“) intime demne de toată atenția, din care ne îngăduim să desprindem acest temperament, „Amurg de dragoste“: „Urăște-mă, de Ți-e-n puțință! / surisul vag, amăgitor / nu poți să-l naști din suferință / din umbra unui rodnic nor / / ne lunecăm fără credință / într-un străin, de noi, decor / surisul vag, amăgitor... / urăște-mă, de Ți-e-n puțință / / doar vremea ne mai amenință / prin rictusul necrutător / trecînd spre-o strictă neînțînță / cu pași ascunși, de delator / / urăște-mă, de Ți-e-n puțință!“ În timp ce, la rîndul său, Corneliu Sturzu reflectează aparent dezinvolt, adolescentin, asupra condiției umane: „Aceleași întîmplări cuprinse-n ore / «Bună dimineața, iubito» / «Noapte bună» / Și nu mai știu cînd frun-

zele / Trec prin vîrsta de aur. Și nu mai știu / Cu trecerea aceasta cum devine“.

În sfîrșit, Ion Gheorghe publică un tom strivitor (ca proporții: peste 400 pagini, format 16/24 !), **Dacia Fênks** — în care sondează mythos-uri și explorează cu minuție și înverșunare de arheolog, nu știu ce straturi și substraturi tractice, întreprindere devenită obsesivă la el. Firește — la modul curat inițiativ, așa cum și era de așteptat: „AZOIFIOSARMESZERNOIPLA-IMOZIOZOBUAZISI. Cerem îngăduința Zeului Logosului să facem următoarele despărțiri: A-ZOI-FIO...“ etc. În care „A este similar Inceputului...“ Precum se vede, profund de tot — și didactic, așa cum de altfel se și subîntîtlează („Poem didactic“) impresionantul tom. Mărturisim deschis: obositor de tot, acest periplu, cum să-i spunem? — tracologic, poate. Ion Gheorghe face un fel de pseudostiință în literatură. Inițiativă originală, recunoaștem, dar care ne lasă sceptici. Parcurgînd, după masivul lui volum, plachetele unor mai tineri poeți, printre care Doina Sterescu (**Vinătoare de timp**) și Arthur Porumboiu (**Arheologia nopții**) — am avut sentimentul, chiar senzația fizică a leșirii la lumină, la aer. Căci scrie cea dintîi, precum respiră: „M-aș fi vrut un palid zeu, / care-aruncă sîmburi tandri / print-un cîmp arat mereu / numai de-nțelepții andri! // Și i-aș fi păzit atunci / să văd sîmburii cum Țipă / cînd răsar din frunze prunci / beți de timp, într-o aripă...“ Iată și din culegerea de poeme a celui de al doilea, autor în care, de asemenea, merită investită încredere: „Umblă un cap de domn / fără somn, fără liniște; / razele îl înfășoară ca pe un pom — / vînturile îl sărută ca snopii pe-o miriște. // Umblă un cap de domn peste zare, în zare; / ochii nu-s flăcări ci săbii aprinse de ură; / el nu cunoaște nopte, nu cunoaște uitare — / nu știe șirul orelor scurse ca ploaia în arătură. // Umblă un cap de domn, fără somn, fără somn / pămîntul nu-l primește, minăstirea nu-l vrea; / privirile-i sînt arme nimicitoare. Într-un dom / de lumină — e așezarea și lauda Sa“. Neliniștea volevodului, pentru ce n-a putut desăvîrși — este și neliniștea noastră, care avem de implinit datorii într-o liniștirea spiritului său.

1978 nu este — spuneam — un an al poeziei neapărat, dar pentru cărțile de poezie care își merită numele, apărute deja (unele le voi fi uitat, este inevitabil!), avem îndreptățirea să-l situăm la o însemnată cotă literar-valorică. Este reconfortant să știi că, la noi, de multă vreme apar an de an numeroase cărți ce rețin atenția și care, prin însăși ritmicitatea ivirii lor la lumină, vorbesc de la sine despre maturitatea literaturii românești contemporane.

Hristu Cândroveanu

criticii

de nonvalori, de invazia veleitarismului și a imposturii sînt semnatarul acestor rubrici, pentru că în rest din ce în ce mai rar se întîlnesc în revistele noastre articolele care să insiste asupra creației unui poet, asupra apariției unei voci noi, asupra degradării sau înfloririi unui talent. Această situație creează impresia unei monotonii a perioadei literare, foarte falsă, căci s-au scris în acești ultimi ani cărți de versuri remarcabile, ale căror autori n-au beneficiat de o atenție adecvată. S-a vorbit mult în presa noastră literară despre „patosul comunicării“, despre „rosturile poeziei“, despre „autenticitatea expresiei“ etc. și mai puțin despre poezii pe care istoria literară îl va scoti, pe drept cuvînt, marile prezențe ale momentului.

Dar o urmare perfidă a situației de care aminteam se manifestă în creația poezilor inșiși. Atunci cînd numai un volum le mai oferă o confruntare cu critica și cu publicul, ei sînt o nevoie firească de a publica mai des, de a-și alcătui cărți fără o mai adîncă reflecție și mai atentă evaluare. Atunci cînd spațiul revistelor dedicat poeziei este atît de mic, și atît de aglomerat, cînd criteriile de selectare a versurilor de publicat nu sînt întotdeauna cele valorice, dorința de a fi prezent în conștiința cititorului și în atenția confrăților critici împinge pe autor fie spre plasarea creației sale într-un volum înghebat la rezează, fără matură meditație asupra substanței lui, fie spre cochetăria primejdioasă cu moda pe care revistele din păcate o mențin. Se întîmplă ca astfel, între două cărți de versuri în care întîlniști personalitatea reală și vie a unui poet, să citești cîteva plachete anoste în care abia îl recunoști sau să-l întîlniști prin reviste semnînd cîntecule neînspirate și surprinzătoare. Cei care rezistă tentației și sînt zgîrciți cu publicarea pro-

priel creații, și își conservă individualitatea refuzînd să-și modifice vocea în funcție de moment, nu sînt răsplățiți cu adevărat.

În afara cronicilor, critica are foarte rar ocazia să se apropie de universul liric concret al poezilor. Cred că momentul actual are nevoie de asemenea analize, de o atenție mai eficientă acordată personalităților poetice, abandonate prea adesea în favoarea unor pretinse materiale de sinteză. Nu în detrimentul studiilor generale și exacte pledez pentru această întoarcere cu fața spre individualitățile de excepție pe care le avem, nu în detrimentul încercărilor de orientare critică în largul domeniu al literaturii noastre, ci în detrimentul bilanțurilor tematice și stilistice, al clasificărilor care uită criteriul valoric, al articolelor care încep cu „poezia trebuie să...“ și sfîrșesc cu „în efervescența creatoare...“, între aceste două sintagme aflîndu-se o înșiruire de considerații valabile pentru orice moment literar, reușind să turtească sub lespezea unor truisme un peisaj variat, să aducă virfurile de munte la nivelul mării și chiar sub nivelul mării.

Cele cîteva cărți de critică apărute în ultimii ani, care au investigat fenomenul literar apelînd la opera unor poeți aflați la începutul sau în plina lor activitate, în perioada de formare sau de maturizare artistică au dovedit prin felul cum au fost primite că simpla recenzie sau cronică literară care urmează publicării unei cărți nu este suficientă pentru a menține în conștiința cititorilor un poet adevărat și nici pentru a-l ajuta pe acesta să se cunoască mai bine pe sine. Problema se pune, cred, și pentru celelalte genuri (proză, critică sau dramaturgie), dar se pune acut pentru poezie, unde procesul de afirmare a valorii este mai delicat, mai dificil.

Dana Dumitriu

Nicolae Cristian

Ion HOREA

■ UN nume necunoscut, dintr-o existență consacrată pînă acum muzicii „în locuri care cer un efort fizic deosebit“. În căutarea imperecherilor suave de gânduri și năzuinți, Nicolae Cristian, dus de o patimă numai de el știută, caută experiența cea mai severă a vieții. Să fie acesta un semn al unui timp și al unei generații, ori numai al unui destin poetic singular?

„Am lucrat mult timp într-o mină de cărbune, lucram și scriam versuri. În urmă cu cîteva săptămîni am plecat; sînt acum aici în orașul natal Turnu Măgurele. Lucrez pe un șantier, ca muncitor și scriu versuri...“

De zece ani scriu. n-am mărturisit nimănui, pînă acum cîteva zile, am fost singur, neînchipuit de singur, și iată am simțit nevoia să am certificarea valorii poetice a versurilor mele... Lucrînd la mină am citit foarte puțin. Cunosco doar patru artiști (Eminescu, Blaga, Baudelaire, Dostolevski) însă eu neconștient simt poezia în mine ca o lumină amară-amăruie; știu că trebuie să citesc mult“.

Să deschizi un plic și să te năpădească lumina aceea a poeziei autentice, și să te bucuri, să ieși în întîmpinarea unui poet...“

devenire

ușor ușor de parcă viața ar fi o boare presimțită

în oase înfiripă bruma năluca timpului rostită

prin vînt tăceri decapitate alunecă ușor ușor

din ape sidexii se naște abstractul inger foșnitor

noaptea străzilor

străzile în noapte îmi acoperă drumul

picioarele ce-au dansat pe spinarea de fum a cuvintelor și suple se oferă

înaintînd în golul dintre două amintiri

pe unde mai bîntuie cîteodată neprihănită omidă a depărtării de mine

rătăcitorul

revoluție

minte a trupului meu

unde să-ți aflu

întrezărita grație

dacă nu aici

prin forfota de baricade

ce-mi înalță gîndul

ca pe un steag etern

însă fericit ochiul

însă fericit ochiul înăuntru dospit în continuă izbîndă atît de viu parcă pe lumina-i aburîndă ar fi plînsset năvalnic de virginală ardoare însă fericit ochiul cuprins în propria voce ca într-o veșnic destinsă ciupercă de rouă

ne știm

ne știm prăfuiți de primăveri ca de o mereu sporită osîndă peisajul soarelui nostru ars vislit prin vama iluziei plîpîndă

însingurați în dogoarea crisalidei

ne pedepsim rana cu înfinit somnul ne acoperă fără cruceare clinchetul cîrnii e zero nesfirșit

în mijlocul vieții

pentru că o moarte înseamnă un echilibru redat vieții asemenea veșnică iluminare pentru că eu în mijlocul vieții nu sînt decît sprijinul de care voi prieteni aveți nevoie în această despărțire în această apropiere

odă plecării

știu că mai întîi va trebui să-mi adun în ranița cu fluturi spaima ura mindria deci neapărat mă voi strecura ca o stafie clandestină

prin straturile aducerii aminte la vinătoare înduioșat îți voi lăsa pentru albumul tău ros de fluturi spaima ura mindria plecarea

ceas de maree

la ceas de maree văzduhul e înclinat iluminate și grave corăbii mă străbat

fără vîrstă cuprind primejdia calmă

la ceas de maree văzduhul e înclinat harfa-mi e cîntec de singe sărat

Nicolae Liu

De vorbă cu Ovidiu

Poet străbun pentru care arta iubirii e
viața
Și timpul trece mereu prin metamorfoze
divine,
De ce veșnicind bronzul și marmora la
Pont Euxin

Capul ți-l pleci cu tristețea
De hexametrul rețezat ?

Știi că augusta minie te-aduse aici la
hotare
Să-nfrunți pe zeul Pontos, gelos de
grațiile Fortunei
Dar vânturile boreale le-a imblinzit versul
tău getic,

Ex toto orbe-i răspunsul
La epistole-n Tomis.

Azi taurul mării aduce Europa pe plaje,
Unde regele Cygnus învață copiii să-noate
Și din arcul lui Eros dispar săgețile de
de plumb.

Clădim peste virsta de fier
O nouă virstă de aur.

Osiile nu mai poartă războinice care
sarmate,
Ci trenurile prietene unind Danubiul
solar,
Iar vinurile Murfatlar întrec chiar vinul
de Falern.

Secind izvorul barbariei,
Dulce grădină-i stepa.

Zilnic descarcă vapoarele Delta prea plină
de pești,
Sau duc prin lume stindardele viitoare
Dacii Felix.
Coboară și vezi cum se-nalță din nou
Trofeul Traian

De către daco-romanii
Uniți de tine prin cîntec !

Vino spre țarm cu pașii tăi grei să cunoști
pe acel
În care spiritul tău a trecut prin înalte
vâmi,
Poet al lui Hyperion și-al dorului
nemărginit ;

Pe socluri înfrățite :
Eminescu și Ovidiu.

Vino să scandăm împreună la
Sarmisegetuza,
În amfiteatru, sub soarele înalt al
Carpaților,
Dînd viață pietrelor ca în legenda lui
Deucalion.

Ești stejar veșnic verde
Iar frunzele tale sînt miere.

Te înalță din aburii nopții în toga luminii,
Ridică-ți fruntea de bronz pentru
laurii unei lumi noi,
Străbun poet, viața veșnică să fie o artă a
iubirii

Și timpul să crească uman
Prin metamorfoze senine.

Alchimie în doi

Din întuneric s-a desprins primul sărut.
Prin pădurea stelelor aprinse în arbori
Dorințele noastre luminează îmbrățișate
Și fiicele Memoriei cîntau
Metamorfoza masei pămîntului
În fremătătoare energie cerească.
Din așternut, brațele de mărgean ale mării
Se ridicau pînă la peștii norilor,
Dar îngerii nu mai voiau să se arate în
păsări

Și deznădejdea dragostei
Unind protoni sau neutroni cu electroni
Înnegri argintul lunii,
Iar aurul îl prefăcu în somn
Mai greu și mai întunecat ca plumbul.

Pînă cînd din retortele visului
Sîngele începu din nou să fiarbă
Transformînd plumbul în aur topit,
Ca un inel pentru logodna
Infinitului cu veșnicia,
Ca un nucleu din sunete de clopot
Făcînd să tacă-n inimă cucuveaua
Rătăcitoare printre galaxii,
Cînd șarpele de casă suga la sinul zilei
Alături de-auriul prunc de soare.

Primul nostru sărut a fost în întuneric...

Barbu Cioculescu

Inel de tuci

Merg pe vinerea mea cum aș trece cu talpa
Pe muchii de-acoperișuri, peste coroane de
arbori,
Patru-n cetate, trei într-o vale cu riul
spumat.

Dedesubtul izvoarelor trec, peste peșteri
uitate sub peșteri,
Unde zac ecouri ale oaselor mele
muiate-ntr-o rină —

Dintr-o săgeată o jumătate, pe care o țin
în mină,

Dintr-un ulcior cu boabe toarta, fundul...
Peste tibii golite de măduvă
Mut, fluviul subteran își mută prundul.

Am fost ! Un lunecuş din care-ți cade-n
brațe

O clipă numai, pînă te doboară, suișul
Lunii peste munte, cosind în iarba
funerară,

Steaua, silind să-nvețe s-aprindă zorii-n
ruguri...

Mergeam la pescuit dintr-un bordei de
marnă,

Cîntam în ziua mare, cu bețe și cu pluguri
Și poate ploaia slabă zvonindu-se să cearnă
Stîrni foială surdă pe reci spinări de
struguri

De-a căror grea rodire nu-mi amintesc
nimica.

Aveam pe semne-un nume, și încălțări,
asemeni

Pe inelar un șarpe de tuci negru și rar —
din
Sgrunțurii ascunși amicul potcovar mi-l
ciocănișe

Cu multă rugăminte să nu-l port la
vedere,
Așa că de scurmi bine în lutul de sub oase
Ai să găsești rugină, colb roșu ce miroase
A șarpe și a miere, de nu cumva șiragul
Cel verde de mărgele al unei fete spelbe ce
Se lăsă pe vine ca să-mi închidă ochii.

Măsoară-te în mine, căci sigur vremea
vine

Săgeata să-ți trimită — ori focul, ori
capcana,

Să mi-te fringă-n două, să piei și să te
rumpi.

De astăzi chiar adună sgrunțurii rari din
care

Să-ți făurească-un prieten inelul negru,
scump,

Purtîndu-l la vedere, cum și eu l-am
purtat...

Legat de oase vechi ți-e osul nestrucăt,
te-aud

Cu legătura de pești bătînd pe șapte,
sub șapte

Arbori groși mergînd către cetate
Doar cîntecul e altul, de ce atît de scurt ?

Vară multă

Făgăduiam numai miracole, adu-ți aminte,
Înaintînd către tine, tu, vara mea multă,
Din soare rupeam cite o zi, desfrunzindu-i
zimții
Viitori de bine ; ploii trimise-ndărăt să te
aducă

Pentru încă o încercare la neclintirile
vîntului
Urcau în nori, apucătoare și sprintene —
o, răsturnată

Amiază irosindu-și prinții, dragonul,
lanul cu maci,

Cum își urma ea măcelul de pînteni,
Augustin mestecîndu-ne : vino, îmi plăci,
Ești patria mea de pretutîndeni și n-are
Rost să te desfăci în vrăbii curînd cugetate
ca

Fărîmiturile pîinii. Să cutreierăm se
cuvine !

Tălpile noastre împotmolite în albine
stăruiau

Să spere spinii dorinții, greiereștii fiori,
Vara multă izbindu-ne cu sferica ei
catapultă

Către tine să sbor, dintre scuturi, pe șleau,
Pe sub arbure.

Pere de marmure galbine cădeau peste
dinții

Fericiților durmitori în iarba incultă,
Stîrnindu-i să stringă în palme roiul de
fluturi —

Visau, cu subțioara-n bostani, sfărîmecînd
zările.

Nuci ușoare, aduse de vînt, le umpleau
buzunările,

Marea era pe aproape pentru o mie
de ani...

Cuprinși în țară noi înșine, ne măream cu
vremea care

Pe miriștea culeasă nu e niciodată o
întimplare.

PILLATEȘTII (Ion și Dinu)

RECENTUL volum de **Itinerarii istorico-literare**, îngrijit de George Muntean la Editura Minerva, adună la un loc, în trei compartimente (Monografii și sinteze biografice, Eseuri istorico-literare și Consemnări), reprezentând „o selecție din scrierile lui Dinu Pillat, necuprinse în cărțile lui anterioare”. Afară de două romane (**Tinerețe ciudată**, 1943 și **Moartea cotidiană**, 1946), nu lipsite de calitate, dar nepuse în valoare, fiul poetului Ion Pillat, Dinu (1921-1975), a lăsat o micromonografie despre **Ion Barbu** (1969), un volum de critică, **Mozaic istorico-literar** (1969, ed. II, 1971), și un eseu postum, **Dostoievski în conștiința literară românească** (1976), pe lângă câteva prefețe la ediții de scriitori preferați (Ion Barbu, Ionel Teodoreanu, Ștefan Nenițescu, M. Blecher, Valeriu Ciobanu) și un număr destul de redus de recenzii și eseuri, parte în calitate de asistent la catedra lui G. Călinescu sau de cercetător științific la Institutul de literatură al aceluiași, în care și-a recunoscut maestrul, nu fără o siguranță și personală orientare în literatură. Tatăl său recurgea adesea la avizul lui, recunoscându-l un „spirit critic mai sever”. Între tată și fiu a domnit un regim de sinceritate reciprocă, dovadă scrisoarea celui dintâi la citirea romanului de debut al lui Dinu. După recunoașterea celor „patru calități primordiale oricărei opere epice”, și anume: 1) „interes nedesmintit” și în „crescendo”, 2) „viața proprie”, a personajelor, 3) „arhitectură tainică și adincă”, și 4) „Stil valabil”, tatăl condamna „fendița pe alocuri la șarjă, la caricatură iefină, linară, lipsită de generozitate și de comprehensiune sufletească”, îndeosebi „contra tuturor profesorilor din roman”, precum și „ieșirea contra lui Alecsandri”, care l-a mihnit profund pe poetul din aceeași filieră a poeziei solare, mediteraniene, optimiste.

Excelind în analizele literare, începând cu aceea închinată la vârsta de 18 ani poeziei **Lacustră** de Bacovia și continuând magistral cu nuvelistica lui I. Al. Brătescu-Voinești și Gala Galaction, dar și capabil de studii sintetice dintre cele mai congruente, Dinu Pillat a desfășurat într-o carieră scurtă și accidentată, calități de prim ordin: largă informație de literatură străină, obiectivitate, pătrundere, putere de formulare, independență și rigoare.

„Contribuțiunile la biografia lui Ion Pillat”, scrise la cererea lui G. Călinescu, ca subiect de teză principală de doctorat, denotă o uimitoare forță de detașare a fiului față de propriile lui afecte și de prezentare lucidă a personalității și operei, studiate la rece. Sînt premisele de acum înainte indispensabile pentru orice încercare critică asupra marelui poet de factură tradițională și neoclasică, despre care Mario Roques a formulat judecata „un très beau poète”.

„Genealogia familiei Pillat”, într-un pliant, cu blazonul respectiv, alcătuită de Dan Cernovodeanu, după fișierul Ștefan Cernovodeanu, fixează vechimea familiei moldovenești, originar de răzeși, ridicată la ranguri boierești mijlocii, dar consemnați de Dimitrie Cantemir, în **Descriptio Moldaviae**, în rind cu cele mari. Cel mai vechi din neam e însă greșit numit „Ilie Bătrînul”. Credem că e vorba de spița neamului, care posedă un „bătrîn”, adică o porțiune din răzeșia satului (un Ilie, proprietar pe o bucată de pământ!). Arborele consemnează un hiatus de ascendență la (39) Vasile, decedat

înainte de 8 ianuarie 1813, fost ispravnic de copii de casă.

INTERESANTĂ este și teza complementară, cu tema **Romanul de senzație în literatura română din a doua jumătate a secolului al XIX-lea**, care analizează, după „difuzarea literaturii” de import, producția autohtonă a lui N. Filimon, precum și a uitaților G. Baronzi, M. Bujoreanu, N. D. Popescu, Panait Macri și Ilie Ighel. Concluzia severă, dar justă, apasă asupra inaptitudinii scriitorilor români în suszisa direcție, din lipsa de „inventivitate în sensul baroc”.

Cea mai întinsă dintre monografiile consacrată lui Gala Galaction, studiază, ca și celelalte următoare, omul și opera, ambele în demersul lor evolutiv. Să fie însă justă aderarea tinărului critic la judecata lui E. Lovinescu, care vedea în Galaction „un scriitor muntean «semănătorist», la modul liric al moldovenilor”? Aceste caracterizări de regionalism interșanjabile ni se par ingenioase, dar fără acoperire. Temperamentul impetuos al lui Galaction are un accent mai pronunțat poporanist decît semănătorist, ceea ce explică alipirea scriitorului la gruparea **Vieții românești**.

Integral acceptabile ni se par însă judecățile critice despre G. Topirceanu și I. Al. Brătescu-Voinești. Nota originală a studiului despre autorul **Parodiilor originale** este refuzul criticului de a vedea în el un umorist și punerea accentului valoric pe poezia naturii: „Natura polarizează în exclusivitate lirismul lui Topirceanu”. Cu precizarea: „Topirceanu lucrează de obicei în acuarie, fără să abuzeze de culoare”.

Criticul s-a lăsat adine impresionat „de o grandoare neașteptată” în **Balada morții** și „de o plasticitate densă” în **Balada munților**. Chiar și **Balada popii din Rudeni** nu-l atrage prin poanta, care este aceea a unui umorist superior, după opinia noastră (și, pare-se, a tuturor), ci prin ael „peisagiu de larnă în pădure, valorificat cu o desăvîrșită artă a compoziției”. În concluzie, „cea din urmă și totodată cea mai interesantă etapă din evoluția prozei lui Topirceanu o reprezintă **Minunile Sfintului Sisoe**”, roman neterminat, în care Dinu Pillat vede o operă „concepută puțin în spiritul romanului lui Voltaire”.

Studiul despre I. Al. Brătescu-Voinești preludează cu portretul fizic și moral al autorului lui **Niculăiță Mincună**, după fotografia sa cea mai răspîdită:

„Un cap aproape rotund, pleșuv, cu timplele albe. Privirea, de o penetrație incertă, cu arcada unuia din ochi mărită de un monoclu cu șnur. Fața ca un pergament vechi. O gură pungită, sub o mustață tunsă mărunț”. Deducind de la om la operă, criticul fiziognomist conchide că fotografatul a surprins „vîrsta structurii morale”, a unui om de totdeauna bătrîn. Același dar de portretist mai surprindem și în studiul consacrat lui Ion Pillat și în esul despre Ovid Densușianu, al cărui student a fost: „Scund de statură, frav pină a lăsa impresia unei debilități constituționale, cu o figură suptă și palidă, dominată de o frunte înaltă, peste care un păr negru lucios, potrivit cu îngrijire, își lăsa uneori o șuviță rebelă, îndată însă reprimată cu o mișcare aproape reflexă a brațului drept, Ovid Densușianu se prezenta la orele de curs, îmbrăcat în negru, emnamente sobru și corect. Vorbea ușor pelitic, cu un debit monoton, ținînd cîteva fișe în mină și ritmîndu-și prelegerea cu

EI AUD POC..

Ei aud poc sub roțile mașinii
Ca și cum ar fi lovit un lemn
Dar sint cranii acelea pe care le lovesc
E drept că doar cranii de ciini
Care rămin intinși pe șosea
Bine presați în asfalt
Că nu mai pot fi decît răzuiți
După clipa fatală în care
Sub roțile mașinii s-a auzit poc.

Geo Bogza

pașii, cu care tot parcurgea, de la un capăt la altul, estrada catedrei. Ochii mari și negri concentrău, parcă singuri în intensitatea lor adincă, fervoarea neobișnuită a profesorului [...].”

Am aduce două mici rețușe portretului. Lui Dinu Pillat l-a scăpat schiopătarea profesorului, care avea un picior mai scurt decît celălalt. L-am audiat și voi pe Densușianu, dar nu ni s-a părut pelitic: în schimb grasea și n-am să uit niciodată indignarea cu care s-a scuturat de o frază introdusă de editor în cursul său despre Dante, frază în care genialul florentin era disculpat, de ce credeți? Profesorul repeta fraza, scandalizat, ridicînd brațele la cer:

„Auziți! Dante nu s-a errramponat de literaturrrră! Dante errramponat!”

N-am putut reda grasele decît prin triplul r. Dacă există, altă grafică mai adecvată, rog să mi se comunice!

Relevînd contrastul dintre combaterea literaturii rurale de către profesorul, aderent la simbolism, și cele mai bune reușite ale poetului, în sectorul tocmal al unor „aspecte legate de viața țărănească”, Dinu Pillat dă două exemple pertinente, nu însă și pe cel mai elocvent, înenunț ciobanului Alion, contribuția majoră a lui Ovid Densușianu la configurarea lirică a specificului național, pe linia Miorlei.

La Lucian Blaga, poetul său preferat, criticul a fost impresionat, cunoscîndu-l personal, de „niște miini, cum nu mai văzusem la alții: niște miini prelungi, stilizate, parcă după canonul iconografiei bizantine”.

Preferînd ultimele poezii ale lui Blaga, Dinu Pillat observă următoarele:

„Adoptarea formelor metricii regulate aduce la Lucian Blaga o decantare muzicală a lirismului, cu inflexiuni inefabile de poezie pură”. Și continuă cu citirea unei poezii, în care nu remarcă procedeul rimelor perechi, toate proparoxitone (cu accentul tonic pe penultima silabă). Astfel concepută, poezia, de o viziune cosmică și omnică, constituie un veritabil „tur de forță”, dar din ea reținem exclusiv versurile:

„Soarele, lacrima Domnului
cade în mările somnului”.

Revenînd însă la caracterizarea poeziei pure, de esență muzicală, credem că Dinu Pillat s-a lăsat influențat îndeosebi de teza abatelui Henri Bremond, care a răspîdit sintagma (**la poésies pure**), ca și de concepția simbolului după E. Lovinescu, deși, spre uimirea noastră, nu o menționează în paginile succinte despre **Perspective asupra simbolismului**.

MARE admirator al lui G. Călinescu, Dinu Pillat vede posteritatea acestuia într-un număr impresionant de cincisprezece critici și istorici literari: M. Petroveanu, Ov. S. Crobmălniceanu, Al. Piru, Adrian Marino, D. Micu, N. Manolescu, I. Negoitescu („aparent anticălinescian”), Marin Bucur, Cornelia Ștefănescu, Eugen Simion, M. Ungheanu ș.a. — cărora li se putea adăuga, ca al șasesprezecelea (și nu cel din urmă!). Acest atașament nu-l împiedică de a judeca liber romanele **Cartea nunții** și **Scrinul negru** și de a releva caracterul oarecum anacronic balzacian al celui mai bun roman al maestrului său, **Enigma Otiliei**. Totodată, liberă este și încadrarea lui G. Călinescu în descendența lovinesciană. Cînd nu e de acord cu profesorul său, rezerva apare învăluită într-o falsă iperbolă, ca în paranteza:

(„**Domina bona**, adevărat exercițiu de prestidigitatie al inteligenței speculative, rămîne poate capodopera îndrăznelilor sale, în materie de interpretare esesitică”).

Ca și Ion Pillat, poetul zonelor medii ale sensibilității, Dinu Pillat este criticul prob, care nu urmărește seducerea cititorilor prin jocurile de artificii ale inteligenței. Amîndoi, la lectură, îți lasă un sentiment de securitate și de încredere. Acele «côteaux modrès» pe care Sainte-Beuve și le asuma, în critica lui, sînt și perspectivele poetice ale tatălui, și acelea critice ale fiului. Nici romanele lui nu dezminț impresia de armonie și echilibru a zărilor amîndurora, mai adesea în stare de ruptură, cînd considerăm alte filiații.

Șerban Cioculescu

Acuarul de ALMA REDLINGER (Galeria „Simeza”)

Grecia — reportaj de poet

REPORTAJ în măsura în care îl însoțim pe Aurel Rău în eruditul său periplu, de la o insulă la alta, de la un țarm la altul, sau pe drumurile interioare ale Greciei. Mai crumvir eseu, prilej de meditație, de așezare a unei viziuni proprii, originale, dincolo de enormul material consultat, cu numeroase trimiteri, asupra destinului unei străvechi civilizații, asupra Eladei contemporane, prin scurte și fine observații, într-o splendidă aventură spirituală. Prin titlu încă, **Grecia — călătorie incompletă***, poetul călător, în nici un caz turist, se retrage în umbra minuțiosului său travaliu: descifrările enigmaticele teritorii nu pot fi decît incomplete, atît față de precursori cît și față de contemporani. Deși, să recunoaștem, imaginea ce ni se oferă este rotundă și atotcuprinzătoare prin esență; mai ales dacă ne gîndim cît de mult au fantazat, favorizați, se spune,

*) Aurel Rău, **Grecia, călătorie incompletă**, Editura Albatros, 1978.

de climă, soare și aventura pentru sprăvieuire. bătrînii greci, încilcîndu-și propriile mituri, zei sau eroi, plămîni sau real, într-un ghem complicat dar unitar. Meritul principal al autorului rămîne totuși acela că ne-a dat una dintre cele mai complete viziuni românești asupra Greciei.

Aventura, cu excepția șarpelui galben întilnit la Delphi și citeva încercături de străzi, nu i-a fost dată, și atunci, urmînd datina pămîntului, Aurel Rău se lansează într-o și mai folositoare aventură interioară, dînd proporții de eveniment fiecărei întîmplări încărcate de un posibil pitoresc, prilejuit fie de vapoarele sau autobuzele călătoriei, fie de oamenii întilniți, cu fină observație asupra obiceiurilor sau moravurilor, adeseori cu ușorul zîmbet, cuvenit lucrurilor. Atunci limbajul elevat face loc celui cotidian, bine strunit și de această dată de condeiul sigur și ascuit al poetului și cărturarului: „...de aceea — recunoaște Aurel Rău, minimalizînd voit — puținelor fantezii care ne apar-

țin strict, să le acordăm loc și dimensiuni. Ale noastre sau ale întîmplării” (p. 110). Despre vaporul **Minos**, de pildă: „Un raid prin monstrul metalic cu şuier greu, prin complicata insulă plutitoare, îi poate fi tulburării din suflet, suave, leac. La nivelul din mijloc, treci prin salonul vast — un cîmp de fotolii cu bătrîni îmbrăcați îngrijit, urmărind reclamele de la televizor, cu negustori care-și numără impasibil mărgelile rozariului, cu femei unele citînd, altele privind pierdut la ferestrele ovale în care cade seara, cu comis-voiajori rotofei, cadrilați, îndreptîndu-se spre restaurant și cu cernite profiluri preoțești — ca printr-un purgatoriu. La vreo zece metri mai jos, iadul: viață, forfotă, fum, veselie, cîntec, mîncare, băutură. Cupluri plebee întind pe masă merindea și se desfată cu măsline, cu carne de pui, cu brînzeturi. Grupuri de bărbați zgomotoși dau pe git fericiți rețina și uzo; globtroteri, băieți și fete, în blugi și plete adamice, culcați unii peste alții, parcă ar clădi turn; un mustacios supărat pe un acordeon îi sfarmă aprig trupul; țigani cînd meditativi, cînd ciripitori, între țigări. Al dracu, Ivan Turbincă!”

De aici pînă la ambrozia și nectarul Olimpului, mii de ani!

Eminescu, Blaga, Arghezi, Voiculescu sînt invocați, alături de alți mari poeți ai tuturor timpurilor de pe diferite meridiane ale lumii, într-o sudură invocatorie cu datele arheologilor, istoricilor, geografilor. Legendeie devin istorie, cum tot mai mult i se întîmplă de un timp **Iliadei**, scrie poetul, pentru a intra în imperiul cretaicului **Minos**, invocîndu-l pe **Tucidide**, dar sprijinîndu-se pe condatele științifice de la sfîrșitul secolului trecut ale lui **Artur John Evans**. Călătorul român se ferește, totuși, să „laicizeze emoția, conștiința că te afli în contact nemijlocit cu obiecte și un cadru care au precedat mitul”, cu istoria mult pre-homerică a insulei Creta. Descrierea e fastuoasă, pornind de la locuri, abia apoi referîndu-se la celebrul muzeu. Constatările scapă în mod firesc: „Cînd sculptează nu-i preocupă monumentalul”, chiar și cînd construiește, am adăuga noi, spre deosebire de egipteni sau de romani, „monumentalitatea” rezultînd atît la cretani cît și la ceilalți greci mai curînd din proporție, așezare, originalitatea inimitabilei expresii artistice. Ca nimeni altul, grecii din vechime (poate și cei de azi) au știut să-i preschimbe atît pe zei în oameni cît și pe oameni în zei. Tresar reamintindu-mi „Pariziana”, („Cocheta”, cum i se mai spune), văzută atît la Muzeul arheologic din Atena, dacă memoria nu mă înșală, cît și în cel cretan: „cu mari ochi alungiți orizontal și buze roșii, mai apropiată

de Matisse decît de El Greco, datînd de pe la 1500 (i.e.n., n.n.), din neopalatial”. Și mai departe, la Muzeul de istorie, prezentul nu mai puțin impunător: „Cele două săli Kazantsakis marchează prețuirea municipalității pentru scriitorul născut în Heraclion”, dar, remarcă amar pelerinul român, printre numeroasele ediții grecești și străine, „Nu vād nici un exemplar în limba lui Panait Istrati”. Pe placa de „marmoră verticală”, la mormîntul „înstrăinatului”, scrie „Nu nădăjduiesc nimic. Nu mă tem de nimic. Sint liber”, și nu cum ar fi vrut autorul nostru, trimițînd la romanul **Isus răstignit a doua oară**: „Cine luptă și suferă pe o bucățică de pămînt, luptă și suferă pe pămîntul întreg”.

La fel de dens și inspirat sînt scrise și celelalte opt capitole ale cărții, fie că invocă byronianul **Misolonghi**, fie că ne prezintă arta bizantină sau Macedonia antică: fie atunci cînd, la **Philippi**, autorul caută o piatră de care i-a vorbit **Constantin Daicovicu**, dar pe care va găsi-o la muzeul din **Kavalla**, piatră funerară pe care un subofițer de cavalerie din armata romană își asumă meritul (ușoară „diformare a adevărului”) „de a fi prins pe **Decebal** și a-i fi dus capul acestuia lui **Traian** la localitatea **Ranisstorum**”. Încă un „miles gloriosus” („războinic lăudăros”), vorba lui **Plaut**!

Regretăm că nu ne-am oprit mai îndelung asupra penultimului capitol, asupra celor **Patru zile la muntele Athos**, să îl degustăm încă o dată împreună cu cititorii. Zeul tutelar pentru **Aurel Rău**, ne clamat ci argumentat, rămîne și aici istoria propriei patrii cu ai săi voievozi darnici în cîtorii, cărți și po-doabe pentru Sfințul Munte. Lăsăm toate acestea și altele spre plăcuta surprindere a posibilului lector, noi limi-tîndu-ne la acest scurt comentariu într-adevăr incomplet.

Tiberiu Utan

MARCEL BRESLAȘU

(6.IX.1903 — 20.IX.1966)

Sint amintiri...

Sint amintiri pe care le-am uitat...
Dar știu că sint în ve-un ungher uitat
și sufletul încearcă să le prindă
cum cercă ochiul încă nedepins
să deslușească lucruri în oglindă
cînd inserarea-ncepe s-o cuprindă
topind chenarele cu dinadins...

Cum era, seara, pasul ei în tindă?...
Cum zăbovea, lumina s-o aprindă...
Din umbră mai știa să se desprindă...

Și chipuri vin încet și se perindă
— deși-i tirziu. Și-oglinzile s-au stins.

Formule

Uite-așa mi-aș dori cîntecele:
amestecate
cu vinul, cu piinea, cu alte bucate,
cuprinse-n jocul nemijlocit al setei și-al
foamei
cu numele pomului abia simțit
strecurat, topit, în zeama poamei
cu numele pomului zăbovind — oh, doar
atit de pușin,
cît mai sint știute truda plugarului și
rivna vierului

și arșițele și ploile cerului
în codrul de pine și-n dușca de vin
cînd ajung, firești și umile,
lingă blidul ciocnit
printre solniși și linguri
la masa celor hămesii și singuri...
1942

Cîntec de stea

Dii căluț, aleargă sanie!
E ajunul de Crăciun —
Vizitiul, creștin bun,
pomenește de grijanie...

Pe banchetă șade-un domn;
parc-ar fi turnat în blană
și privirea-i suverană
vede gloata ca prin somn.

Ține, răzimat de umăr,
strîns între genunchi, un brad,
ca un violoncel ciudat
cu arcușe fără număr...

Lingă el stă Turnu Babel
de pachete și cutii.
Hai birjar!
— Nu pot goni,
că-i ghețușu mizerabel...

Matahala-aceea grasă
are-o casă și-un acasă...
Și podoabele-or s-atirne
peste nasurile cirne.

Eu rămîn acolo, sloiu,
cat în urmă-i, în neștire,
improșcat cu fericire
ca un altul cu noroiu...

Și mă bate gîndul timp...
Foate-un pom — cu crengi puține,
singuratic — ca și mine —
undeva, departe-n cîmp...

Pentru noaptea de Silvestru
să-i slujesc de ornament,
decupînd pe firmament
— sus — statuia-mi de „Maestru”

De departe, un ecou
o s-aducă zvon de muzici...
Uite, jocule, să nu zici
că nu joc de anul nou!

Miine se vor strînge-amicii
— poate-n drum spre cafenea —
și-or s-aprindă-n cîntea mea
plîngătoare artificii...

18 XII 1945

(Versuri inedite)

Portretul poetului de ALEXANDRU CIUCURENCU

„Ca un fagure de miere!”

● LA microfonul emisiunii radiofonice săptămînale „Odă limbii române” se difuzează, de mulți ani, într-o sinteză fericită de poezie și actualitate lingvistică, în sensul cultivării interesului obțesc pentru bogăția și expresivitatea limbii naționale, poezie, proză, pagini de istorie a limbii și de critică a unor abateri de la normele și practica exprimării corecte și expresive.

Antologia recentă **Ca un fagure de miere**, de **George Mirea**, cu un cuvînt înainte de acad. **Al. Philippide**, cuprinde cele mai frumoase poeme închinete limbii române, un adevărat cadru istoric al „odei limbii române”. Primul capitol al antologiei lui **G. Mirea** cuprinde poeziile vechilor scriitori clasici, cu două excepții care asociază epoca noastră nouă la trecutul eroic: **Cicerone Theodorescu** și **Nicolae Labiș**, încadrați în seria marilor dispăruți (pe care noi îl cităm) în ordine istorică, nu alfabetică: **Alecsandri**, **Hasdeu**, **Mateevici**, **Sion**, **Coșbuc**, **Arghezi**, **Eftimiu**, **Blaga**, **Voiculescu**, **Pillat**. Excelentă idee de a reactualiza versurile lui **Mateevici**, mereu frumoase mărturie ale unității de cuget și simțire, de credință adîncă, mereu vie, în fraternitatea conștiințelor, exprimîndu-se în aceeași limbă: „Limba noastră-i graul piinii / Cînd de vînt se mișcă vara; / În rostirea ei, bătrînii / Cu sudori sfințit-au țara...”.

Ilustrînd adevărul tineretii și înnoirii continue a graului, bogăția impresionantă a resurselor lui expresive, ampla culegere de poezii reuneste, trecînd de la lunga și inspirată odă a lui **Cicerone Theodorescu** (**Limba noastră**, 14 strofe), la **Grăi valah** de **V. Voiculescu**, pentru a reține un șir lung de poeme ale contemporanilor, în ordine alfabetică, de la frumoasa **Mărturie** a lui **Ioan Alexandru** la **Horia Zilleru**: **Limba maternă** — peste 50 de ode închinete limbii române, din care s-ar putea cita multe pagini de antologie.

Poemul lui **Petre Ghelmez**, **Laudă limbii**

române, premiat la recentul concurs al țărilor latine de la **Avignon**, pentru omagierea înaintașului glorios care a fost **Alecsandri** acum exact un secol, asociază eternitatea în dănuirea graului nostru, cu miraculoasa lui forță de a ne păstra domina pește munții, apele și plaiurile țării și istoriei noastre neînfrînte: „...pururea nouă stăpînă, / Precurata, biruitoare-ntru cîntec / Patria din laptele mamei — limba română”.

Pe coordonatele istoriei și amintind momentul modernizării ei sub semnul fertil al latinității savante, al istoriei și filologiei romane. Dan **Mutașcu** scrie o „laudă” a sa, repetînd un epitet, ca o cheie a contextului hiperbolic: „fericită făcătoare a istoriei / e limba română / cînd oierii Ardealului / trec munții cu **Hronicul** lui **Sîncal** / în spate / — fericită făcătoare de pace / e limba română / limbă în care stelele nu apun niciodată”.

Astfel, excelenta emisiune „Odă limbii române”, îmbogățind săptămînal străvechea rivnă pentru cultura limbii naționale, își amplifică acum prin tipar influența fertilă de ecouri adînci în conștiința creatorilor de poezie. Prin acest volum antologic **Ca un fagure de miere**, încheiat cu **Postfața redactorului emisiunii** și al antologiei de față: **George Mirea**.

Regretul nostru și al miilor de cititori este doar că volumul n-a fost tipărit decît în 4800 de exemplare, atunci cînd el este solicitat de inifinit mai mulți cititori, de conținutul imens al iubitorilor de poezie, de toți iubitorii limbii noastre. Căci, așa cum scrie în **Prefață** acad. **Al. Philippide**: „Cultivarea sentimentului de dragoste și de respect față de limba românească face parte din afirmarea și cultivarea ființei noastre naționale”.

Gh. Bulgăr

Tineri poeți

DESPRE Ion Mircea, care a debutat în 1971 cu *Istm*, s-a vorbit mai puțin decît despre copleșii lui de la revista clujeană „Echinoc”, poate și pentru că nu s-a arătat prea grăbit să tipărească un al doilea volum. Critica noastră de poezie mai ales una de întâmpinare, ea comentează, la apariție, cărțile, și le uită pe urmă aproape cu totul. Între două cărți rămîne un fel de spațiu al nimănui. **Tobele fragede** reduce în actualitate un foarte talentat poet, maturizat, chiar dacă nu modificat substanțial. E un caligraf și un purist, care-și transcrie emoțiile într-un sistem de simboluri originale, asemănătoare unor japonezerii delicate, însă dificile adesea prin lipsa cheii. Impresia este de cifrare după un cod propriu: „Violetele de grădină nu au miros. / Lăcrămișoarele au. / Astăzi sufletul meu a cunoscut primul corp / fără moarte: întregul. / Violetele de grădină nu au miros. / Lăcrămișoarele au”. Printr-o translație misterioasă, notațiile devin metaforă: „Porumbelul de mare abia și-a sărutat imaginea. Vechi fraze micșorînd o clipă, în dulce, lumina”. Aici este observarea unei descenderi a păsării deasupra imaginii pe care i-o reflectă apa: imagine scăzută, efasată. Întreg întiul ciclu din volum cuprinde, într-o anumite accepție, astfel de poezii ocazionale: înregistrări fugare ale unor evenimente, descrieri, percepții, sugestii de atmosferă, amintiri, obsesii, prelucrate însă muzical și plastic. Nimic din realitatea brută care le-a dat naștere nu intră în poezie, ci amprenta ei, într-un moment privilegiat al contemplației. Această **pilpiire** ca viața **prima oară** este albul unor stări de grație. Iată: „Doar în strigătul vechi al aparului, / în strigătul mare, ființa ta-i ca apa cu sălcii delăsătoare, / amintirea păstrează și tăcerea de-atunci, / setea și ea / oglîndește cerul, / un vas cu aburi călătorînd peste oraș”. Nu știm de obicei care este referentul; metafora n-are transparență, e ca o fereastră oblonită. **Nimic, dincolo**: doar un **dincoace** al purului imaginii, un desen suav pe cenușii peretelui: „În amintirea zahărului umbra mi-o priveam un timp / cum urcă pe silitra posomorită a zidului, / încovoiată, / ca o imensă frunză de sfeclă”. Poezia lui Ion Mircea se constituie ca un joc de misterioase reflecții și este un elogiu al eternelor aparențe: „Icoanele toamna / Icoanele toamna pe lemn / Icoanele toamna pe lemn icoanele toamna / Ce scorojire / Ce desfrunzire / Cînd pe arborele mort / pictat e însuși arborele / Cînd pe arborele mort / Pictat e însuși arborele”. Ceea ce este frapant la el este lipsa de adincline, de corporalitate. Universul liric este o suprafață muzicală, încrețită de spume albe, un ecran pe care se proiectează iluzorii umbre și lumini. Poetul pictează icoane, transformînd cuvintele în scene, jumătate desen, jumătate literă. Privirea consumă lucrul, care se lipește de retină,

asemeni unui timbru delicat: „Copil contemplînd o viperă / și digerînd imaginea viperinei. // Pe urmă, imaginea viperinei / digerînd copilul; / și imaginea viperinei / digerînd imaginea copilului. // Pe urmă, din viperă: imaginea viperinei, din / imaginea viperinei: iarăși imaginea copilului / care o contemplă; / și din imaginea viperinei: vipera; / și din imaginea lui: el. // Pe urmă, iarăși copilul / contemplînd o viperă, / la vedere nedăunătoare, // pe porțuni poate dulce”.

Estetismul acesta caligrafic, în maniera lui Ungaretti, dar și cu mai îndepărtate rădăcini în puritățile mallarmeene și barbiene, nu e scutit de oarecare răceală. Viața păstrează o prospețime matinală, plîind glacial. Fantezia e răcoroasă, fragedă, exangvă. Pericolul pentru Ion Mircea este de a deveni cu desăvîrșire sibilinic, rupînd sistematic punțile dintre metaforele lui savante și lume, ștergînd urmele care ne conduc spre inima poeziei. Îl prefer în ipostaze mai inteligibile, în poezii (atîtea) frumoase și originale, cum ar fi această superbă elegiacă **Lăudă a piperului**: „Am treizeci de ani și-n floare / Vai eu n-am văzut piperul / Lăudat fie piperul / Vișnu însuși îl mărin-că. // La treizeci de ani în floare / Vai eu n-am văzut piperul / Lăudat fie piperul / Chiar de limba mamei lui. / Am treizeci de ani și-n floare / Vai eu n-am văzut piperul / Lăudat fie piperul // Lăudat ca aurul. // La treizeci de ani în floare / Vai eu n-am văzut piperul / Lăudat fie piperul / Cum e-n grajduri taurul”.

PETRU ROMOȘAN a debutat în revista „Tribuna” din Cluj la numărul cincisprezece ani și are astăzi, cînd îl apare prima carte, douăzeci și unu. **Ochii lui Homer** este un debut în multe privințe remarcabil, printre cele mai pline de promisiuni din ultimii ani. Uimitoare sînt de pe acum cultura și economia limbii, care-i permit foarte tîrîului autor să scrie poeme în două-trei versuri încărcate de sugestii: „Veniră umilii — / Intunecații stăpîni ai umidității”. Sau: „O amărăciune mai pură / niște boabe de mei mai verzi / să-mi reazim surizînd bărbia”. Petru Romoșan face elogiu poeziei simple, însă de o „înaltă artă”: „Hai să-l lăsăm pe alții să aibă parte de frumusețe, / Hai să-l lăsăm pe alții să aibă parte de putere, / De mult visate țări calde / De vorbe leneșe și elegante. / Hai să-i momim cu umilînța noastră / Și cu înalta artă a descrierii / A unui păstrîv din apa roșcată și a unei buburuze”. Această savantă simplitate poate fi învățată de la imaginiști și de la William Carlos Williams, care cînta o banală roabă roșie. În orice caz Petru Romoșan crede și el că a lua obiectul și a-l înfățișa e mai poetic decît a-l înlocui printr-o perifrază. A demit obiectul nu mai înseamnă pentru el a suprima trei sferturi din bucuria poemului, ci din contra, a o face mai puternică. În **confesiunea** despre măr descoperim o artă poetică în acest sens (poezia e antologică): „Un măr în întregime bun / e doar un

măr. / Un măr în întregime putred / nu mal e măr. / Mărul frumos pe dinafară și putred pe dinăuntru / îl refuză întelepciunea. / Mărul putred pe dinafară și bun pe dinăuntru / îl refuză Frumusețea. / Iată domnii mei, condiția tragică a mărului. / Și o completare, stimat auditoriu. / Un schimb de locuri, de scaune, / cum ați spune dumneavoastră. / Poate mărul frumos pe dinafară și putred pe dinăuntru / îl refuză Frumusețea. / Poate mărul putred pe dinafară și bun pe dinăuntru / îl refuză întelepciunea. // Am vorbit stricto-sensu despre măr. / N-am iubit niciodată metaforele. / (Au exact condiția mărului). Arte poetice sînt și în ciclul **Celestul scrib**. Petru Romoșan e un ironist care pune mereu la încercare poezia. Nu crede în spontaneitate pură și naturală. **Falsul poem de dragoste** e amintește de primul modernist și de Tristan Tzara prin simulație. Poetul se prefăce că amină poemul de iubire propriu-zis, cînd de fapt poemul lui constă tocmai în această subminare ironică: „Între-adevăr dragul meu ai scris frumoase poeme de dragoste / cum spune domnișoara Simona / (cineva i-a furat pisica ei vermillon / buzele frumoasele-i buze îl tremurau minioase). // Chipul tău palid trupul tău negru sărbătorești prin pădurea verzi. // Pentru fiecare zi / primește două cuvinte de aur — // Cîndva oasele tale vor lumina orașul // Într-adevăr dragul meu ai scris frumoase poeme de dragoste / cum spune domnișoara Simona / (cineva i-a furat pisica ei vermillon / buzele frumoasele-i buze îl tremurau minioase). // În altă parte, tot ironic, e dezvăluit mecanismul însuși al scrierii poemului: „Intîmplător spui cuvîntul «păcat» / Imediat îl califici: recuzită ușor demodată / Vrei să urli același cuvînt «păcatul» / Rizi, gura nu se deschide // Sau vrei un suspin pentru «ea» — / Al-tădată nici nu o cunoșteai — / Spui «Doamnă, glezna țî-o sărut frumos!» / Da, desigur, dar de ce scrii asta ziua în amiaza mare?”. În sfîrșit, **Îmi scapă poemul** subliniază caracterul aleatoriu al combinațiilor și este o exhibare a mijloacelor și artificilor pe care le presupune orice poezie: „Îmi scapă din mină poemul / aș putea spune ca un ciine ca o viperă / soarele răsare din ceaceafuri bunule Virgil / iubito dormi aiurezi îmi scapă din mină poemul / ci iată îți linge obrazii aș putea spune ca un ciine ca o viperă. / În locul asta al poemului crește un cireș / iubito mă mușcă

poemul aș putea spune ca un ciine mort ca o viperă moartă / iubito îți linge obrazii mă mușcă / aș putea spune ca un / desigur pentru fiecare un gînd, roșcat măr-vedenie / iubito în patul tău poemul aș putea spune ca un ciine mort / ca o viperă moartă / tu visezi o întindere fără cărare / iubito îmi scapă din mină poemul”. În această aparentă dezordine e o perfectă stăpînire a ideii. Petru Romoșan e un poet inteligent și un fin cunoscător al regulilor poetice.

Aceste mijloace (ironia, autocitarea, suspendarea, colajul) se aplică, în ciclul **Manuscrisle de la Piatra Roșie**, la o poezie de evocare istorică, al cărei farmec provine tocmai din evitarea oricărei clișeu. Compunînd „cronica regală” a lui Boerebistas, poetul ne previne că nu va folosi versuri gălăgioase și lăudăroase, pe care le lasă să se certe cu „străinii pudrați”, mod de a spune că patetismul și emfaza sînt inutile: „Boerebistas, iată-mă, cu gălăgie și fală m-apropiu de tine. / Curtea de versuri lăudăroase / mă însoțește. / (Sarmisegetuză! triumghi de rouă!) / Le las să se certe cu străinii pudrați, înveșmîntați în aur / de la curtea-ți, Iordanes. Să-i cinstim greșeala. / Ca să nu cadă în capcana encomiului, poetul va da cuvîntul istoricilor și geografilor („Să-l lăsăm să vorbească, el, vrednic scrib. / din Geografia cea învelită de ramuri de brad”), excerptînd pasaje și utilizîndu-le, ca pe niște cioburi de vase vechi, pentru reconstituirea trecutului. Evocarea e superbă, ferită de parada patetică a unor confracți, plină de haz și miez. Cu o invocare asemănătoare începe un poem consacrat lui Deceneu: „Deceneu, iată marelui cînt promis! / Ajută-mi tu pana tînără, / neîncercată nici în singeroase lupte, / nici uzată de intrigi. / Modalitatea epopeii homerice nu e reluată aici fără o anume intenție polemică. Poetul își apără avoi cu umor atît dreptul de a scrie poezie pe temă istorică (era necesar, după atîtea producții stupide care au profitat de imprevjurare), cit și pe acela de a-și alege formula: „Pe cel ce ne acuză de fad istoricism / Noi îl acuzăm de lipsa unei urechi, / Iar celui ce ne suspectează de împrumuturi / Noi îl spunem c-o să-l crească un neg / tocmai pe partea luminoasă a minții”. Mai poți să zici ceva?

Așteptăm cu interes cărțile următoare ale lui Petru Romoșan.

Nicolae Manolescu

Ion Mircea, *Tobele fragede*; Petru Romoșan, *Ochii lui Homer* — Editura Dacia.

Limba noastră

● **INTRE** poeții contemporani traducători de poezie, Vasile Nicolescu se remarcă prin, opțiunile sale literare. Evitînd a-și exercita pana în prea diferite stiluri versificatorii, limbi și epoci, Vasile Nicolescu și-a ales din literatura lui ceea ce mai bine și mai fidel îi corespundea: poezia franceză contemporană. G. Apollinaire, Robert Desnos, Jules Supervielle, Max Jacob, Henri Michaux, pentru a nu menționa, aici, decît pe cei mai însemnați, pot dezbătuți afinitățile, admirația și, de ce nu?, uneori, chiar izvoarele sensibilității sale de poet.

Vasile Nicolescu este, fără îndoială, un traducător respectuos față de textul original, încercînd a conserva, în românește, structurile și sensurile poeziei primare. Iată versuri din *Chaines enchainées* (Înlănțuite lațuri) de Henri Michaux: *Ne pe-sez pas plus qu'une flamme et tout ira bien / Une flamme de zephyr, une flamme venant d'un poumon chaud et ensanglanté / Une flamme en un mot sint traduse exact: Nu cîntăriți mai mult decît o flacără și totul va merge bine / O flacără de zefir, o flacără venind dintr-un plămîin cald și însingurat / o flacără într-un cuvînt. Iată alte versuri din *La terre* (Pămîntul) de Max Jacob: *Envolez-moi au-dessus des chandeliers noirs de la terre / Au-dessus des cornes venimeuses de la terre. / Il n'y a de paix qu'au-dessus des serpents de la terre* devin: *Purtați-mă deasupra făclilor negre ale pămîntului / Deasupra coarnelor veninoase ale pămîntului, / Nu-i pace decît deasupra șerpilor pămîntului.**

Dar nu în exactitate și conformitate trebuie să căutăm la *qualité maitresse* a traducerilor lui Vasile Nicolescu. Poetul îngroașă trăsătura de penel atunci cînd rcdă, în românește, originalul. Traducînd, din Apollinaire, *Mes pauvres yeux sont pleins de vous / Comme un étang de claire de lune*, versiunea românească devine *Sărmanii-mi ochi de tine se îmbată / Ca tazu tainic răscolit de lună* (Scrisoare-poem), în care verbul *a se îmbată* (de tine) și adjectivul *răscolit* (de lună) înseamnă o

Arta traducerii (III)

interpretare într-o gamă romantică majoră, cu mai multe caracteristici semice, a fr. *pleins de vous, (pleins) de clair de lune* (în v. *tazu tainic răscolit de lună*, poetul român simte nevoia de a adăuga și epitetul *tainic* poate și pentru a da imaginii o factură eminescianizantă autohtonă). Alt exemplu din același Apollinaire: versurile *Yeux brûlants dans mon cœur vous laissez deux trous / Vous avez yeux aimes de vagues reflets roux*, în traducerea lui Vasile Nicolescu, *ochi arzători în suflet arsura-mi de pe urmă / ochi dragi cu dulci reflexe roșcate ce mă scurmă*, introduc, în românește, termenii *arsura* (de pe urmă), *a scurma*, cu caracteristici conceptuale mai profund patetice, pentru a corespunde textului original. Poetul adaptează în modul său, construcția fr. *vous laissez deux trous* și preferă a vorbi, în românește, de *suflet*, de *dulci reflexe*, în locul fr. *cœur* sau fr. *de vagues reflets*! În acest fel, traducînd pe H. Michaux, transpune fr. *Malheur prin Urgie, La nuit remue prin Nestatornica noapte*, iar versurilor lui Apollinaire *Ma bouche aura des ardeurs de géhenne / Ma bouche te sera un enfer de douceur*, Vasile Nicolescu le construiește structura *De dor va arde gura-mi ca flacără gheenii / Sărutul meu iad dulce-ți va fi cu-o mușcătură*, în care introduce termenii *dor* și *mușcătură* și dă, astfel, versiunii românești o încărcătură semantică mai aprig marcată în raport cu violența expresiei originale. Ce l-ar fi folosit, bunăoară, poetul român o repro-lucere lingvistică exactă a versurilor lui Michaux: *Mon violon est un grand violon-girafe / J'en joue en escalade*, în locul coloratei sale traduceri *Vioara mea e-o uriașă vioară girafă / Trag nebușeste cu arcușul*, în care *a trage nebușeste* cu arcușul corespunde într-adevăr fr. *J'en joue en escalade* de ce e să nu traduc în celebrul poem *Maria a lui Apollinaire*, în care menține acrostihul, versul *Avant que notre amour, Maria, ne déraille* prin *Alta cit iubirii noi nu-i vom pune cruce sau versul îl faut nous promener tous deux seuls dans les bois* prin *Iubito, să ne-ascundem, bătînd*

pădurea toată — dacă, astfel, păstrează tonul colocial al originalului? Fără îndoială, o asemenea procedură implică licențe, omisiuni și adăugiri, care au rolul de a construi, în limba română, similitudini poetice semantice. Vasile Nicolescu se arată interesat mai mult de complexitatea semnificației întregului poem: ritogaerea corespondențelor fonetice și metrice, similitudinile auditive au, abia în al doilea rînd, importanță.

De aceea vom găsi în opera de traducător a lui Vasile Nicolescu versiuni mai aproape de spiritul (dar nu în litera) originalului. Vasile Nicolescu traduce, dar, mai ales, transpune (a se vedea distincția dintre aceste două operații de translație a unui text, în intervenția acad. Al. Rosetti, *Săptămîna*, 18 august 1978, p. 3). Iată, bunăoară, aceste versuri dintr-o *Lettre-poème* de Apollinaire: *O blondeur d'abeille / Volant au soleil / Fille-fleur ô reine / Des clartés sereins* devin *Blondă-ntr-aripare / De albină-n soare / Duh de floare zîna / Zori'or stăpînă*, arătînd că poetul preferă să conserve ritmul și metrul, conceptele generale ale sensului poemului, dar nu corespondențele riguroase univoce (redarea fr. *blondă-ntr-aripare de albină-n soare* transmite intru totul poezia fină a originalului, chiar dacă elementele lexicale nu-și corespund cu exactitate). O valoroasă transpunere sonoră a unui poem *Pour les enfants et pour les raffinés* de Max Jacob obține poetul român traducînd *A Paris / Sur un cheval gris / A Nevers / Sur un cheval vert / A Issoire / Sur un cheval noir / Ah! qu'il est beau! qu'il est beau / Tiou! si C'est la cloche qui sonne / pour ma fille Yvonne. / Qui est mort à Perpignan? / C'est la femm' du commandant / Qui est mort à la Rochelle? / C'est la nièce du colonel etc.*, prin *La Paris, di, di, / Pe-un cal gri / La Nevers m-aș pierde / Pe-un cal verde / La Issoire / Pe-un negru armăsar / Ah! ce frumos! ce frumos! / Tiou!, și, mai de parte, Sund-un clopot monoton / Pentru fata mea Yvonne. / Cin' s-a stîns la Per-*

pignan? / Doamna unui căpitan. / Cin' s-a stîns în La Rochelle? / Doamna unui colonel etc. Vasile Nicolescu re-crează poezia: traducerile sale sînt versiuni de poet.

Trebuie așadar să avem în considerare, atunci cînd examinăm arta de a traduce în românește poezia lumii, frumoasele traduceri exacte dar și reconstrucțiile poeziei originale prin alte viziuni poetice *sui-generis*. Poezii interpretează, aprofundează și re-crează poezia. Pentru a le înțelege libertatea de a adăuga sau de a omite (Vasile Nicolescu de traducere, bunăoară, *Qui attend le Seigneur au matin de nacre? / prin Cine-L așteaptă-n zorii cei fragezi, sidefii? / conservînd tonul de rugă printr-o pronominalizare) sau libertatea de a păstra sau de a apăsa conturul imaginilor, trebuie să ne adresăm poeziei proprii. Autorul *Liturgiei negre* și al *Clopotului nins* este el însuși un poet al unor delicate premoniții, *quasi una fantasia*, dar și al conceptelor seisme, patetice și profunde. El stie a descrie *ochiul de apă în care se ineață un fluture, nervii de aer și flautului și bobul de rouă cînd trece o umbră de pasăre, alături de cicloanele ce atîrnau, vii, pe pereți cînd ai crede că vine curemurul sau se năpustesc herghelile solzoase ale norilor*. Eugen Barbu, în *Istoria polemică și antologică a literaturii române* ... (București, 1975, pp. 198-199) vorbește despre poezia lui Vasile Nicolescu, relevîndu-i *inabușitele tonuri patetice, avînd ceva magic, secret, de ritual nemărturisit*.*

Vasile Nicolescu interpretează poezia prin poezie. Continuînd, cu zel rodnic, avîntul unor poeți care au adus în literatura română pe Baudelaire, pe Rilke, pe Mallarmé sau pe Edgar Allan Poe, el transformă traducerea într-o artă poetică interpretativă, profesione de credință. Nu este deci de mirare că, în ultimul său volum, *Intîlnire în oglindă* (București, 1978), alături de poeziile sale originale apar și o serie de *interpretări* din Supervielle, Garcia Lorca, Hopkins, Vallejo, Desnos: autorul își dovedește solidaritatea cu poezia lumii.

Vasile Nicolescu crede în poezie.

Alexandru Nicolescu

Bucuria cuvintelor

CA poet, medicul Zeno Ghițulescu nu atrage atenția criticii prin volumul de debut, **Dincolo de umbre**, 1968; de-abia prin al doilea volum, **Discul** (1972) și mai ales prin cel de al treilea, **Bucuria cuvintelor** (1974), se vorbește în reviste de modernitatea intențională a poeziei sale. Utilizând, în genere, un limbaj abstract, intelectualizat, mizând pe sugestie, inclinând spre baroc, Zeno Ghițulescu reușește totuși să găsească și la mesaje directe și atunci exprimă nu numai stări poetice autentice, dar chiar realizează poeme notabile: „Mă întorc la voi tăceri înalte / unde iubirea e asemenea ninsorii, / iluminări din surde înfringeri”. (Mă întorc la voi, din vol. **Bucuria cuvintelor**).

Poate prima poezie convingătoare a lui Zeno Ghițulescu e pastelul **Toamnă** (din vol. **Discul**) în care se încearcă o depoetizare a temei: „Cît de însingurat tace pămîntul / cu inima înecat, încercînd zadarnic / să însuflețească ierburile arse / de febra sîrșitului. / Cortegii de flăcări își caută scăparea / în luciul nemișcat al lacului. / Un vînt de dincolo de lumi / de-abia încrețește valurile atinse / în suspinul pădurii / îmbătrînind peste noapte. / Serbările soarelui s-au inclinat și tipete de păsări stranii, / îndepărtîndu-se, vestesc spaima / trecerii fără urmă... / Cineva a strîns recoltele / Au rămas numai scheletele liniștii / și umbrele”.

Modernismul său uneori căutat poate fi ilustrat mai ales de poemul **Alergam** din același volum, pretext de poezie autoironică cu simboluri precis schițate la adresa omului contemporan: „Alergam după fluturile tropical, / fascinat de solzi de hiacint, / cu dis-

*) Zeno Ghițulescu, **Între pămînt și cer**, Editura Albatros.

cul soarelui împrumutat / în prismele ochilor, înmîit. / Și mă purta prin peșteri și mulțimi / printre cărnose vegetații fericite. / Deodată, în groapa cu lei am căzut / și ei, captivii, desigur, fără voia lor, / îmi apărău rămășițele. / Îmblînzitorul a venit tihnit, / m-a luat cu el cu un zîmbet / protector, lăudîndu-mi eroismul, / plin de muște, prin tîrguri, pe un cărucior / tras de doi pitici”.

Al patrulea volum *) **Între pămînt și cer**, menține modalitatea celor anterioare, adăugînd experimentelor și jocurilor poetice un tonus mai senzorial. În aceste recente poeme comentariul abstract cade pe al doilea plan. Elegiacul poem dedicat mamei poate fi considerat cel mai caracteristic text al etapei în care a ajuns poetul: „Oare cine a iubit ca tine / frumoasele zile de toamnă și adevărul lor trist / strălucind ca un lucru nepămîntesc, / cine a iubit ca tine seninul dreptății / de care atît de puțin ai avut parte? / Ce îndurerări îți erau ochii cînd nu puteai să ne dăruiești / un lucru dorit, un vis!...”.

Alte poeme sînt comentarii concentrate ale unor taine greu de definit altfel decît în poezie, taine ale inimii sau ale naturii. Fata iubită are „plete cînești” și e scaldată romantic în „ceruri diafane”, căutînd în viață, depotrivă, „neliniști și extaze”, jucîndu-se cu „preaplina vieții”. Miresma părului blond al iubitei „deschide porți de hiacint...”.

Poetul se crede abilitat să domesticească timpul, care s-a sălbăticit prin civilizații; e o imagine rousseau-istă modernizată printr-un comentariu tropic. Trecînd printr-o metropolă apuseană simte și mai concret această sălbăticitie în care e prea mult „tăis, prea mult balans / prea mult clăbuc, prea mult clavir, / prea mult nisip, prea

mult de ce, / prea mult departe...” (Clamări).

Într-o existență incertă, poetul constată apropierea unui apocalips în care marea „azvîrle pești morți”, daruri pentru „nunta trandafirului sălbatic”, cînd „toate ceasornicele de lut s-au oprit” și cînd se pare că a „plesnit artera pămîntului”, iar „Mugetul crezilor învinse sparge / vasul de porțelan umplut cu lacrimi de porumbei”. (Cochilii de drumuri).

Dar, dincolo de poemele neliniștii existențiale, ce fac parte dintr-un jurnal de bord al unei călătorii în metropole apusene, în vol. **Între pămînt și cer** (titlul ne indică și modalitatea abordării sau a călătoriei simbolice), Zeno Ghițulescu reușește să ne ofere câteva madrigaluri concepute la modu' comunicării sobre, neromantice, dar totuși cu discreție lucidă traducînd sentimente: „De-o sută de ori te-am negat; / aerul și focul, lumea și cîntul / există și fără tine, / de-o sută de ori te-am intruchipat / din făptura cea fără de asemănare, / de-o sută de ori te-am urît / cum urăști pe cel ce lumina ți-a ucis, / de-o sută de ori te-am iertat. / De-o sută de ori am fugit / de nălucirea-ți pierzătoare, / de-o sută de ori / am revenit la tine / și-am înviat”. (De-o sută de ori). Acest ton madrigalesc, deși sensibil, nu e deloc disonant față de volutele abstracte ale poemelor anterioare, demonstrîndu-i în primu' rînd lui Zeno Ghițulescu, dacă mai era necesar, că poezia se mai face și din emoții, așa cum vinul se mai face și din struguri.

Poet cu o intelectualitate sensibilizată de himere diverse, printre care aceea a dragostei este cea mai concretizată, Zeno Ghițulescu, fără să aducă inovații în poezia contemporană, contribuie la reabilitarea liricii decent ermetice și la depoetizarea textelor atinse la o poluare metaforică. Depoetizarea (care, pînă la urmă, e o altfel de poetizare) se face aici

ZENO GHIȚULESCU

ÎNTRU PĂMÎNT ȘI CER

POEME

Editura ALBATROS

(și lucrurile nu ne surprind) și prin termeni medicali: „transplant de conștiință”, „sanatoriu afectiv”, „buze turgescence”, „sonorități acide” etc.

Poemul care definește munca poetului, un fel de deghizată „ars poetica”, în fața timpului, e și piesa cea mai bună a cărții: „A venit inginerul cu un uimitor aparat, / dinamică frenezia a mișcărilor pe piese / vibrînd frumos ca astrele, / plugarul, ars de vînturile verii, / boabe mari de chihlimbar a adus, / asemenea cînturilor de ciocirlii, / mîndră o mamă a venit / cu prunci voinici, sînge din sîngele ei, / jucîndu-se fericit în țărîna. / În urmă, parcă vinovat de propria-i umbră / poetul s-a înfățișat / cu sfioase cîteva cuvinte / în care el vedea întregul univers”.

Evoluția poeziei lui Zeno Ghițulescu spre forme mai deschise, spre o mai accentuată bucurie a cuvintelor care exprimă universuri, ne determină să-l urmărîm cu atenție și cu interes în viitoarele volume pe care le dorim proiectate spre un spațiu aflat tot **între pămînt și cer**, dar din ce în ce mai aproape de al doilea termen.

Emil Manu

Narațiuni simbolice

LA început nu se auzea decît un fel de oftat, apoi un gemăt înăbușit și în cele din urmă un suspin jalnic... nu puteam să-mi lămuresc de unde veneau de fapt aceste vaiete” (**das maß der köpfe** — măsura capetelor) sau „... pe cit de inexplicabil apare și dispare acest sunet, pe atît de bizar își schimbă el și direcția de unde vine...” (**auszüge aus einem tagebuch** — extrase dintr-un jurnal) sau „...aveam impresia că aud un fel de tors, pîrînd a veni cînd de sus din pod, cînd din țeava de gaz, cînd de sub pat, cînd din aparatul de radior...” (**der kater** — motanul).

O prezență străină, inexplicabilă în intimitatea individului — acestei materializări sonore i se pot inventa nenumărate identități — produce întotdeauna o reacție, o mișcare de cunoaștere și de apărare; ea este un element vital, smulge din pasivitate și îndeamnă la acțiune. Apariția unui element oniric, în cea mai perfectă stare de veghe, creează șocul și luarea de atitudine. În multe din prozele scurte „pseudofantastice” ale lui Franz Hodjak (**das maß der köpfe**), acest sunet abia sesizabil, nelocalizat și nedefinit, care crește, se amplifică în ultimă instanță obsedant ca o amenințare, capătă dimensiunile unui personaj neobișnuit. Inofensiv, la prima vedere, el declanșează situații conflictuale, adevărate „drame” în limitele acestor micro-narațiuni de structură burlescă. Acest fenomen sonor, aparent fără importanță, dar acționînd ca un avertisment, constituie, de cele mai multe ori, nota gravă, tonică în orchestrația e-

terogenă, nu rarori bizară, a acestor piese. De aceea proza lui Franz Hodjak este scormonitoare, febrilă, critică și, în consecință, profund etică. Cadrul fantastic al majorității narațiunilor este construit de autor prin alegerea unui pretext neobișnuit, o premisă de senzație — vizita scriitorului defunct Adolf Meschen-dörfer; călătoria croitorului Sims cu liftul în paradis; un motan de statura unui om, care se și comportă omenește etc. În interiorul acestui cadru inventat, se ordonează șirul perfect coerent al argumentației logice, fapt ce duce în final la revelația unui adevăr de o mare forță comunicativă; verdictul dezvăluit în acest mod capătă o prezență mai puternică decît cea mai concretă realitate.

Scrisă într-o epică modernă, originală, cartea lui Franz Hodjak își amplifică densitatea prin concentrarea la maximum a elementelor narative sau analitice. Ne aflăm mai de grabă în fața unei proze în care se face apel la cifruri, la convenții, o proză eliptică. O asemenea formulă este, nu numai înfinit mai generoasă în posibilități de interpretare, dar ea invită cititorul la reflexie, activîndu-l permanent în planul cunoașterii. Asistăm așadar la o desfășurare de formule extrem de variate, incluzînd genul aforistic (**die gewandelte wandlung** — transformarea transformării); epistolar (**lieberlieber sohn** — dragă dragă fiule); jurnalier (**auszüge aus einem tagebuch** — extrase dintr-un jurnal); interogația retorică — acel „captatio benevolens” cu răspunsul conținut în întrebare (**vermutungen über Brecht** — presupuneri cu privire la Brecht); antiteza ironică (**reiselntermezzo** — divertisment de călătorie); dicteul supra-realist (**besinnliche stunde** — clipe de meditație); parabola (**der fragwürdige**

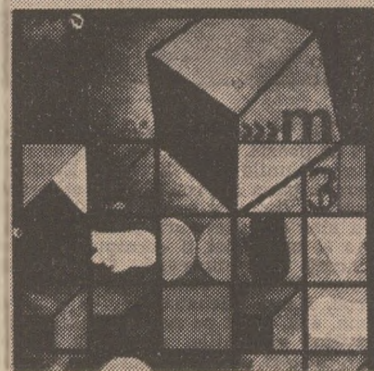
dichter — poetul indoielnic sau der sängerstreit — marșul trubadurilor); tehnica enumerării (**das maß der köpfe**) — metodă reduțională, folosită cu minuțioasă științifică — amintind de proza unui Swift sau Arghezi; retorica absurdului (**der kater** sau **ein kapitel jenseits** — un capitol de pe lumea cealaltă).

Un scriitor asaltat de idei, cum este Franz Hodjak, căutînd febril tehnici și procedee noi, nu se poate elibera ușor de tirania unor modele inrudite în structură și viziune. În mozaicul de bizareri grotesci, oscilînd între scene de umor negru — omul cu pumnalul în gît, hohotînd de ris (**eine heiterkeit ganz besonderer art** — o veselie de un tip aparte) și aventura tragică a croitorului în paradis, transpusă în registru caricatural (**ein kapitel jenseits**) sau dominația inexplicabilului asupra individului — concretizată printr-un motan despotice (**der kater**) se fac simțite ecurile unor lumi fantastice, proprii lui Kafka sau E. Th. A. Hoffmann. De fapt autorul își trădează vointar lecturile predilecte; scriitorii ca Dostoievski, Thomas Mann, Max Frisch, Wolfgang Borchert, Adolf Meschen-dörfer, Bertolt Brecht, Stefan Ludwig Roth, James Joyce apar frecvent în piesele lui Hodjak, uneori ca elemente de referință, alteori chiar ca personaje. Procedeu, desigur frizează livrescul, conferă textului o încărcătură dinamică, realizînd efecte de puternică sugestie.

Mesajul grav, uman transparent din fiecare povestire, totuși uneori de dragul jocului — deși nici un rînd nu poate fi acuzat de gratuitate — se folosește poanța, efect facil al unui joc de raționament. Densitatea semnificativă și tensiunea emoțională au de suferit acolo unde anecdotică devine prea detaliată și epicul ca-

franz hodjak
das maß der köpfe

Kriterion

pătă o precizie prea mare; nota educativă se îngroasă, mesajul este previzibil, didactic, supărător (**der fragwürdige dichter** — poetul indoielnic). Și totuși, cit de subtil, cu cit de măsurate nuanțe și precisă dozare știe autorul să dezvăluie atîta cantitate de adevăr, cit să ne convingă că acolo se află de fapt cu mult mai mult! În piesele **auf wiedersehen bis morgen** sau **unfertige story** conflictul ne rămîne ascuns — grăitoare nu sînt decît aparițiile efemere ale protagoniștilor, „sîrșii” în sensul cel mai propriu al cuvîntului: unul — spînzurat; celălalt — alcoolic... tot ce se spune sînt doar crimpele de mărturisiri despre idealuri, credințe. Lucrurile se luminează în mod paradoxal printr-o asociere aparent ilogică, incoherentă: Hermann Suhl care voia să fie scriitor, dar nu voia să mintă și cel devenit erou pe cîmpul de luptă fără să știe și fără să vrea (**auf wiedersehen bis morgen**).

Un filon profund etic străbate, cum spuneam la început, întregul volum. De dincolo de identitățile răsturnate, de situațiile absurde, de viziunile halucinante apare mereu **fața omului**, rîzînd și plîngînd în același timp.

Nora Iuga

*) Franz Hodjak, **Das Maß der Köpfe (Măsura capetelor)**, Editura Kriterion, 1978

Parcă jucăm un joc de societate fără nici o miză! Dar e politicos, nu ne supărăm unii pe alții, ne facem complimente! Totul foarte corect, legal, avocațește!

DOMNUL Bogdan îl asculta ca și cum nu putea crede că discursul lui se va termina atât de brusc. Sau poate că se gândea la altceva. Minerva uită brusc de protopop, așa cum păreau și ceilalți a-l fi uitat. Strălucirea ochilor avocatului, părul lui alb, frumos pieptănat, și vorbele o tulburară. Simți că i se înroșesc obraji și că nu-și poate stăpîni risul gilgiitor care îi înăbușea pieptul. Trebuia să-și mute privirile de pe obrazul avocatului, dar și le întoarse iar, atrasă fără puțință de împotriviție și fără rușine. Se întâmpla cu ea ceva cu totul nou, lucru pentru care își pierdu stăpînirea de sine. Dar asta nu o supără deloc și nu i se păru ciuși de puțin neplăcut. Pur și simplu nu-și mai putea dezlipi privirile de pe avocat. Buzele i se destinseseră într-un zîmbet.

— Vom continua discuția la masă! Pofțiți la masă! se înalță în picioare domnul Bogdan și se îndreptă spre fotoliul Lucretiei. O ajută să se ridice din fotoliu și îi oferi brațul.

Domnul de la Tirnave se ridică și el, odată cu Minerva care îl fixa cu privirile și cu un zîmbet strălucitor. Cînd înfrîmă privirile Minervei, avocatul păru că se scutură de gândurile lui. Fiindcă ea făcuse un pas spre el, deconcertat, se îndreptă spre ea și îi oferi brațul. Minerva porni alături de avocat spre salonul de alături, descoperit de ușile deschise larg, luminat puternic și cu o masă lungă acoperită cu damasc alb și strălucind de argintărie. Fumul ieșea din luminările așezate între flori. Minerva privea în extaz această sală de ceremonie descoperită deodată ochilor ei ca într-un ritual.

— Parcă pășim spre altar, domnule avocat! șopti Minerva stringînd puțin brațul bărbatului.

Avocatul tresări.

— O, da... parcă... n-am trecut încă prin această ocazie fericită, domnișoară...

— Domnișoară Cătălian, completă cu promptitudine plină de căldură Minerva. Vorbea cu glas scăzut, puțin înăbușit de emoție. Ne cunoaștem de destulă vreme. Vă datorez multe. Ați apărut în proces pe fostul meu logodnic, doctorul Mureșan.

— Un adevărat martir al nostru...

— Adevărat, îi păstrează o mare admirație, numai că eu aproape că nu l-am cunoscut. Datorită lui însă vă cunosc pe dumneavoastră...

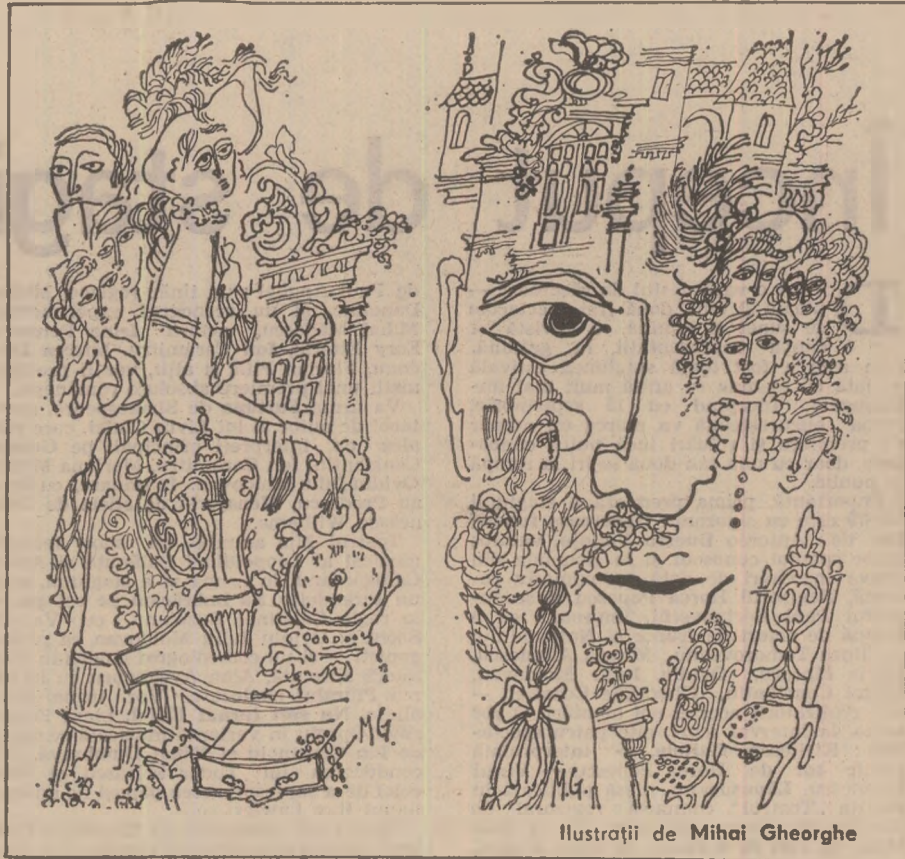
Minerva și avocatul se opriseră în cadrul celor două uși deschise. De la Tirnave o privea vag uitîndu-i încă brațul, întors puțin spre ea și cu fața foarte apropiată de a ei. Surprins de această intimitate, încercă să lase brațul în jos, pentru a se așeza într-o fircască poziție de conversație. Minerva însă îl susținu.

— Tinerii să stea alături de mine, auziră amîndoi vocea caldă a voiniceii doamne Bogdan. Domnul doctor lingă domnișoara Minerva.

Toată lumea era în jurul mesei fără să se fi așezat încă, în plină lumină, zîmbind. Avocatului i se păru că toate privirile sint așintite asupra lor, adunate într-un zîmbet înțelegător. Așa i se păru și Minervei care zîmbi la rîndul ei, larg, în semn de răspuns și aprobare. Trecură apoi la brațul avocatului pe lingă mama ei.

Pină în acest moment al sindrofiei nimeni nu se arătase nici prea vesel și nici măcar prea interesat de această petrecere. De acum înainte însă, toți simțiră că se petrece ceva, ceva care era prevăzut în program și nu le fusese anunțat, sau ceva intervenit pe parcurs. În orice caz, atmosfera se schimbă, căpătînd un aer sărbătoresc și un zîmbet mai nesigur sau mai stingher apărură pe fețele domnilor. Cînd despre cele două foste domnișoare Bogdan, așezate de-a stînga și de-a dreapta domnului Bihoreanu, zîmbeau de-a dreptul călduros. Se anunța ceva care le făcea plăcere, căci nu de mult fuseseră și ele centrul atenției celorlalți la brațul logodnicului și apoi al soțului.

Se dovedii mai apoi că ele simțiseră foarte exact. Cînd e vorba de logodne și căsătorii, merheiențele au un simț în plus. Poate că tocmai această impresie a celorlalți, determinată de largul zîmbet al Minervei ce nu putea avea o altă motivație, îl făcu pe domnul de la Tirnave să se simtă într-o stare specială. Cînd o privi pe Minerva, aceasta se întoarse cu tot trupul spre el, blocîndu-i privirile cu fervoare admirativă întipărită pe întreaga ei expresie. Văzu deci ochii mari cu pupilele dilatate, obraji proaspeți și imbujorați, zîmbetul sigur dar și emoționat. Simți a dierea de parfum din pielea și părul ei, simți aerul cald trimis spre el de mișcarea înecată a umerilor și a brațelor ei, simți mina delicată pe care o atinsese cînd primi din ea solnița. Doamna Bogdan era cea mai incântată persoană de la masă. Vorbea, glumea, lucru rar, căci mescele oferite în casa lor aveau de obicei alt rost. A fost de fapt prima persoană din acest grup asupra căreia fluxul neclar transmis de Minerva a dat rod. Era un mediu perfect, căci prin ea își lămurii starea însăși Minerva, și tot prin ea își formară ceilalți impresia că participă la înfiriparea unei iubiri. Minerva n-ar fi putut spune că s-a îndrăgostit, stările ei luînd-o mult înaintea capacității de a le conștientiza. Oricine altceva privind-o făcea constatarea că este îndrăgostită. Doamna Bogdan, fire bună ca orice ființă grasă care mai este și mamă a două fete, îi privea fără să

Ilustrații de Mihai Gheorghe

vrea, îl întreba dacă nu doresc ceva, ca pe un cuplu.

— Luați un lichior de afine? îi întrebă la sfîrșitul mesei, după ce comandase cafeaua în biblioteca episcopului. Îi cuprinsese pe amîndoi în întrebare și privire.

— Eu nu, desigur! răspunse Minerva pentru amîndoi. Poate domnul avocat!

— Nici eu! răspunsesse de la Tirnave stingherit.

— Bine, dar asta nu se poate! Toată lumea ia ceva! Dacă nu vreți, atunci voi desface șampania! E o ocazie fericită!

Probabil că fără această idee a doamnei Bogdan, venită dintr-un fel de elan greu de controlat al firilor bune și sensibile, nu s-ar fi precipitat astfel lucrurile. Șampania însă este un simbol, marca unui eveniment. Cînd se aduseră sticlele și pocniră dopurile, doamnele se înveseliră, iar domniile deveniră mai solemn, dacă așa ceva se poate. Se ciocniră paharele și urmară inevitabilele toasturi. Șampania atrăgea după sine un întreg ritual, iar acesta modifica starea faptelor într-o lege a lui.

— Închin pentru fericirea tinerimii române! se emoționase doamna Bogdan, în aceeași ambiguitate a exprimării.

Domnul Bihoreanu, în picioare, în redingota lui neagră, fără guler tare și nici lavalieră, mai asemănătoare unei sutane, ridică paharul:

— Fac o adîncă plecăciune în fața doctorului de la Tirnave, român vechi în a cărui minte sigură și clară eu îmi pun toată încrederea! Să ducă mai departe cauza noastră așa cum știți spiritul nou, poate mai clarvăzător ca al nostru! Vivat!

Se sorbi în tăcere paharul, abia după ce de la Tirnave îl ridicase pe al său. Fiindcă Minerva se întorsese spre el, avocatul ciocnise cupa mai întii cu ea. Gestul îi fusese impus de atitudinea femeii. Îi obligase să procedeze așa.

— Bravo! șopti doamna Bogdan indușată. Ceilalți duseră cupele la buze, iar avocatul nu mai putu ciocni cu fiecare așa cum ar fi procedat întotdeauna și cum s-ar fi cuvenit. Așa se întâmplă, că ciocnind paharul cu o singură persoană din adunare, semnificația gestului nu putea fi decît una anume. Consecințele ei aveau să se vadă nu numai în evenimentele pe care avea să le declanșeze, dar chiar în suferințele celor care vor participa la ele.

Parcă toată lumea îi considera sărbătorii neoficiale al acestei serii, dîndu-le cu această ocazie dreptul de a avea și gesturi numai ale lor pe care să nu le împartă cu restul lumii.

Lucretia o privea curioasă pe fiică-sa, cu un interes lipsit de orice afecțiune. Celorlalți le părea a fi la curent cu tot ce se întâmplă, ca și cum dacă lucrurile n-au fost aranjate chiar de ea, oricum i se ceruse consimțămîntul. Nimeni dintre cei de la masă nu și-a închipuit vreodată că acea logodnă neoficială a fost fără consimțămîntul inițial al doctorului de la Tirnave. Om de o perfectă rectitudine, de la Tirnave n-ar fi putut fi răpit preocupărilor lui în mod neprevăzut și fără puțință de împotriviție de către o domnișoară pe care o văzuse pentru prima oară în viața lui. Apariția Minervei tocmai astăzi, zi în care avocatul sosise pentru obișnuita ședință parțială a Comitetului Partidului Național, fu socotită o delicată dar și obligatorie atenție față de cel cărora nu le putea anunța oricum un eveniment atât de important din viața lui. Mai ales că femeia pe care și-o alegea era prin mai multe fire legată de toți cei de față. Domnul de la Tirnave trecuse de patruzeci de ani cu bînc, fără să fi riscat pînă acum să ajungă pe punctul însurătorii. Dimpotrivă, extrem de prudent cu propunerile care i se făcuseră de către familii dintre cele mai serioase și cel mai adesea de către colegii de profesie, în legătură cu fiicele lor, se trezi deodată în timp ce încă mai era cu paharul de șampanie în mină că se consideră ca și însurat cu această ființă frenetică de lingă el pe care o văzuse și o simțise și care izbutise să treacă peste stăvilele pe care le așeză în virtutea obișnuinței.

— Doamnelor și domnilor, rosti cu solemnitate și răceală bruscă întorcîndu-se

instinctiv spre Minerva ca pentru a i se adresa, vă mulțumesc pentru clipa de emoție pe care ați avut bunătatea să o simțiți pentru mine!

Spusese cuvintele cu o mare decizie și scăzînd vocea o întrebă pe Minerva care îl privea:

— Aș putea mulțumi și în numele dumitale?

— Desigur! răspunse tot în șoaptă Minerva, o șoaptă care se auzi foarte bine în tot prizitoriu fără ca cineva să priceapă că abia în această clipă cei doi și-au dat consimțămîntul, consimțămînt cu care credeau că s-a pertractat mult, ca în orice treabă serioasă făcută de ardelenii merheieni.

VORBIND între ei și plînd încă în atmosfera acestei dezvăluiri, musafirii trecură iarăși în biblioteca episcopului, actualul prizitoriu, reluîndu-și locurile. Discuția continuă așa cum începuse cu două ceasuri înainte, fără ca cineva să resimtă discontinuitatea. De la Tirnave se așezase tot atât de departe de Minerva, asumîndu-și noua situație cu liniștea celui care, nehotărîndu-se ațîția ani, trecut odată de această cumpănă, se instalează în ea la fel de sigur și fără îndoiele. Minerva era acum parte din el. Nici emoția nu-l mai încerca. Odată cu decizia, orice incertitudine și tulburare fuseseră înlăturate.

Discuția serioasă din care Minerva avea să nu înțeleagă încă multă vreme nimic, fascinand-o cu atât mai mult, reîncepu. Cele două foste domnișoare Bogdan își reluaseră atitudinea contemplativă și parcă indiferentă, încălzindu-li-se privirile doar cînd le întîlneau pe ale Minervei. Momentul solemn și frenetic trecuse, strălucirea ochilor îndrăgostitei stingîndu-se în salonul imens și atât de puțin luminat.

— Domnule de la Tirnave, domnule Bihoreanu, Lucretie, reîncepu Bogdan solemn. Cred că ne găsim într-un moment cînd vom înțelege cu toții mai limpede că trebuie să rămînem frați și în ce fel. Am să vă dau o veste. Delegațiunea care a înfățișat acum doi ani împăratului doleanțele noastre, ale românilor, va fi judecată de autorități. Toți românii sint, prin ei, considerați culpabili. Procesul a fost fixat la Cluj, în mai, încheie.

— clipă, în obscuritatea imensului salon, se făcu tăcere.

— În sfîrșit, strigă de-a dreptul avocatul de la Tirnave ridicîndu-se în picioare, în sfîrșit se face lumină, se vede limpede cu cine luptăm și cu ce fel de metode!

Chipul protopopului se făcu palid. Seninătatea obrajiilor lui politicosi se brînză de cute. Minerva n-avea să înțeleagă destulă vreme ce înseamnă toate acestea. Nici vorbele lui de la Tirnave însemnau căderea protopopului Bihoreanu din stîmă orasului, cădere cu atât mai violentă cu cît n-o prevăzuse. Nici măcar nu simțise că domnul Bogdan năruie a-l ignora tocmai pe el, președintele comitetului.

De la Tirnave era atât de emoționat, încît Minerva se înfioră. Simtea că s-a întimplat ceva de o mare gravitate. Avocatul se așeză ca și cum cuvintele lui fuseseră doar o izbucnire de stupefacție în fața căreia avea nevoie de timp să mediteze.

— Dumnezeu! se auzi șoarta Lucretiei și Minerva simți pentru prima dată în vocea mamei ei un fior de nestîmănt. Nici la moartea soțului, nici părăsirea de fetele ei, nicînd, făcîndu-și sau sunorîndu-l, nu-și arătase slăbiciunea invocîndu-l pe Dumnezeu.

Una dintre surorile Bogdan se ridică în picioare.

— Bună seara, mamă, bună seara la toată lumea! spuse.

— Bună seara, Emilio, du-te acasă, o îndemnă cu duioșie domnul Bogdan, aștea nu-s vești pentru o femeie însărcinată! Du-te de te hodînește!

— Nu e vorba de asta, tată! Mă duc să trimit să-l înștiințeze pe Caius! E la Cluj... trebuie să știe că sint, orice s-ar întîmpla, alături de el!

— Nici nu și-ar închipui altceva, Emilio! șopti blind tatăl ei sărutînd-o. Era speriată și acest lucru o emoționă pe Minerva. Îi plăcuse mai întii pentru rochia frumoasă, apoi pentru privirea ei caldă. Acum, fără să înțeleagă care este de fapt primejdia prin care trecea femeia, ar fi vrut să-i semene. Privirile ei arătau de dorința de sacrificiu fără justificare. Îi învălură pe avocat.

Tăcerea se prelungea apoi, ca și cum tot ce-și spusese pînă acum nu se mai nutea lega de alte cuvinte. Aveau să fie în-decați, deci, niste oameni cărora le purta considerațiune însuși împăratul și care ceruseră legal drepturi. Dacă făcuseră ceva ce nu se cuvenea și nu-l răsună luminanței lui, atunci de ce-l lăsase să plece și nu-i băgase în temniță? se gîndise Minerva.

— Voi anunța chiar astăzi-seară pe Preasfinția-sa! spuse domnul Bihoreanu ridicîndu-se. Avocatul tresări și ridică din umeri nerăbdător. Minerva nu observă că protopopul parcursesese singur lungul drum pînă la ușă, necondus de cineva, neurmărit de privirile celor de față; fără să i se fi spus o vorbă. Nu-i văzu nici umerii adunați și obrazul cenușiu al celui fără de scăpare. Nu văzu nici cum își întorc ochii de la el cei de față, cercetînd un braț de fotoliu, un titlu din sirurile nesfîrșite imprimare pe cotoarele cărților din bibliotecă. Oricum n-ar fi înțeles nimic.

De la Tirnave se ridică încet, își îndreptă privirile spre Minerva, priviri de bărbat care acționează cu siguranța consimțămîntului ei. Comunicîndu-i parcă lucruri pe care le știa la fel de bine amîndoi. Desigur, aceste lucruri nu aveau nimic a face de protopopul Bihoreanu care se prelinsese din odaie fără a veni unul din cei de față să pară a fi văzut. Se întoarse spre fotoliul în care ședea Lucretia și porni spre ea ca și cum ar fi avut de făcut un drum lung. Abia cînd îl văzu lingă ea, Lucretia se desprinsese din gînduri și știu ce va avea să audă.

— Îngăduiți, doamnă Cindea, să mă prezint peste două zile în casa dumneavoastră?

— Cu multă bucurie, domnule de la Tirnave!

Doină

Vale de la vale
Vale prag de cale
Spic de mugur sunt
Și de gînd cărunt
Dacă-s rupt în două
Te stropesc de rouă
Dacă-s rupt în trei
Cu miros de tei.
Vale, nană vale
Mă mai du la vale
Unde cîntă pluta
Pluta netăcută
Să-mi mai dea izvorul
Lapte cu ulciorul
Să-mi adăp vigoarea
Să-mi păstrez răcoarea.

Alegere

Să redai unui cireș puțința
de a se bucura
că mai înflorește
chiar și numai o dată —
merită mai mult
decît să răsădești
un altul.

Cînd...

Cînd nu vom mai auzi mugurii
inflorînd
înseamnă că am uitat
să ne mai luăm de mină.

Noi și vremea

Nu noi numărăm vremea
Ci ea ne numără pe noi.

Vasile Smărăndescu

Teatru

Un eveniment cultural:

„Serile de teatru antic“

Il ultima săptămână a unei luni ugust bintuită de soare și furtuni, pe țărmurile mării, în magiul patruleter al Dobrogei, străvechi pământ, copleșit de istorie și de arte, a avut loc un eveniment care trebuie să fie înscris cu litere mari în alba carte a culturii contemporane românești.

Săptămâna Serilor de teatru antic nu-și află un echivalent în aria unor manifestări similare din alte zone ale lumii. Căci spectacolele cu o asemenea dramatică temă, inspirate din legendele și realitățile Antichității clasice, se desfășoară numai într-un asemenea unic semn și centru tematic, și într-un loc de reprezentare unic, fie el cel mai sonor teatru al vechii Elade, cutia de rezonanță integrală a Epidaurului, ori pe scoica de marmură albă a amfiteatrului din insorita Siracusa. Organizatorii români ai Serilor de teatru antic au avut ideea, originală și valoroasă în toată extensiunea ei, de a ilustra asemenea teme a privindul sau a armoniilor muzicale, nu într-un sediu unic, ci urmînd etapele mirifice ale unui itinerar care a purtat pe participanți la albele semne ale istoriei umane, la monumentele care semnifică demnitățile nobile a creației, singura justificare a trecerii omului în univers.

Există, într-adevăr, locuri peste care suflă spiritul (cum a putut să afirme Maurice Barrès), și nimeni dintre cei ce au avut prilejul de a asista la spectacolul de la Histria, nu va putea uita vreedată decorul magic al ruinelor semnificative ale unei cetăți asupra cărora plutea evanescenta apusului, pendularea oscilatorie a mării la orizont, apele calme ale lacului străniu Sinoe, ampururate de incendiul final al unei uriașe măști teatrale, emblema dramatică a zbcuciumului Atriziilor. Pietrele albe ale cetății au vibrat îndelung în dialogul lucid și patetic al dramelor timpurilor revoluate, transfigurată de o viziune modernă în care se interferau undele spiritualității umane a-partinînd spațiilor elenice ori vechi românești. După cum nici un participant nu va putea uita vreedată armonia supremă a Corului „Madrigal”, care a făcut să răsună perfecțiunea vocilor umane insumate într-un cînt general, sub bolta cu sonorități de catedrală a Muzeului de la Adamclisi. La fel, de neuitat, va rămîne perspectiva ameliitoare a străvechiului Canion de la Cheile Dobrogei, în care, agățați de stîncile aspre, interpreți înzestrați evocau muzical intensă trăire dramatică, existența milenară, rădăcinile înfipte în straturile cele mai trainice și mai profunde, ale poporului de la Carpați, Dunăre și Marea Neagră.

În același timp, festivalul Serii de teatru antic a avut și caracteristica de a purta în fața spectatorilor, în reprezentări de artă și creații originale contemporane, transfigurări moderne ale unor nuclee iradiante din trecutul îndepărtat. Așa au fost textele parabolice ale lui Lucian Blaga (Zanolxe) și Radu Stanca (Oedip salvat) demonstrînd luminos îndreptirea introducerii unor asemenea creații sub semnul manifestării, afirmatoare ale unui flux continuu al spiritualității umane.

Reprezentanții cei mai autorizați ai teatrologiei și criticii dramatice românești, întruniți în două zile de vii dezbateri colocviale, au afirmat valoarea unei asemenea extinderi tematice pînă la zonele contemporaneității, echivalentă cu proiectarea perspectivei viziunii moderne asupra epocilor revoluate. Ei au putut să aplaude, într-un acord unanim, excepțională inițiativă, ce aparține dinamicii Asociației a oamenilor de artă, forurilor culturale și Teatrului din Constanța.

Această primă experiență a dovedit cu claritate deplină cit de valabil estetic poate să fie un spectacol în perimetru cu vaste deschideri în spațiul istoriei, desfășurat în aerul liber, sub fosforescența intermitentelor aște, ascultînd bătaia ritmică, vasta respirație a oceanului planetar. Vorbitorii de la interesantul Colocvium tomitan au cerut instaurarea periodicității bienale a festivalului Serii de teatru antic, extînderea lui prin confruntarea spirituală cu grupuri de interpreți din alte țări. Ei au dat numeroase sugestii și au indicat măsuri concrete pentru stimularea unui interes general față de teatrul în aer liber la monumentele revelatoare, în noile dimensiuni ale efervescenței culturale românești. Adevărul și realitatea, marile teme ale artei de totdeauna, au fost redade la Serile de teatru antic în contingențele lor cu spiritualitatea umanității, aflată totdeauna în mers progresiv, cu finalitatea primordială de a servi modelării armonioase a omului. Magica forță a poeziei a pătruns dincolo de pietrele istoriei, atîngînd structuri și esențe, sensuri profunde existențiale.

Serile de teatru antic desfășurate pe țărmurile înorite ale Dobrogei românești, act de profundă devoțiune intelectuală, sint chemate spre un luminos destin de artă.

Alexandru Balaci

Început de stagiune

DUPĂ o vară destul de răcoasă — ploaie și vînt, două trei spectacole de sunet și lumină, o revistă și câteva reprezentări la grădină, cam asta a fost toată stagiunea estivală — iată că toamna se arată mult mai imbelșugată. Începînd cu 15 septembrie, scena bucureșteană va marca un număr de premiere și reluări încă puțin născute, doar cu una sau două ieșiri la rampă și public.

Importantă, prima premieră a stagiunii 78—79 este cu siguranță **Generoasa fundație** de Antonio Buerro Vallejo, valoros autor spaniol cunoscut și în România din cîteva inscenări de dată aproximativ recentă. Regizorul Horea Popescu și scenograful Paul Bortnovski, împreună cu o echipă de actori de frunte ai Naționalului — Ilîncă Tomoroveanu, Mircea Albușescu, Marin Moraru, Ovidiu Iuliu Moldovan, Costel Constantin, Gheorghe Cozorici, — sint realizatorii acestei noi montări. O vor urma, la interval scurt, alte patru spectacole: **Kirișescu, Gaițele**, — interpretată scenic tot de Horea Popescu — Virgil Stoenscu, **Lăpușneanu**, piesă publicată în revista „Teatru”, compusă regizoral de Cristian Munteanu (acestea trei la Sala Mică) și **Trei pe o bancă** de Aldo Nicolai, regia Lia Niculescu, și un triptic Mazilu, Băieșu, D. Solomon, în viziunea echipei Sanda Manu și Paul Bortnovski (sala Atelier).

„Bulandra” deschide cu **Regele desculț**

HOREA POPESCU:

● **VIITOAREA** premieră a Teatrului Național este spectacolul **Generoasa fundație** de Antonio Buerro Vallejo, una din cele mai frumoase scrieri ale literaturii dramatice universale de astăzi, pe care am pus-o în scenă atras și pasionat de nenumăratele și profundele ei semnificații.

Piesa constituie o dezbateră asupra ideii de libertate, nici vorbă cea mai complexă și cea mai gravă dintre problemele pe care le-a impus constințelor confruntarea cu istoria și cu ele însele. O problemă care se află în centrul de neliniște al unei epoci cînd omul a fost ispitit mai mult ca oricînd să se degradeze, să se diminueze ca om, dar și al unei epoci cînd, animat de suflul încrederii în valoarea și îndatoririle sale, omul a militat cu o energie exemplară și cu rezultate tot mai fecunde pentru a-și întemeia existența pe temelia recunoașterii prerogativelor sale.

Iată și de ce tema libertății și a constringerii se asociază în piesa lui Antonio Buerro Vallejo cu tema obligațiilor și răspunderilor etice ale individului în fața tiraniei. În piesă ne întîlnim cu numeroase ipostaze ale acestei lupte a omului cu brutalitatea, fiecare din eroii dramelor înfățișînd alt aspect al ei, scriitorul fiind statornic preocupat de criteriile morale ale comportării în luptă, de raportul țel-mijloc, de necesitatea eficientei, dar nu în dauna omeniei, de indirjita apărare a adevărului, apărare care condiționează valoarea și perspectivele acțiunilor noastre.

de Paul Anghel; un tînăr regizor, Mircea Daneliuc, și un scenograf experimental, Mihai Mădescu, actorii Irina Petrescu, Fory Etterle, Ion Caramitru, Mircea Diaconu, Florian Pitiș și alții, vor fi protagoniștii unei premiere absolute românești.

Va urma **Furtuna** de Shakespeare, spectacol de autor al lui Liviu Ciulei, care și-a ales ca interpreți principali pe George Constantin, Ion Caramitru, Marliana Mihut, Ovidiu Iuliu Moldovan. În reluare, cu Ileana Predescu, **Menaajeria de sticlă** de Tennessee Williams.

Teatrul Mic anunță un show teatral-muzical al Leopoldinei Bălănuță și Andei Călugăreanu, în prima zi a stagiunii, apoi un Pirandello, **Să îmbrăcăm pe cei goi** — în regia Cătălinei Buzoianu, cu Valeria Seciu și Ovidiu Iuliu Moldovan ca protagoniști — și un comediograf englez în premieră absolută, Alan Ayckbourn cu lucrarea **Pluralul englezesc**. Vor urma, între altele, **Nu sint turnul Eiffel**, piesa Ecaterinei Oproiu în variantă muzicală semnată de Ion Cristinoiu și Mihai Dumbravă, sub conducerea lui Tudor Mărăscu, și **Vara celei de-a șaptesprezecea păpuși** de australianul Ray Lawler.

Premierele apropiate ale Teatrului Giulești aparțin dramaturgiei românești actuale: **Dragoste periculoasă** de Teodor Mănescu, **A cîncea lebedă** de Paul Everac, amîndouă în viziunea regizorului Tudor Mărăscu, și **Cocoșelul neascultător**, scrisă și montată de Ion Lucian. La „Nottara”,

În noua stagiune, acest spectacol constituie pentru mine contactul cu Sala Mică a Teatrului Național, ceea ce presupune o întoarcere la mijloacele de început ale activității mele regizorale.

PAUL ANGHEL:

● **AM** trăit a doua mea experiență cu scena atît de prestigioasă a Teatrului „Bulandra”. Mărturisesc că am incredințat cu stringere de inimă textul noii mele piese directorului Emil Riman și numai la insistența sa înversunată. Aș putea spune că **Regele desculț** va vedea lumina rampei numai datorită înversunării demne de o cauză mai bună, sau, dacă vreți, de o cauză absolută, a lui Emil Riman, care nu știu în ce măsură va reuși cu spectacolul, dar a reușit cu autorul: i-a smuls un text. E o smulgere aparte, ea implicînd actul meu literar. Eu insumi am smuls cu dificultate această viziune asupra Daciei antice în urma unui dur și dificil examen, nu atît de creație, cit de investigație și meditație. Piesa cred că se așează firesc în suita cu celelalte texte ale mele, tocmai prin acest caracter de meditație și ipoteză. Este o ipoteză asupra lumii celei mai îndepărtate, lumea din adîncul nostru cel mai adînc, în care reperatele nu mai sint limpezii, iar documentele lipsesc. Am avut totuși cîteva puncte de sprijin. Unul dintre acestea, din marginea acestei lumi reale-ireale, e Cezar. Piesa se constituie ca un dialog între cele două figuri. Burebista și Cezar, fiind, din acest punct de vedere, un duet simbolic, care s-ar putea

imediat după echinox, vor vedea lumina reflectoarelor **Roua pe trotuare** de Dan Tărchilă, regizor Cristian Pepino și **Mizantropul**, un Molière imaginal scenic de Dan Nasta.

Dan Micu montează un Feydeau, **Cu mița-n sac**, și **Jocul vieții și al morții** de Horia Lovinescu, cu o distribuție remarcabilă: George Constantin, Ștefan Iordache, Alexandru Repan, Dana Dogaru. În pregătire, o piesă nouă de Teodor Mazilu, **Cînei romane de amor**.

În prima zi a stagiunii Teatrului de Comedie va avea ca invitați muncitorii Întreprinderii Timpuri noi, la **Opus 1... singur**, de Ion Lucian, piesă interpretată și regizată de autor. Cîteva zile mai tîrziu, Ludwig Holberg va fi prezent cu **N-am timp**, premieră pe țară, mizanscena fiind semnată de danezul Ulf Stenbjorn. Scenograf e Ion Popescu Udriște. Interpreți: Vasilica Tastaman, Mircea Șepilici, Ștefan Tapalagă și alții.

După cum se vede, încă din prima lor lună de activitate, ca și din cîteva promisiuni asupra lunilor ce vor veni, teatrele statuează, ferm, un bun climat de creație. E ceea ce confirmă regizorul Horea Popescu, dramaturgul Paul Anghel, ca și directorul Teatrului „Bulandra”, Emil Riman.

Radu Anton Roman

subintitula, mai adecvat decît o face titlul, „Un cezar e un rege desculț”.

Știu că piesa mea nu e singura consacrată acestui eveniment, aniversarea a 2050 ani de la înființarea primului stat dac centralizat și independent, că vor fi jucate și alte texte, cu tematică asemănătoare, și mai știu că stagiunea în care se înscrie e bogată. Aceasta mă și apără într-un fel. Pe un fond de succese teatrale pe care le doresc strălucite, poate trece mai simplu și textul meu.

EMIL RIMAN:

● **VREM**, după o stagiune care, din diferite motive obiective, nu ne-a satisfăcut pe deplin, să reafirmăm potențialul artistic al teatrului nostru „Bulandra”. Iată o listă de autori: Shakespeare, Bîlșner, Wesker, Tennessee Williams, Goldoni, Camus, Paul Anghel. Și-i așteptăm, cu nerăbdare și bucurie, pe Marin Sorescu și D.R. Popescu.

Vrem să deschidem un ciclu de restituiri în spectacole-lectură. Vom începe cu piesa lui Iorga **Gheorghe Lazăr**.

Vrem să colaborăm din plin cu tinerii regizori Mircea Daneliuc, Dan Micu, Alexa Visarion, Cătălina Buzolanu sint, deocamdată, cci la care ne-am gîndit și ne gîndim.

În rest: **Leonce și Lena** a intrat în cea de-a șaptea stagiune. **Răceala** și **Interviu** se joacă de parca ieri ar fi fost premierele.

Pornim în noua stagiune cu toată încrederea.

Imagine din **Zamolxe** de Lucian Blaga (Teatrul Giulești), spectacol care a fost prezentat în cadrul „Serilor de teatru antic” de la Constanța. Actorii sint Mihai Stan (stînga) și Gelu Nișu

Radio Televiziune

Audiența emisiunilor

■ Forța de a ataca probleme de interes general, de a răspunde, astfel, preocupărilor milioanelor de ascultători sau spectatori, forța și talentul de a găsi cele mai adecvate, interesante și originale mijloace de expresie, de a incredința microfonul sau aparatul de filmat unor realizatori care să-și iubească și să-și respecte meseria, iată cîteva premise ale unor emisiuni radio-t.v. de calitate. Creatorii din acest domeniu de activitate pot cuceri fulgerător sau pot pierde la fel de repede încrederea publicului. Judecata acestuia este exactă, promptă, exigentă, căci dincolo de fluctuația firescă a gusturilor, din-

colo de variatele preferințe individuale se poate desprinde un teren sigur și stabil unde toate aceste preferințe și gusturi se întîlnesc într-un consens de principii fundamentale. Audiența emisiunilor (îne în primul rînd de calitate lor. Fie „teme” sau „genuri” cit de atractive în teorie, ele pot deveni în practică o insuportabilă, ucigătoare monotonie. Cum se și întîmplă, din păcate, uneori în orele de emisie ale programului săptămînal.

■ Este, în aceste condiții, o adevărată bucurie pentru noi a consemna și elogia fericita, armonioasă întîlnire dintre bune intenții și foarte bune realizări. C.v. de cazul emisiunii t.v. în duminică seara **Melodii pentru toate versetele** (realizator Titus Munteanu). Binecunoscuta paradă a vedetelor (sugestiv filmate de Bogdan Movileanu) a avut în persoana lui Octavian Ursulescu un excelent prezentator. Scriu prezentator și, imediat, aș dori să corectez cuvîntul, căci Octavian Ursulescu, apreciat muzicolog, a fost mai mult decît atît. El a știut să întîrețină cu remarcabil tact (sprijinit pe seriozitate profesională)

Secvențe din filmele Capcana din munți (stînga) și Întoarcerea proscrisilor

FLASH-BACK

Absurdul fără rețetă

● NIMIC mai trist în lume decît un film zadarnic, care nu mișcă în spectatori nici o fibră, care putea să existe și să nu existe. Dar tristețea se multiplică și mai mult cînd zădărnicia provine din preaplin, din ambiția regizorului — poate ținînd de lipsa de har, poate numai de orgoliu — de a epuiza cît mai multe filoane, de a demonstra cît mai multe virtuți. Marea spalmă (La grande frousse, 1964) poate fi, după datele scenariului, o simplă comedie sentimentală, în care un detectiv cumsecade (Bourvil) se rătăcește într-un tirgoșor, în căutarea unui evadat feroce, dar descoperă în locul lui o frumoasă criminală, de care se îndrăgostește vag și pe care o eliberează, lăsîndu-și acolo amanet cinstea, și iubirea. Dar lucrurile se desfășoară în realitate mult mai complicat. Regizorul (Jean-Pierre Mocky) se lasă tentat de multe alte filoane.

Pe unul din planuri avem, deci, de-a face cu un film politic: acțiunea pornită de la centru este îndreptată împotriva aceluia „individ friguros căruia nu-i place mîncarea de fasole”, evadatul care nu va apărea decît în final, prins de altcineva. Acțiunea aceasta este deci un pretext care ne deschide calea spre altul: satirizarea vieții de provincie. Aici, în orașul patronat de o sfință care s-a luptat cu o fiară, viața este dominată de un primar hieratic, medieval, care se menține prin teroarea declanșată artificial: o nouă fiară, contemporană, este pusă să ucidă. Să-ți țină pe oameni în case, să le inuflă astfel respectul pentru autoritate. Acțiunea detectivă cade într-o descriere de basm baroc cu o arhitectură adecvată, cu oameni crezînd în minuni, cu minuni făcute la lumina lunii, cu crezîndu-și pierdute în ceață și cu un vînt prevestitor bătînd fără încetare, cu o întreagă figuratie de caractere schematice umblînd, ziua, pe străzi în așteptarea unei explicații. Aici în acest furnicar de inși provinciali, regizorul se lasă sedus și de sirena gagurilor, a comicului mecanic, a exagerării absurde. Toți au un păcat capital, dar banal: factorul, bețiv, confundă morții cu viii, polițistul, năuc, are gesturi de film mut, farmacistul e fricos, notarul hieratic, grădinarul curios etc. Cînd Bourvil, îndrăgostindu-se, descoperă în ucișagul nocturn pe adorata inimii sale, absurdul este și el dat la o parte, iar sentimentalul se reinstaurează.

Toate aceste oscilații ar putea fi scuzate prin integrarea lor în cine știe ce intenții absurde. Însă absurdul, oricît de absurd, își are legile lui, interioare. Mecanismul său riguros, responsabilitatea lui logică, sprijinită pe un punct de impact, abia sesizabil, dar prezent. În Marea spalmă bîntuie un eclectism total, o lăcomie cumplită și fără rețetă, bizuită, poate, pe speranța că, spunînd multe, se va alege din toate ceva.

D.I. Suchianu

Romulus Rusan

Vitejie, vijelie, viclenie

WESTERN și rezistență antihitleristă. Două teme pe care cinematografia le exploatează cu neobosită perseverență. În săptămîna aceasta avem un western făcut în Germania Federală (Capcana din munți) și un film cu partizani iugoslavi (Întoarcerea proscrisilor). Aceste două filme pot să zică așa istorice sînt în-
de autori pentru că peripețiile plac marelui public, mai ales cînd găsește în e' amestec de vitejie, vijelie și viclenie, și mai cu seamă acel amestec de o calitate estetică mai subtilă, amestecul de primejdie și umor. Combinație foarte naturală, căci în aceste necăjite povești, omul are și prilejul și plăcerea să facă, cum se zice, haz de necaz.

În cele două filme mai sus pomenite se constată și, uneori, se și găsește. În Capcana e vorba de o mare sumă de dolari (în aur bineînțeles) pe care republica americană (1880) o trimisese unui trib de indieni drept preț pentru niște terenuri. Bani fuseseră jefuiți pe drum, escorta militară ucisă — în cap cu bravul căpitan Henry, al cărui cadavru nu se mai găsisse. Așadar, în acele locuri se afla, ascunsă cine știe unde, o mare cantitate de aur. Atracție pentru aventurierii căutători de comori, viață haotică pe un pămînt care nu se știa bine al cui e, piei roșii care pindeau răzbunător în umbră, armată și neputincioasă, și puțină, iar, pe deasupra acestor feroce lu-

cruri, un personaj comic (admirabil interpretat de Hardy Krüger), un flăcău excentric și caraghios, un incurcă-lume, naiv și de treabă, care umblă totdeauna fără arme și care, prin poznele lui, mai înveselește populația. Nici un spectator al filmului nu va ghici că acest personaj este cu totul și cu totul altceva decît părușe. Nu vă spun ce, ci doar că treaba are foarte mult haz.

În filmul iugoslav contribuie mult la atractivitatea subiectului și faptul că în acea țară de mulți și mari eroi, lupta e triplă, căci avem pe de o parte guvernul oficial, care simpatizează cu invadatorii nemți, apoi pseudorevoluționarii cetnici, plătiți de nemți, în sfîrșit partizanii propriu-ziși, conduși de mareșalul Tito. Aceștia trimit o echipă de conspiratori cu misiunea de a ucide pe un oarecare maior Gaspar care-i vina și-i chinuia amar-nic pe comușiști. Luptătorii din rezistență capturaseră pe un ministru al guvernului, care se întorcea la Belgrad. Comușiștii vor deghiza pe unul de-al lor care se va da drept ace! ministru, pentru a ajunge mai ușor la călăul Gaspar. Tovarășul ales să facă asta este un bonom borbos și glumeț, care va trăi, el și echipa lui, peripeții savuroase, în luptă cînd cu fasciștii, cînd cu propriii săi tovarășii, care nu vor să creadă că el e „de-ai lor” și-l condamnă, pe el și pe suita lui, la moarte. Pînă la urmă, își

poate dovedi adevărata identitate și duce misiunea la bun sfîrșit. Dar situația aceasta bizară, de a fi condamnat la moarte de propriii tăi tovarășii, este sursă și resursă de multe scene pline de ironie și adevăr. Într-adevăr, adevăr este că în asemenea situații de răscoală surdă, de partizanat secret, de conspirații întortochiate, e foarte natural ca să cazi tu însuși victimă propriilor tale viclienii.

În tot cazul, fără a se pretinde filme de mare artă, cele două pelicule de aventuri, de peripeții feroce, și ironice, tragice și burlești, sînt bine făcute și plăcute de văzut.

Aș vrea să semnez o curioasă pățanie tehnică. În filmul german, adevărata identitate a lui Hardy Krüger apare tocmai la sfîrșit de tot. Nu numai noi, spectatorii, dar și multe din personajele filmului îi reproșează cu drept cuvînt eroului că a lăsat să treacă atîta vreme pînă să le spună adevărul, întîrziere care a cauzat moartea multor nevino-vați. La care eroul nu răspunde. Întoarce spatele și pleacă, fără un cuvînt. De ce face el asta? Să vă spun de ce. El nu poate răspunde decît așa. Căci singurul răspuns ar fi fost: „Dacă nu am nam dezlegarea misterului, povestea s-ar fi terminat de la actul I”. Ceea ce, veți recunoaște, nu prea e un răspuns...

Secvența

■ Mulți regizori, scenariști ori critici i-au fost discipoli fideli. Mulți au învățat în preajma sau direct sub îndrumarea sa (foștii studenți sînt astăzi remarcabili cinești), dar mai ales mulți și-au innobilat aspirațiile, sub semnul combustiei vieții și artei lui Victor Iliu. Ecranizarea sa Moara cu noroc (1957) își păstrează intacte virtuțile clasice, iar articolele sale — analize lucide sau pasionante pleo-
doarii pentru constituirea unei „școli” cinematografice românești — se impun mereu ca fascinante sugestii, ca substanțiale premise teoretice și concrete. Cîteva din proiectele visate doar de Victor Iliu au devenit opere de reper ale filmografiei naționale (Pădurea spinzurașilor, Răscoala, Baltagul), iar altele așteaptă parcă să fie redescoperite (din notațiile despre balada lui Toma Alimos și legenda Mesterului Manole, despre Avram Iancu ori Horia, Cloșca și Crișan). Deceniul care s-a scurs de la moartea lui Victor Iliu nu diminuează ci, dimpotrivă, amplifică ecoul gîndurilor și creației cineastului; el este și rămîne o „înalță instanță intelectuală”, o adevărată „conștiință-criteriu” a filmului românesc.

I. C.

atmosfera firească a unui asemenea spectacol. el a știut să portretizeze în cîteva cuvinte interpretii invitați în studio (un studio cam rigid, dacă ar fi să formulăm și o cît de palidă observație critică), întîmpinîndu-i cu bună dispoziție și politicoasă camaraderie, el a știut și a reușit să-și cucerească publicul fără a apela la forțate dar fotogenice surisuri, la rezezi bătăi din gene sau glume pe care preferăm să le dăm cît mai repede uitării. Emisiunea a avut strălucirea obișnuită a spectacolelor de gală și seriozitatea destinată a unei întîlniri de lucru, aproape toate „punctele” programului respirînd autenticitate și grație.

■ Audiența emisiunilor este, apoi, și o problemă de tactică și strategie a programului săptămînal. Ne-am obișnuit, astfel, ca luni dimineața să ascultăm Ateneu. Rubrica animatorului cultural ce dă posibilitatea unui larg schimb de experiență și duce la o mai bună cunoaștere reciprocă. Acum trei zile, redactorul Octavia Treistar a supus atenției ascultătorilor substanțiale noutăți: aniversarea la 70 de ani de la înființarea Universității culturale-științifice „Nicolae

Iorga” din Vălenii de Munte (cursurile de vară din acest an s-au încheiat la 5 septembrie). întîlnirea fiilor satului din Săliste (localitate atestată documentar încă din secolul al XIV-lea) ca și aspecte ale colaborării dintre artiști profesioniști și amatori (cu exemplificări din experiența Teatrului dramatic „G. Bacovia” din Bacău). Difuzate într-un ciclu statornic înscris în program, aceste noutăți s-au răspindit cu repeziciune.

■ Nu același lucru se poate spune și despre noutățile, la rîndul lor senzaționale, înscrise în filmul documentar Turneul unui teatru românesc în Japonia (imaginea și regia Ion Cojar, comentariu Ion Nanoveanu), film transmis pe canalul II al televiziunii, canal ce are, din motive obiective, o audiență limitată. Emisiunile lui trebuie, așa cum de altfel s-a și început, reluate și pe primul program întru statornicirea unor egale condiții de existență. Aceasta pînă cînd toți telespectatorii și nu numai o parte a lor vor putea — ca în cazul radioului — să-și aleagă canalul de emisie preferat.

Ioana Mălin

TELECINEMA

Copilării...

● NU am să scriu despre Othello, pentru că era de fapt teatru filmat (dar ce teatru, cu un Laurence Olivier căruia este cumva ridicol a-i mai căuta epitete, el trebuie privit cu ochiul minții larg deschis și atît, restul e tăcere).

Nu am să scriu nici despre Cazul lui Lylah Clare, pentru că, sincer să fiu, m-a cam enervat. Sigur, enervarea este ultimul dintre criteriile cu care trebuie judecat un film, dar de data aceasta el mi se pare util în ciuda culorii sale aestetice. Da, imi ziceam, iată un Peter Finch admirabil în rolul regizorului, dar ce facem cu celălalt regizor, cel din realitate, care a făcut filmul, Robert Aldrich, ce facem cu omul acesta (altfel bun meserias) care — se vede imediat — nu izbuteste să ajungă în miezul ideii că între realitate și ficțiune se nasc uneori raporturi neliniștitoare, că ele se pot confunda cîteodată pînă la sfîșierea minții și sufletului — ce facem, așadar, cu regizorul acesta, cu fil-

mul acesta care nu reușește să adîncească o idee atît de fertilă din start? Tăcere.

Dar despre ce voi scrie atunci? Nu prea multe vorbe, doar două, însă bune, despre „serialul” cu copii („romanul” vieții în cîte douăzeci de minute!) făcut de unul din oamenii mei, unul din oamenii mei de televiziune fără de care nu

pot (ca să vorbesc precum într-o bună romanță), Alexandru Stark pe nume. Am văzut duminică încă un „episod” din Copiii anului 1978, l-am văzut încă o dată pe Stark d'scuțînd serios cu o puștine (vorba vine) fermecătoare, unui mari, alții mai mici, „nebuni” cu toții în pasiunile și preocupările lor care mai de care neașteptate, însă frumoase și — cum să spun? — deloc copilăroase.

Dar ce mă mir eu cînd (și aici voiam să ajung, acesta este cîmăul meu de duminică), ieșind din casă după cîteva minute, întîlnesc în stradă o fetiță de vreo cinci ani care, uitîndu-se la un cățel cum dă din coadă, imi zice: „Ia uite nene, e ca la Chaplin”. Am mîngîiat-o pe cap, i-am confirmat că, într-adevăr, căte'u! dă din coadă la fel ca aceia dintr-un film cu Chaplin (dar nu i-am mai spus că filmul se numește Viață de cîine) și m-am căutat auriu de drum.

Aurel Bădescu

„Simeza“

ALMA REDLINGER: Portret

● LA „Simeza“, Alma Redlinger expune pictură și un ciclu de acuarele intitulat *Brăila*, în majoritate lucrări realizate „pe motiv“, sugerând ideea unui carnet de reporter imagistic, în care notația la fața locului alternează cu situații elaborate. Formula figurativă oscilează între sau combină soluțiile unul cubism sintetic diluat și expresionismul aplicat figurii umane, regimul cromatic bazat pe acorduri severe, de obicei game reci, conferă o anumită austeritate ansamblului. Se degajă din întreaga expunere o certă siguranță a compunerii, simțul sintezei — mai ales în acuarele, unde utilizarea suportului subliniază economia mijloacelor — și autoritara nevoie de raportare la realitate ca la un stimul ce nu devine și obsesie mimetică. Aria tematică oscilează între peisaje citadine și industriale, naturi statice cu tentă romantică și portrete, acumulări afective realizate în timp și decantate în proporții variabile, ceea ce conferă expoziției un ton mixt. Între spontaneitate și elaborare, dominat de sinceritatea ce se cere apreciată, în încercarea de a descoperi și defini personalitatea și calitățile artistei.

„Orizont“

● IDEEA unei compuneri bazate pe corespondențe și translații între pictura de sevălet și tapiserie, centripetate în jurul tematicii comune — *Peisajul* în acest caz — conferă un ton aparte expoziției de la galeriile „Orizont“, în care modernitatea incontestabilă a unei textileste de talent, Șerbana Drăgoescu, echilibrează tonul romantic al picturii elegiace prezentate de Radu Drăgoescu. Mizând pe asociațiile posibile și oricum existente în tradiția genului, Șerbana Drăgoescu pornește în multe situații de la precedentul figurativ

oferit de pictura lui Radu Drăgoescu, o interpretează în sensul specificității artei sale, menținând totuși un coeficient de analogie ce face explicită operația transferului, aducând un plus de expresivitate și sinteză din care se naște autonomia imaginii. Ceea ce expune ea astăzi reprezintă, într-un fel, o întoarcere la tradiție, pe un plan diferit sub raportul compoziției, al semnelor și cromaticii, evidentă în comparație cu unele plese ce au definit-o pe artistă prin actualitatea problemelor spațio-dinamice și de structură. Probabil că punctul paradigmatic al deplasării este reprezentat de cele două lucrări simetrice — *Toamna și Iarna* — capabile să ne furnizeze argumentele mutației și să facă legătura logică între grupajul de mare forță expresivă, bazată pe calitatea abstractă a simbolurilor și restituirea, nu lipsită de somptuoșitate, a unui fragment recunoscut din regnul vegetal. Astfel peisajul, temă și model în cazul picturii lui Radu Drăgoescu, notații fulgurante mizând pe savoarea culorii și nostalgia naturii, devine pretext și suport pentru variațiuni în scara procedurilor textile, dialogul celor două genuri depășind relația clasică dintre „Cartonul“ pregătit și tapiserie, tocmai prin coeficientul de autonomie și plasticitate intrinsecă pe care îl afirmă fiecare. În totul, o compunere bine articulată, sugestivă, capabilă să definească exact profilul și calitățile autorilor.

În sala „Atelierului 35“ de la aceeași galerie „Orizont“, o foarte interesantă și simptomatică expoziție ne prilejuiește reînținirea cu unul dintre bunii desenatori ai tinerei generații, de fapt pictor prin formație, Andrei Butak. Desigur, argumente în favoarea picturalității sale există și în actuala expunere, funcția expresiv-emoțională a cromaticii devine esențială în cazul unor serii de situații plastice investigate, dar calitatea desenului — noțiune ce nu presupune obligația restituirii unui precedent figurativ, ci doar punerea în ecuație a liniilor de forță, cu implicarea timpului și a spațiului imaginii — prevalează și ne relevă datele unei problematice de acută actualitate. Din unghiul relației determinante dintre stimulul imagistic inițial, analiză, cunoaștere și rezultanta expresivă, „seriile“ lui Butak impun claritatea și consecvența programului formativ inițiat, conștiința problematicii formulate și a dificultăților consecutive, și o certă expresivitate necesară în cazul oricărei derogări de la servituțiile analogonului. Compunerea și articularea planurilor, deseori în raport de simetrie — ciclul *Semn, Serie temporală* — acuitatea interogației, severitatea desenului atent ordonat și valorat cu subtilă tactilitate, o certă doză de expresionism abstract eliberator de energii — *Deveniri spațiale* — dar mai ales afirmarea tranșantă a autonomiei imaginii-semn, purtând o încărcătură semantică plurivocă, fac din lucrările lui Andrei Butak nu numai un reflex al dotării și seriozității autorului ci și un argument în favoarea cristalizării unei noi situații a desenului ca sintagmă expresivă de sine stătătoare în seria devenirilor posibile.

„Căminul Artei“

● LA „Căminul Artei“ (parter), întâlnire cu pictura unui artist cunoscut mai ales ca autor de afișe: Iosif Cova. Mai puțin atent la tonul monocord sau la omogenitatea programului, pentru că preferă franchețea unei etalări reprezentative sub raportul tensiunilor subiective, artistul prezintă simultan reprezentări realiste, compunerii simbolice și, direcție deosebit de interesantă, câteva peisaje și naturi statice dominate de o atmosferă spiritualizată, subliniată și de sensul cromaticii solare, rarefiate. Amintirile din Grecia, desigur rezultat al acumulărilor dar și al proiecțiilor afective, se cristalizează în peisaje de o calitate specială, sintetice și evocatoare, stări de spirit dar și restituiri ale „geniului locului“, foarte aproape de tratarea distantat-severă a *Obiectelor* ce par a purta memoria arheologică a sursei arhaice. Figurile umane, cu excepția *Autoportretelor*, sînt construcții mentale, preocupînd existența unui prototip feminin obsesiv, mai curînd reprezentări ideale și simbolice decît restituiri. Pictură foarte personală, greu de aliniat unei tendințe anume, pentru că nu își propune limite stilistice, arta lui Iosif Cova poate contura profilul general al autorului și locul său.

Petrea Sandu, celălalt expozant de la „Căminul Artei“ (etaj), practică o solidă pictură post-impresionistă, cu încorporarea luminii în paste tratate viguros, în game grave dar nu terne, pornind totdeauna de la motiv și reținînd esența fenomenului ca ordonare de mase cromatice, implicînd o discretă afectivitate. Multe peisaje localizabile, alese pentru pitorescul lor, citeva naturi statice solid construite, aduc adeseori sentimentul unui

dramatism sugerat de confruntarea cu natura telurică, în stare să contracareze locurile comune ale genului și ale procedurilor de circulație curentă. De altfel, atunci cînd operează cu mai multă libertate față de pretextul ales, tratînd materia în pete mari, artistul obține rezultate remarcabile, refuzînd pitorescul consemnărilor de serie sau analogia cuminte, ca în piesele *Șleput, Pe Dunăre, Vapoare în ceață, Turchestan, Flori roșii*. Desenele ne dezvăluie un teritoriu prin care artistul se mișcă sigur, cu o gravitate expresivă de calitate, pe linia bunei tradiții interbelice de observație și forță.

„Galateea“

● STICLA, ca material, pare să nu mai pună probleme deosebite artiștilor noștri, atenția îndreptîndu-se către zona invenției de forme și a compunerii lor spațiale, realitate de care ne convinge și expoziția artistei Eugenia Barac Ene, de la „Galateea“. Repertoriul pieselor expuse evită finalitatea pragmatică în favoarea unor soluții decorative și ambientale, nu fără o declarată intenție simbolică, afirmată prin titulatura ce formulează aluzii ecologice și antropomorfe de care, oricum, lucrările se puteau dispensa datorită propriei lor autonomii expresive. Curgerea curbelor și a contracurbelor, coloritul discret și prețiozitatea tratării suprafețelor inscriu lucrările în sfera mai largă a repertoriului curent vehiculat de acest gen la ora actuală, dar toate aceste date atestă locul pe care Eugenia Barac Ene cu il ocupă în familia „sticlarilor“ și faptul că, această artă își merită o audiență publică.

Virgil Mocanu

PETREA SANDU: Peisaj

Opera Română în stagiunea viitoare

DE o bună bucată de timp, opera, gen care dăinuie de aproape patru secole, se află în atenția comentatorilor. Se afirmă de către unii că ea este incapabilă să reflecte problematica de actualitate sau să intereseze, ca formulă artistică, spectatorul contemporan — iar de către alții că, date fiind componentele-i diverse, forța ei de seducție nu scade, fiind totodată aptă să surprindă esența gândirii și sensibilității vremii noastre. Indiferent de astfel de dispute, opera există ca fenomen cultural: compozitorii o abordează, interpreții o diviniză, o bună parte a publicului îi este neabătut fidel.

Activitatea primei scene lirice românești se înscrie în aria problematică summar descrisă, aflîndu-și merite sau scăderi în cîmpul repertorial sau în calitatea spectacolelor (regie, distribuții), frecvența publicului fiind variată și nu întotdeauna satisfăcătoare. Este o stare de fapt la care s-a ajuns în timp și modificările nu pot apărea decît tot în timp, oricît ar dori altminteri factorii interni sau externi. În linii mari, repertoriul înclină către literatura de belcanto, în care aflăm vechi și glorioase tradiții, stil în care sînt formați cu preocupări cîntăreții (cu justificare și în structura limbii, temperamental la-

tin ș.a.). În lista generală a titlurilor figurează, desigur, și creații ale autorilor germani, francezi, ruși etc. În acest context, opera națională ocupă un loc pe măsura marilor valori pe care le-a oferit îndejuns de viguros în trecut și, mai timid, în prezent. Dar un repertoriu nu este lista titlurilor — sau, mai bine-zis, nu doar aceasta —, ci totalitatea spectacolelor rulate într-o stagiune, cu frecvența pe genuri, școli, curente etc. Din acest punct de vedere, de citeva stagiuni Opera Română face un permanent efort de echilibrare: număr preponderent de premiere din literatura originală, germană, sovietică, fără a neglija însă pe cea italiană. Totodată, se pot remarca tentative de explorare a unor noi formule de prezentare și noi modalități de contact cu publicul, o politică de promovare mai susținută a unor talente tinere ș.a. Spre pildă, se poate arăta că, în ultimele stagiuni, au văzut lumina rampei opere și balet de Pascal Bentoiu, Teodor Bratu, Sabin Drăgoi, Laurențiu Profeta, Cornel Trăilescu, Anatol Vieru (la care se pot adăuga balet scurte pe compoziții de George Enescu, Tiberiu Olah, Doru Popovici, Vasile Jianu etc.), că s-au afirmat cîțiva tineri creatori — cu deosebire în coregrafie (domeniu în care formula de spectacol

apare mai deschisă prîmenirilor). De asemenea, au apărut pe afiș noi lucrări de Mozart, Wagner, Weber, Massenet, Giordano, Pergolesi, Prokofiev, Hacıaturian, Maciavariani, Pugnî, ca și unele reluări și refaceri, conturînd un program menit să evidențieze tendința de eliminare a unor anacronisme, de improspătare stilistică și — încă destul de sovăielnic — de modernizare. Planurile stagiunii care încep continuă această linie (lucrări de Moniuszko, Debussy, Ravel, Verdi, Matei Socor, Remus Georgescu), ca și aceea de intensificare a acțiunilor „de foyer“ (recitaluri de autor, de interpret sau pe teme diverse, care lansează Opera în sfera camerală, dovedind multilateralitatea soliștilor săi), de permanentizare a acțiunilor lunare destul de impropru denumite „Opera în concert“ (o primă parte cu aril și ansambluri din lucrări neafiate în repertoriu, o a doua cu piese coregrafice semnate de tineri ca Alexa Mezincoșcu, Amatto Checiulescu, Pavel Rotaru, Ion Tugearu). Se mai preconizează (fără a fi definitivare detaliile) incursiuni de gen „studio“ și în domeniul opereii, vizînd valorificarea creației noastre actuale, de regulă depășînd posibilitățile de montare (și aici o precizare: cu extrem de rare excepții, primele audii în concertele ale Fi-

larmonicii sau Radioteleviziunii se realizează cu soliștii de la Operă). Planificarea riguroasă (care trebuie să țină însă seama și de elemente imprevizibile, lăsînd spații de rezervă și de repliere) este strict necesară: și în viitoarea stagiune se va lansa pliantul trimestrial.

Evident, sînt mult mai multe aspecte și considerații posibile privind activitatea unei instituții atât de complicate (trebuie avuți în vedere factori foarte diverși, de la existența unor voci specifice pînă la capacitatea de lucru a unui atelier etc.). Pentru public, pentru personalul instituției și specialiștii este important să se cunoască direcțiile de dezvoltare în funcție de linia generală a evoluției culturii românești actuale, armonios integrate în aceasta. Elementele de perspectivă nu sînt încă întru totul conturate: mai trebuie reflectat, clarificat și acționat în privința raporturilor de colaborare cu autorii (libretști, compozitori), în cea a asigurării cu noi contingente de personal (de la regizori, dirijori, scenografi și coregrafi pînă la membrii ansamblurilor și personalul tehnic de scenă — element determinant, despre care, din păcate, nu prea se vorbește), în cea a organizării interne și în raporturile cu publicul (consultările cu acesta se cer a fi mai exacte și mai eficiente). Cele spuse mai înainte arată, în linii mari, atitudinea deschisă la prefațări, precum și inclinarea de a face pașii noi, ținîndu-se, firește, seama de posibilitățile reale ale colectivelor, de preferințele și exigențele spectatorilor, de imperatiile ideologice și culturale în anamblu (și, nu în ultimul rînd, de sporul necesar în calitatea interpretării). Cele arătate confirmă, totodată, poziția dominantă optimistă, întemeiată pe fapte, în privința destinului opereii ca gen de creație, ca gen de spectacol și ca așezămint de cultură.

Petre Codreanu

Concurs de orgă la Chartres

● 16 țări au fost programate pentru cel de al VI-lea concurs de orgă la celebra catedrală din Chartres, finala (la orga Catedralei) fiind programată pentru 24 septembrie 1978. Franța e prezentă cu 15 candidați, urmată de S.U.A. (cu 10), de R.F.G. (cu 5), și de Canada (cu 4).

Lexiconul demistificator

● O interesantă carte scrisă de ziaristul Claude Valette și intitulată **Lexiconul prejudecăților**, apărută de curând la Paris, își propune să spulbere unele dintre cele mai răspândite idei preconcepute, clișee și credințe eronate statornicite în practica și mentalitatea oamenilor și pe care cercetări atente le invalidează cu desăvârșire. Astfel, arată Valette, piinea nu pierde calorii la prajit; miunile înghețate nu trebuie frecate cu zăpadă; cinișii Saint-Bernard n-au purtat niciodată butoiașe cu rom la gât pentru revigorarea înzăpezitelor din Alpi; vulturii nu pot răpi copiii mici; lebedele nu cîntă înainte să muri; liliecii nu intră în părul oamenilor; șobolanii nu fug de pe vasul care se scufundă; rețeta mușchiului tartar nu provine din Asia ci din fantezia lui Jules Verne; „Big-Ben”-ul din Londra este doar clopotul vestitului turn; Roma nu a fost construită pe opt ci numai pe șapte coline; cartea cea mai mult tradusă în lume nu este Biblia, ci opera lui Lenin; scoicile, praful de corn de rinocer sau telina nu au proprietăți afrodisiace; pictorul Henri Rousseau n-a fost niciodată vameș; samba nu provine din Brazilia ci din Africa; etc. Dincolo de bogăția informației, scutul lui Valette de a dizolva prejudecăți, expresii ale vechiului și frine ale gingării umane face din **Lexiconul** său o carte cu valoare educativă.

Cinghiz Aitmatov — Erou al muncii socialiste

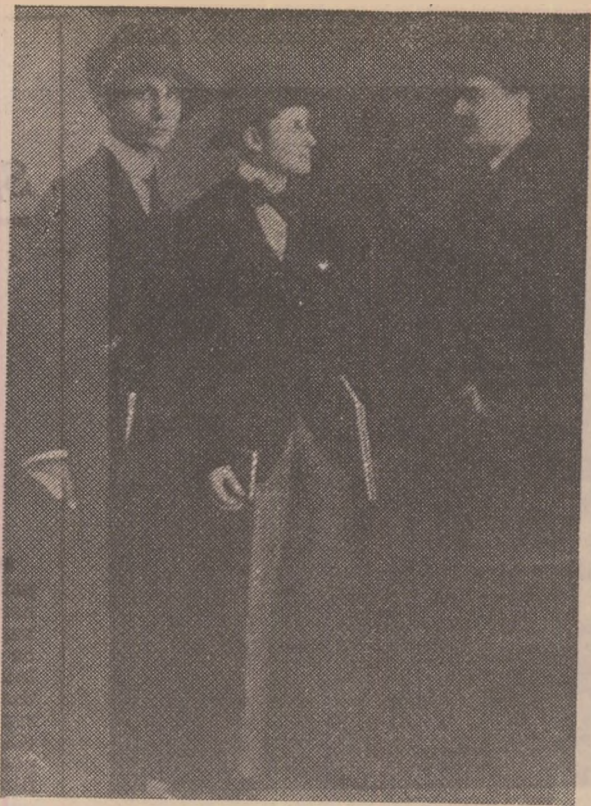

● Titlul de „Erou al muncii socialiste” acordat recent lui Cinghiz Aitmatov încununează meritele acestui talentat scriitor în dezvoltarea literaturii sovietice și în activitatea socială. Azi în vîrstă de 50 de ani, Aitmatov se bucură de celebritate mondială, scrierile sale fiind traduse în multe limbi, ecranizate și adaptate pentru scenă.

Cercul lui Dalkins

● La Londra, la Gaiele Woodstock s-a deschis expoziția intitulată „De peștii nu devin rugini?”. După titlul uneia din poeziile lui Dalkins, Richard Dalkins s-a făcut cunoscut publicului mai ales după ce a ilustrat necunoscutul cîntec al formației Beatles, „Submarinul galben”.

Majoritatea tablourilor au titlu, ele dînd impresia unor scene izolate, ce fac parte dintr-o lesă inexplicabilă. Poate explicație ar putea fi declarația pictorului: „Deinez, îmi inchipui și vizitez o mulțime de oameni care zboară. O fac în modul serios, dar imaginațiile amuză”.

Jean Wiener

● Marele pianist Jean Wiener a împlinit 82 de ani. Interpret al lui Bach, Gershwin, Stravinski, Erik Satie, Jean Wiener a fost totdeauna atent la operele colegilor săi de la Conservator (în imagine, la mijloc între Darius Milhaud, Henri Clouet-Plevel) sau — mai tirziu — ale lui Duke Ellington sau Pink Floyd. Pasionat de „muzica viuantă”, el a prilejuit prin **Concertele Wiener** întîlnirea — într-o interpretare originală — cu ope-

rele lui Stravinski, Poulenc, Webern, Doucet (cu acesta din urmă dînd concerte de piano la patru mîini, care au rămas celebre). A frecventat cercurile moderniste, întîlnind pe Andre Gide, Djaghilev, Picasso, René Clair, Tristan Tzara, Coc-teau, mai apoi pe Rubinstein, și... mai apoi, îmbrățișînd pe Xenakis. Astăzi, în cel de-al nouălea deceniu, declară „Nimic nu mă plictisește, dimpotrivă”.

Rentabilitatea artei

● Cifra de afaceri a celor două mari case londoneze de vînzări la licitație a operelor și obiectelor de artă a crescut cu o treime în 1977—1978 față de 1976—1977. Volumul vînzărilor a atins 162,5 milioane lire sterline la casa Sotheby's, ceea ce reprezintă o creștere de 31%, iar acela al casei Christie's s-a ridicat la 87,3 milioane lire, însumînd o creștere de 34%.

Monezi de colecție

● Fundația britanică „Franklin Mint Limited” a hotărît sărbătorirea a 125 de ani de la nașterea lui Van Gogh, prin emiterea unei serii de 12 medalii de bronz placat cu aur, reprezentînd opere ale pictorului, selecționarea lor fiind făcută de un grup de oameni de cultură din Olanda, în frunte cu prof. dr. H. J. F. M. van den Eerenbeemt. Printre cele douăsprezece lucrări: „Semănătorul”, „Floarea soarelui”, „Autoportret”, „Podul”, „Noaptea înstelată”.

„Saarei Basar”

● După ce cu ani în urmă a tradus versuri din Argehi, scriitorul israelian Simon Haran a publicat recent, în limba ebraică, un fragment din romanul lui Zaharia Stancu — **Descult**, sub titlul — **Saarei Basar**. Traducerea este însoțită de un amplu comentariu asupra activității și creației scriitorului român.

Festivalul clovnilor

● Marele juriu al presei internaționale a decernat premiul întîi cunoscutului clovn francez Culboto (prezent la festival în rolul lui Augustus). Orașul Blanquenberghe din Belgia a găzduit această manifestare artistică internațională între 11—13 august.

Concurs Kreisler

● La Viena, în sala Musikverein-ului, se va desfășura, între 10 și 19 septembrie, primul concurs internațional de vioară, instituit în memoria marelui violonist Fritz Kreisler și încredințat conducerii lui Wolfgang Schneiderhahn.

Autorul lui „Mateiaș Giscarul”

● S-au împlinit recent 150 de ani de la moartea lui Mihály Fazekas, poet și botanist, importantă figură a literaturii ungare iluministe, născut în 1766 la Debrecen, într-o familie de meșteșugari. După primele poeme dedicate dragostei și naturii și după un **Ierbar ungar**, scris împreună cu Samuel Di-ószegi, Mihály Fazekas realizează opera sa literară cea mai importantă și anume poemul epic **Ludas Matyi** (Mateiaș Giscarul). Este prima operă a literaturii ungare inspirată de o poveste populară și realizată cu mijloacele caracteristice creației folclorice. Povestea lui Mateiaș Giscarul a fost folosită de Mihály Fazekas pentru a aborda o problemă importantă a vremii sale: lupta iobagilor lipsiți de orice drepturi împotriva privilegiilor nobilimii. Poemul a văzut lumina tiparului în 1815, la Viena, fără numele autorului. De atunci, a fost editat de cincizeci de ori în Ungaria și tradus de douăzeci de ori, în nouă limbi.

Ultima mare operă a lui Mihály Fazekas a fost **Almanahul Ungar din Debrecen**, consacrat popularizării științelor și luptei împotriva superstițiilor.

ATLAS

Singurătate, perdele, mare

■ LA început, în așteptarea orei de după-amiază cînd urma să locum un tur al orașului, m-am plimbat singură pe străzi goale, în aerul acelei primăveri neprimitoare. Frig, pustiu, acel pustiu tipic apusean care te îngheață, cu străzi deșerte în orele sîstei, magazine închise și vitrine etalîndu-și cu ostentație mărfurile atît de diverse încît devin monotone. Nu cunosc o senzație de urît mai densă, mai totală decît cea încercată pe străzile frumoaselor orașe apusene în ceasurile retragerii disciplinate a locuitorilor. Este un pustiu organizat și metodic delimitat strict în timp, și de aceea lipsit chiar și de farmecul bolnav al abandonului pe care o singurătate mai fără speranță l-ar putea avea.

Odată orașul trezit, turul automobilistic și colectiv avea să-i descopere cu totul alte valențe. În limbo veche a nordului, Haga însemna, se pare, grădina. Ni se spune că în Stockholm există chiar un parc care se numește așa. De parcurs și grădini nu duce lipsă nici această, devenită idilică decada-tă, capitală a Olandei. Grădini, case roșii-brune cu lemnăria vopsită în alb orbitor și perdele dantelate, și din nou grădini, case roșii-brune, ferestre albe ca zăpada și broderii, încrețite, vâlurite, pătrate, rotunde, drepte, albe, în ele se cheltuiește întreaga fantezie, limitată strălucitor la acest domeniu, a locuitorilor. De voal sau de sfoară, de mătase, de pînză, de organdi, de dantelă, cu volane și broderii, încrețite, vâlurite, pătrate, rotunde, drepte, albe, nu există geom nemarcat de stilul cit mai epatant al perdelei, iar casele sînt acoperite (dezvelite, ar trebui poate să zic) de imense ferestre.

Trecînd cu mașina pe străzile cartierelor rezidențiale, printre vilele ambasadelor pierdute în rînduri și cascade de flori, orașul care îmi vine cu insistență în minte este Washingtonul. De fapt, statutul Hagăi este identic cu al lui: capitală, așezare idilic-administrativă și nimic altceva. Ceea ce e însă cu adevărat ciudat aici, și lăsat, desigur intenționat, ca o originalitate menită să uimească și să impresioneze, este faptul că această localitate cu 500 000 de locuitori, străzi fermecătoare, palate bogate și buildinguri uriașe, nu a fost însă decretată prin decret regal oraș, este oficial numai un sat. Ceea ce, de altfel, — culme a bizareriei și virtuozității — aerul ei liniștit, lenes, adormitor reușește să dovedească!

Am traversat Haga îndreptîndu-ne spre malul mării, spre fostul sat de pescari devenit port pescăresc și stațiune la Marea Nordului. Un șir de clădiri semipărăsîte în dosul cărora se aude marea. Marea. Asemănătoare celei de la Knokke, asemănătoare Balticeii. Respirînd imposibil și amenințătoare, străină. Era ora șapte seara și începuse refluxul. Plaja se mîrșe mult, dezvelind, impudic, fundul mării lin, umed, lucios.

Ana Blandiana

PREZENTE ROMĂNEȘTI

● Experiința lectoratului de limbă română la Universitatea franceză Jean Moulin, Lyon, III, a profesorului clujean Ioan Baciu a dus la publicarea recentă a unui **Precis de grammaire roumaine** (Lyon, Editions L'Hermès, 1978, 111 p.) de un remarcabil nivel științific. Trebuie precizat că este vorba de singura lucrare de acest gen din ultimele decenii scrisă de un român, publicată în străinătate pentru străini de către o editură străină.

● Tot un lector clujean, Ioan A. Popa (Aarhus, Danemarca) publică studiul: **An early account of the surrealist movement**, în (Pré)Publications, Romansk Institut, Aarhus Universitet (no. 38, Fevr. 1978, pp. 3—13). Se analizează lucrarea lui Peter Neagoe, **What is surrealism** (Paris, 1932) în cadrul legăturilor autorului american de origine română cu mișcarea suprarealistă internațională condusă de André Breton. Se publică și o scrisoare inedită a scriitorului francez (10 mai 1932) adresată criticului său de peste ocean.

● Un alt lector român, N. Rață (Saint-Etienne, Franța) colaborează cu un studiu: **La littérature roumaine et le fantastique**, în culegerea **Travaux comparatistes**, édités par Lucette Desvignes (Saint-Etienne, 1978, pp. 111—116). Această contribuție este urmată de versiunea franceză a „nuvelei fantastice” a lui Vasile Voiculescu, **Le pêcheur Amin**, tradusă de același autor (pp. 117—133), una din foarte puținele traduceri franceze din opera scriitorului român.

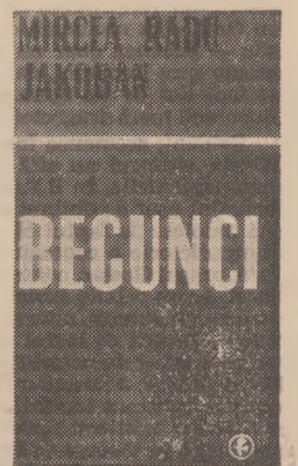
● Adrian Marino colaborează cu citeva studii și articole de teorie literară și literatură comparată în publicații străine recente de specialitate: **Rumänien in der internationalen Literaturwissenschaft**, **Vier neue fremdsprachige Fachzeitschriften für westliche Interessenten**, in **Südosteuropa — Mitteilungen** (München, R.F.G. 1/1977, pp. 65—70), o prezentare critică a revistelor: **Cahiers roumains d'études littéraires**, Syn-

thesis, **Romano-Arabica**, **International Journal of Romanian Studies**; **L'avant-garde**, **La poésie et l'image poétique**, in **Cahiers internationaux de symbolisme** (Mons, Belgia, no. 33—34, pp. 49—59); **Toward a Definition of Literary Genres**, in: **Yearbook of Comparative Criticism**, VIII, **Theories of Literary Genre** (U.S.A., The Pennsylvania State University, 1978, pp. 41—56); **F.T.M. — in Romania**, in: **Futurismo — Oggi**, 5—6, maggio-giugno 1978, Roma (analiza vizitei lui F. T. Marinetti la București, în mai 1930 și legăturile sale cu avangarda română).

● Colocviul internațional Panait Istrati este prevăzut să aibă loc spre sfîrșitul anului, la Nisa, și va fi patronat de Universitatea din oraș. Printre participanți, văduva scriitorului, Margareta Istrati, precum și un grup de scriitori și universitari români. O expoziție consacrată lui Panait Istrati și pregătită de Muzeul de literatură din București va fi deschisă în una din sălile facultății.

● Activitatea de traducătoare de literatură

polonă în limba română a profesoarei Elena Lința (Catedra de limbi slave, București) este evocată în revista „Nouvelles publications polonaises” (Nr. 5/mai 1978, p. 30).

● În editura iugoslavă „Helikon” din Belgrad a apărut romanul **Departee de Mircea Radu Labocan** (titlul noii versiuni — „Fugarii”). Traducerea sîrbo-croată este semnată de Liliane Georgevici și Ștefan Popa.

● Marin Sorescu publică un fragment din romanul său **Trei dinți din față**, în revista iugoslavă de limbă română „Lumina”, nr. 5/1978, pp. 27—37.

● Regizorul Dinu Cernescu pune în scenă, la teatrul „De Haagse Comedie” din capitala Olandei, Coriolan de Shakespeare. Scenograf, Octavian Dibrov. Coregrafia, Mihaela Atanasiu. În fotografie, o scenă din spectacol. Premiera va avea loc la sfîrșitul lunii septembrie.

Toamna cugetă iluminări

■ AȘA gîndeam, cu vreo patru zile în urmă, cînd porneam spre Virful cu Dor neștiind că în drum o să cad de pe o punte de lemn, întinsă între doi fagi curajoși, pe deasupra unui pîrîu și o să-mi rup mîna dreaptă din umăr. (Cine m-a pus la blesteme se poate bucura cît poțește, fiindcă n-a azvîrlit banii de pomană. Ce să-i faci, viața proștilor e o dîmbră veșnic mîngîiată de fericire!) Îngropat în ghips, mă simt așa și pe dincolo, ca un drac nimerit într-un ou cu două gălbenușuri. Singurul meu prieten statornic e acum mesteacănul de sub fereastră, care susurâ necontenit din aripi galbene, semn că vrea să se schimbe în lebădă și să plece. Clipele de afară, petrecîndu-se fără mine, mă dor ca un vin nebăut. Fără mine, triste sînt numai berarii — le lipsește voievodul butoaielor — gabrielele de pe străzi învaluite în mătase și cali din Bărăgan, adăpați cu orzul nebuliei. Am fost pedepsit cu mîna bleagă, poate unde am mîsluit cărțile pe la toate mesele de joc. Pînă mi-oi reveni (peste o lună), ies la luptă cu dreapta atîrnată de gît, asemeni marelui Beckenbauer, într-un meci intrat în poveste. Din luminîșul meu de foc de pușcă mă înalț la arlechin și vă întreb: ați mai văzut vreodată, în ultimii douăzeci de ani, echipele românești jucînd un fotbal mai prost ca azi? Ling o baniță de sare cu ăla care spune da. Cîinele care roade oase sub masa de la Cina cea de taină ne învață de foarte multă vreme că n-avem jucători. Adevărul ăsta șade în icoană, căci din două sute de jucători de A, doar vreo cincizeci știu că întîmplarea nu doarme și că umbra mereu cu coarnele ascuțite. Din tranșea mea de ghips eu vin și zic că n-avem, în primul rînd, antrenori. S-o luăm pe Va'ea babelor, scriînd dintr-o caleașcă și dintr-o perucă veche. Anul trecut antrenorul Jenei a cîștigat titlul de campionă a țării cu echipa Steaua, iar antrenorul Gheorghe Constantin, cu Galații, a pierdut intratrarea în divizia A. Jenei, drept răsplată, a fost expedit antrenor la F.C. Bihor, iar Constantin a fost suit în cireșul Stelei. Situația astăzi: Steaua merge ca și anul trecut, dacă nu și mai prost, iar Bihorul de-a dreptul mizerabil. Să ne spună federația unde se ascunde mîna maestrilor? În cămăsa mea de ghips? Dar federația o să dea din urechi și din cercei și o să joace mai departe șotron cu ursitoarele, pînă în caoul veacului. Păi, la gîndiți-vă și dumneavoastră, ce poate să facă un ied cucu'et cînd îl azezi într-un coș împletit numai din muguri? Il roade din toartă în toartă.

Fănuș Neagu

Kronach, orașul natal al lui Lucas Cranach cel Bătrîn

ITINERAR PRIN R. F. G.

oricît de generoase, și nu numai pentru scriitori, sînt călătoriile, nu se poate trăi numai în tren sau în avion, și nici numai ca oaspete, oricît de bine primit, pe meridianele și paralelele pe care ajungi, cumva, să le străbați. E în fiecare drum o nevoie de răgaz, găsca, cîndva, Rilke, pentru a înțelege drumul parcurs și a te îmbogăți cu această înțelegere. Am simțit nevoia de care scria poetul, venind dintr-o toamnă răvășită de mistral, în Provence, în calmul apăsător al unui anotimp devenit, brusc, neutru, anotimp care colorase fascinant valea Rinului. Seara, aburii fluviului păreau că prevestesc aromele vinurilor încă ascunse în fagurii strugurilor neculeși, dimineața, grea de brume, era o trezire din beție și din amăgire, cu tonuri din Heine, marele redescoperit, din ultimul timp, al literaturii vest-germane. Mă aflam în alt univers, contrastant celui abia părăsit, îl mai auzeam pe Francis Ponge recitînd poeme, mai vedeam mormîntul lui Picasso și mai auzeam povestirea tristă a ultimei sale plimbări în parcul castelului, așa cum și-o amintește văduva, Vasarely părea din nou lîngă mine, pătimaș în discursul său despre folclorul planetar, dar totul aparținea altui spațiu, și, mai ales, altui timp, pentru care îmi promiteam un răgaz. La Stuttgart, sedus de filosofii care discutau, în colocviu național, în ce fel disciplina lor mai poate fi făcută necesară în cultura de astăzi, a acțiunii și a pragmatismului, pînă și acordurile acelei delicate *Orchestre de Paris*, dirijată de Daniel Barenboim, se stînseseră, iar reînfrînarea cu magicianul Zubin Mehta — în turneu, cu Orchestra națională din Israel, pe care o conduce de ani de zile — devenea doar un text înscris pe hîrtie: „Nu știu ce mă atrage spre România, dar, de cîte ori aud numele acestei țări, mi se face dor de ea. Spuneți-le muzicienilor din orchestra de la București toată dragostea mea!”

Evident, asemenea însemnări nu sînt, propriu-zis, note de călătorie, cititorul nu află de aici ce scrie în cutare ghid sau ce spun statisticile. În R.F.G., asemenea date, de ghid sau de statistică, sînt ușor de obținut și impresionează prin acuratețea lor, dar mă îndoiesc de faptul că ele ar putea exprima esențial realitatea contradictorie a contactului dintre cel ce vede și ceea ce vede. Iată, orașul Goslar, consacrat, de peste un mileniu, ca centru cultural, acum relativ izolat pe harta țării, dar ambițios în dorința sa de a nu accepta uitarea. Orașul decernează anual un mare premiu — însoțit de inelul de aur cu însemnul heraldic al urbei — unui artist de notorietate. Laureatii de pînă acum: Max Ernst, Henry Moore, Alexander Calder. La sediul Galeriei „Junior”, care expune constant lucrările laureatilor, particip la o discuție între scriitori și arhitecți: „Orașul — spațiu de muncă și de vis!” Și-l aud parcă pe George Călinescu „cîntîndu-și” monoloagele lui Ioanide despre arhitectură. Mulți dintre cei ce discută aici sînt, ca să zic așa, călinescieni fără să o știe, adică oameni de Renaștere, romantici incurabili: altii, dimpotrivă, seduși de modelul „mașinii de locuit” a lui Le Corbusier, nu-și pot imagina orașul decît ca o asemenea mașină. În timp ce ilustrul arhitect Dieter von Beulewitz își susține argumentele, revăd iarăși, mărită la dimensiuni uriașe, o imagine dintre cele care își pretind dreptul la răgaz — acea clădire din Marsilia ridicată de artistul asimilat arhitect. Timm Ulrichs pledează încă pentru ambianța unui oraș-poem, cu clădirile rimînd ca într-un sonet, în vreme ce milenarul oraș-gazdă își refuză, inteligent, somnul rațiunii, clădirile sale par prelungirea unei povești, luminile evidențiază discret asimetrii plăcute, clopotul umple spațiul nopții cu armonii de muzică gregoriană.

NU DEPARTE, sub zarea munților Harz, orașul Wolfenbüttel — înfrățit cu orașul Satu-Mare, după cum se află scris la porțile sale — adăpostește fantastică (nu exagerez cîtuși de puțin!) *Biblioteca Augusta*, cîndva loc de muncă a lui G. E. Lessing. Oaspetele privește exemplare unice, nu îndrăznește să le atingă. I se pare că pînă și privirea ar putea pune în pericol tipăritura sau caligrafia paginilor îngălbenite, apoi se așază și pentru el axul lumii trece pe aici, prin spațiul acesta de liniște în care lectura poate prilejui atîtea desfătări. Dar, peste vreme, al celui care trăiește în paginile citite! Bursieri din întreaga lume (fondurile sînt asigurate de către Fundația Volkswagen, nume pe care nu-l voi mai asocia doar automobilului atît de căutat) află aici cărți

rarissime, care-i apropie de teme dintre cele mai diverse: teoria perspectivei la Leonardo de Vinci, monadologia lui Leibniz, alchimie medievală sau muzica veche turcească, cunoscută, evident, și prin cartea lui Cantemir. În zilele porților deschise vin oaspeți din întreaga lume, cartea rezistă, iar spectacolul viu al acestei rezistențe — prin idee dar și prin materia în care s-a exprimat — este pe măsura interesului pentru evoluția ei, de la Gutenberg și de dinaintea sa, pînă în epoca tipografiei electronizate. Discuția la sediul de lucru al bursierilor privește „Cartea de ieri, de astăzi și de mîine”. Un coleg canadian, Dr. Kim Veltmann, sosit de la Warburg Institute din Londra, prezintă o carte sub formă de microfîșă, un obiect de dimensiunea unei tușiere și care conține un volum din operele lui Goethe. Lectura rapidă, sistemul automat de indexare, posibilitatea de interconectare a două sau mai multe „aparate de citit”, transformă lectura într-o operație tehnică. Eficientă, rapidă. Seara, citesc într-o ediție princeps sărbătorească poezii de Goethe. Nu resping mașina care mă ajută — cu ajutorul ei am fișat, în cîteva ore doar, *Teoria culorii* — dar nu pot renunța, de bună voie, la viciul (pedepsit, nepedepsit) al lecturii. Și, pentru a se ști exact ce gîndesc, și, mai ales cum, port, din ziua aceea, un simbol goethean, frunza dublă de Gingo Biloba, și spun cu poetul: „Fühlst du nicht am meinen Liedern, / Dass ich eins und doppelt bin?” De fapt, această dedublare, invocată în relație cu raportul dintre cultură și tehnică, sub aspectul ei de toleranță, intelectuală sau de altă natură, caracterizează o bună parte a vieții cultural-artistice din această parte a lumii. Germania Federală nu este numai industrie și comerț, cum li se pare multora, ci și un centru de emulație a artei, a filosofiei, a culturii umaniste. Colecția Ludwig, în tranzit spre Köln, unde se construiește un sediu potrivit, participă la expoziții importante în R.D.G. și în U.R.S.S., Brâncuși a avut prima sa mare expoziție în această țară, Zamfir face săli arhipele și culege cronici elogioase, se publică semiotică românească, alături de cea a lui Lotman și a școlii de la Tartu, sînt întrebate despre Nichita Stănescu, dar și despre profesorul Solomon Marcus, de asemeni, despre Adrian Marino, *Ideologia artei* de Mattis Teutsch, pe care am prefațat-o la „Kriterion”, devine obiectul unui seminar ad-hoc. Profesorul Coseriu îmi recomandă, în scris, lucrările de care am nevoie. Walther Biemel, care participă la editarea operei lui Heidegger, are grijă ca specialiștii români interesați să poată consulta, în timp util, noile volume. O seară întregă discutăm despre Ioan Alexandru, un filosof de talia profesorului Heribert Boeder și un istoric al literaturii ca Jost Schilemaid (specialist în Hölderlin, dar și în Goethe sau Kafka, în editarea căruia e implicat) îl evocă, plini de căldură, dornici să afle cum evoluează.

Descopăr din nou, gîndindu-mă la toate acestea, că adevărata cunoaștere reciprocă se petrece la nivelul valorilor, și că acestea, fie ele valori materiale sau spirituale, își reprezintă creatorii mai mult și mai bine decît orice declarații de intenții. O interpretare semiotică a ansamblului de la Tg. Jiu, prezentată la Colocviul European de la Aachen, a putut convinge tocmai prin obiectul ei, expoziția Brâncuși de care am amintit avînd tocmai meritul de a prezenta opera și nu doar comentariile despre ea. Acesta este un exemplu. Altele se pot da, din zona teatrului sau cu privire la „Madrigal”, la al cărui concert, în Berlinul de Vest, am putut lua parte numai făcînd uz de calitatea de oaspete.

ȘI, ASTFEL, încetul cu încetul, m-am revărsat, curînd, între Carpați, am lăsat încă o dată Brașovul în urmă, în suflul cu versurile lui Ovidiu, eu însumi, ipostază a lui Ulise, purtîndu-mi frunza argintată de Gingo Biloba ca pe un mare semn de întrebare, pe care-l adresez semenilor mei. A călători înseamnă a învăța ceea ce îndoială care ne dă conștiința propriei noastre existențe în lume. Răgazul, de fapt, nu există.

Mihai Nadin

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Director GEORGE IVASCU

